

12/2013

Ikääntyneisiin kohdistuvat rikokset ja niiden ehkäiseminen

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

12/2013

Ikääntyneisiin kohdistuvat rikokset ja niiden ehkäiseminen

Lausuntotiivistelmä

15.2.2013

Julkaisun nimi	Ikääntyneisiin kohdistuvat rikokset ja niiden ehkäiseminen Lausuntotiivistelmä
Tekijä	Mervi Sarimo
Oikeusministeriön julkaisu	12/2013 Mietintöjä ja lausuntoja
OSKARI numero	OM 9/014/2011
ISSN-L	1798-7105
ISSN (PDF)	1798-7105
ISBN (PDF)	978-952-259-262-0
URN	URN:ISBN:978-952-259-262-0
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-262-0
Asia- ja avainsanat	ikääntyneet, seniorit, uhrin, rikos, rikosentorjunta, kaltoinkohtelu, väkivalta, turvallisuus, rikoslaki
Tiivistelmä	<p>Rikosentorjuntaneuvoston työryhmän selvitys ikääntyneisiin kohdistuvista rikoksista ja niiden ehkäisemisestä valmistui syksyllä 2011 (21.9.2011, oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 41/2011). Sisäasiainministeriön koordinoima <i>Turvallinen elämä ikääntyneille</i> -toimintaohjelma oli julkaistu 17.5.2011 (sisäasiainministeriön julkaisuja 19/2011). Sisäasiainministeriö toteutti oikeusministeriön kanssa yhteisen lausuntomenettelyn toimintaohjelmasta ja työryhmän selvityksestä. Lausuntopyyntö lähetettiin yli 50 viranomaiselle tai järjestölle. Lausunnossa pyydettiin ottamaan erityisesti kantaa esitettyihin suosituksiin ja konkreettisiin ehdotuksiin. Ehdotusten rinnakkain tarkastelun ajateltiin tuovan merkittävää lisäarvoa jatkotoimien arvioinnille.</p> <p>Sisäasiainministeriö ei ole julkaissut lausunnoista tiivistelmää. Tämä rikosentorjuntaneuvoston sihteeristössä koottu lausuntotiivistelmä on tarkoitettu neuvoston tueksi harkittaessa jatkotoimia ikääntyneiden rikosturvallisuuden parantamiseksi. Julkaisun toivotaan hyödyttävän muitakin toimijatahoja antamalla konkreettisia ideoita siitä, kuinka ikääntyneiden turvallisuutta voitaisiin valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti kehittää. Tiivistelmässä on otettu huomioon työryhmän selvityksestä saadut lausunnot. Lisäksi on otettu huomioon ikääntyneiden turvallisuusohjelmaa koskevat lausunnot siltä osin kuin ne sivuavat neuvoston työryhmän ehdotuksia tai liittyvät muuten keskeisesti turvallisuusyhteistyön edistämiseen. Näitä lausuntoja oli nelisenkymmentä.</p>

15.2.2013

Publikationens titel	Brott mot äldre och förebyggande av dem Remissammandrag
Författare	Mervi Sarimo
Justitieministeriets publikation	12/2013 Betänkanden och utlåtanden
OSKARI nummer	OM 9/014/2011
ISSN-L	1798-7105
ISSN (PDF)	1798-7105
ISBN (PDF)	978-952-259-262-0
URN	URN:ISBN:978-952-259-262-0
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-262-0
Ämnes- och nyckelord	äldre, seniorer, offer, brott, brottsförebyggande, illabehandling, våld, säkerhet, strafflagen
Referat	<p>En arbetsgrupp tillsatt av rådet för brottsförebyggande blev klar med sin utredning om brott mot äldre och förebyggande av dessa brott hösten 2011 (21.9.2011, justitieministeriets utredningar och anvisningar 41/2011). Åtgärdsprogrammet <i>Ett säkert liv för de äldre</i>, som inrikesministeriet samordnade, publicerades den 17 maj 2011 (inrikesministeriets publikation 19/2011). Inrikesministeriet ordnade tillsammans med justitieministeriet en gemensam remissbehandling om åtgärdsprogrammet och arbetsgruppens utredning. Begäran om utlåtande sändes till över 50 myndigheter och organisationer som särskilt skulle ta ställning till rekommendationerna och de konkreta förslagen. Att förslagen behandlades samtidigt antogs medföra ett betydande mervärde för bedömningen av fortsatta åtgärder.</p> <p>Inrikesministeriet har inte gett ut ett sammandrag av utlåtandena. Detta remissammandrag har sammanställts av sekretariatet för rådet för brottsförebyggande i syfte att stödja rådet när det överväger fortsatta åtgärder för att förbättra de äldres trygghet mot brott. Även andra aktörer önskas ha nytta av publikationen som ger konkreta idéer om hur säkerheten för äldre kan förbättras på ett riksomfattande, regionalt och lokalt plan. I remissammandraget har medtagits utlåtandena om arbetsgruppens utredning. Även utlåtandena om åtgärdsprogrammet har tagits i beaktande till den del de gäller arbetsgruppens förslag eller på annat väsentligt sätt hänför sig till främjande av säkerhetssamarbetet. Antalet dessa utlåtanden var cirka fyrtio.</p>

SISÄLLYS

1	Johdanto	8
2	Palautteen yleisluonnehdinta	11
3	Kannanotot työryhmän ehdotuksiin	15
3.1	Tilastointi ja uhritutkimukset	15
3.2	Senioreiden turvaohjeet ja viestintä	17
3.3	Palveluiden ikäsensitiivisyys ja resursointi	19
3.4	Toimintamallit ja osaaminen	20
3.5	Rikksentorjuntanäkökulma julkisessa päätöksenteossa	23
3.6	Turvallisuutta edistäviin toimiin aktivointi ja osallistaminen	24
3.7	Ikääntyneiden turvallisuuden huomioon ottaminen kokonaisuutena	25
3.8	Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön valvonta	28
3.9	Kuolemansyyntutkinta	30
4	Muuta lausunnoista ilmenevää	31
4.1	Ikääntyneiden erityiset turvallisuushaasteet	31
4.2	Yhteistyö ja ennaltaehkäisy	32
4.3	Toimijoiden roolit ja vastuut	32
4.4	Viranomaisten välinen tiedonvaihto	35
4.5	Lainsäädännön kehittämistarpeet	36
4.6	Resursointi, seuranta ja muita toimeenpanon edellytyksiä	37
	LIITE: Yksityiskohtainen palaute	40

1 Johdanto

Rikoksentorjuntaneuvoston työryhmän selvitys ikääntyneisiin kohdistuvista rikoksista ja niiden ehkäisemisestä valmistui syksyllä 2011 (21.9.2011, oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 41/2011). Vuonna 2009 asetetun työryhmän tehtävänä oli aihepiirin kartoittamisen lisäksi tehdä ehdotus rikoksentorjuntaneuvoston roolista ja toimista ikäihmisiin kohdistuvien rikosriskien vähentämiseksi. Työryhmän ehdotukset jakautuvat yhdeksään asiakokonaisuuteen: 1) tilastointi ja uhritutkimukset, 2) senioreiden turvaohjeet ja viestintä, 3) palveluiden ikäsensitiivisyys ja resursointi, 4) toimintamallit ja koulutus, 5) rikoksentorjuntanäkökulma julkisessa päätöksenteossa, 6) turvallisuutta edistäviin rikoksentorjuntatoimiin aktivointi, 7) ikääntyneiden turvallisuusriskien huomioon ottaminen kokonaisuutena, 8) sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön valvonta sekä 9) kuolemansyyntutkintajärjestelmä.

Sisäasiainministeriössä oli keväällä 2011 valmistunut sisäisen turvallisuuden sihteeristön koordinoimana *Turvallinen elämä ikääntyneille* -toimintaohjelma (17.5.2011, sisäasiainministeriön julkaisuja 19/2011). Ohjelma sisältää suosituksia ikääntyneiden asuminen, tapaturmien ja liikkumisen turvallisuuden parantamiseksi sekä kaltoinkohtelun, väkivallan ja muiden rikosten ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Ehdotetut toimenpiteet liittyvät erityisesti viranomaisyhteistyön tiedonvaihto- ja toimintamalleihin, ammattihenkilöstön valvontaan, osaamiseen ja turvavälineiden käyttöön. Myös uhrien suojaaminen nousee esiin. Mukana on turvallisuussuunnitteluun ja poliisin toimintaan sekä lainsäädäntöön liittyviä suosituksia. Suosituksissa on yhtymäkohtia rikoksentorjuntaneuvoston työryhmän ehdotuksiin, mutta myös eroavaisuuksia.

Sisäasiainministeriö toteutti vuoden 2011 lopulla yhdessä oikeusministeriön kanssa lausuntomenettelyn, jossa pyydettiin samanaikaisesti lausuntoa *Turvallinen elämä ikääntyneelle* -toimintaohjelmasta ja rikoksentorjuntaneuvoston työryhmän selvityksestä. Lausunnossa pyydettiin ottamaan erityisesti kantaa esitettyihin suosituksiin ja konkreettisiin ehdotuksiin. Perusteena yhteiselle lausuntomenettelylle oli, että ehdotusten rinnakkain tarkastelun ajateltiin tuovan merkittävää lisäarvoa jatkotoimien arvioinnille. Lausuntopyyntö (SM035:00/2010 10.11.2011) lähetettiin sisäasiainministeriöstä yli 50 viranomaiselle tai järjestölle. Lausuntopyyntö toimitettiin myös kunnille, jotka olivat ilmoittautuneet Voimaa vanhuuteen -hankkeeseen pilottikunniksi toteuttamaan toimintaohjelmaa ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi. Lausuntoaika päättyi 15.12.2011. Lausunnon antoivat

- 6 ministeriötä:
liikenne- ja viestintäministeriö (LVM), oikeusministeriö (OM), sosiaali- ja terveysministeriö (STM), sisäasiainministeriö (SM: poliisiosasto, pelastusosasto, maahanmuutto-osasto), työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), ympäristöministeriö (YM)

- 12 poliisilaitosta:
Etelä-Karjala, Helsinki, Itä-Uusimaa, Kainuu, Keski-Pohjanmaa ja Pietarsaari,
Keski-Suomi, Länsi-Uusimaa, Peräpohjola, Pirkanmaa, Pohjois-Savo, Päijät-Häme,
Varsinais-Suomi
- 6 pelastuslaitosta:
Etelä-Karjala, Etelä-Pohjanmaa, Helsingin kaupunki, Jokilaaksot, Varsinais-Suomi,
Pohjois-Karjala
- 6 kuntaa/hallintokuntaa:
Helsingin sosiaalivirasto, Juuan kunnan sosiaali- ja terveystoimi, Liperin ja Outo-
kummun sosiaali- ja terveystoiminta-alue, Seinäjoki, Tampereen
kaupungin ikäihmisten palvelut, Ähtärin kaupungin perusturva
- 4 aluehallintovirastoa:
Etelä-Suomi, Itä-Suomi, Länsi- ja Sisä-Suomi, Pohjois-Suomi
- 2 elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta:
Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Savo
- Poliisihallitus
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
- Valvira
- Maahanmuuttovirasto
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto TUKES
- Rikossentorjuntaneuvosto
- HEUNI
- Kuntaliitto
- Kaupan liitto
- Ikäinstituutti
- Ilmatieteen laitos
- Liikenneturva
- Pelastusopisto
- Suomen pelastusalan keskusjärjestö SPEK
- Rikosuhripäivystys RIKU / Suomen Setlementtiliitto
- Suomen Punainen Risti SPR
- Suomen Vanhusten turvakotiyhdistys
- Svenska Pensionärsförbundet SPF
- Vanhustyön keskusliitto.

Sisäasiainministeriö ei julkaissut lausunnoista tiivistelmää, vaan teetti ja julkaisi ikään-
tyneiden turvallisuustilanteesta uuden selvityksen *Turvallisia vuosia ikääntyneille*
(1.6.2012, SM julkaisuja 27/2012). Sisäasiainministeriön koordinoima kolmas sisäisen
turvallisuuden ohjelma *Turvallisempi huominen* hyväksyttiin valtioneuvoston periaate-
päätöksellä 14.6.2012 (SM julkaisuja 26/2012). Valmisteluprosessin ja priorisoinnin
seurauksena laajaan ohjelmaan valittiin vain muutama toimenpide kotona asuvien iäk-
käiden sekä hoiva- ja huoltolaitoksissa asuvien turvallisuuden parantamiseksi:

- Hyvinvointia edistävillä kotikäynneillä kiinnitetään erityistä huomiota tur-
vallisuuteen ja tehdään yhteistyötä alueellisen pelastustoimen kanssa. Vas-
tuutahot kuntien sosiaali- ja terveystoimi yhteistyössä paikallisten toimijoi-
den kanssa (toimenpide 34)

- Kaste-ohjelman toimeenpanossa tuetaan malleja, joissa edistetään ikääntyneiden turvallisuutta ja vähennetään päihdehaittoja kotiin vietäviä katkaisuhoido- ja muita päihdepalveluja kehittämällä. Vastuu: STM, kunnat (toimenpide 35)
- Jatketaan edellisessä sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätettyjä toimenpiteitä hoiva- ja huoltolaitosten suojaamiseksi tarvittaessa automaattisella sammutusjärjestelmällä. Vastuu: SM yhteistyössä STM:n, YM:n ja Suomen Kuntaliiton kanssa (toimenpide 36)

Rikksentorjuntaneuvosto päätti helmikuussa 2012 hyväksytyissä toimintalinjoissa (2012–14) jatkaa toimia senioreihin kohdistuvien rikosten ehkäisemiseksi. Työryhmän luonnostelema ikääntyneiden turvallisuusopas sovittiin julkaistavaksi vuoden 2012 aikana ja muut jatkotoimet päätettäväksi selvityksestä saatujen lausuntojen arvioinnin jälkeen. Turvaohjeita senioreille -opas julkaistiin lokakuussa 2012. Se on myös tulostettavissa verkkosivuilta www.rikksentorjunta.fi.

Lausunnoista välittyi runsaasti tärkeää tietoa ja arvokkaita näkökulmia ikääntyneiden turvallisuuden kehittämiseksi. Tämä rikksentorjuntaneuvoston sihteeristössä koottu lausuntotiivistelmä on tarkoitettu rikksentorjuntaneuvoston tueksi harkittaessa jatkotoimia ikääntyneiden rikosturvallisuuden parantamiseksi. Julkaisun toivotaan hyödyttävän muitakin toimijatahoja antamalla konkreettisia ideoita siitä, kuinka ikääntyneiden turvallisuutta voidaan valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti kehittää. Tiivistelmässä on otettu huomioon neuvoston työryhmän selvityksestä saadut lausunnot. Lisäksi on otettu huomioon ikääntyneiden turvallisuusohjelmaa koskevat lausunnot siltä osin kuin ne sivuavat työryhmän ehdotuksia tai liittyvät muuten keskeisesti turvallisuusyhteistyön edistämiseen. Näitä lausuntoja oli nelisenkymmentä. Tarkoituksenmukaisuus-tyistä tiivistelmään ei ole sisällytetty oikeusministeriön ja rikksentorjuntaneuvoston omia, ikääntyneiden turvallisuusohjelmasta sisäasiainministeriölle annettuja lausuntoja.

Palautteen yleisluonnehdinta on luvussa 2. Lausunnonantajien tarkemmat näkökannat ehdotuksista ja ikääntyneiden turvallisuuden edistämisestä on koottu lukuihin 3 ja 4. Yksityiskohtainen palaute ilmenee liitteessä. Lausuntojen tarkastelu eri otsikoiden alla pohjaa tiivistelmän laatineen sihteerin tulkintaan. Lukumääriä koskevat arviot ovat vain suuntaa-antavia.

2 Palautteen yleisluonnehdinta

Lukuisat lausunnonantajat pitävät ikääntyneitä väestöryhmänä, jonka turvallisuushaasteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Useissa lausunnoissa on pidetty tärkeänä sitä, että ikääntyneiden turvallisuuskysymyksiin kiinnitetään huomiota. Raporttien asiantuntemusta on kiitetty. On todettu, että ehdotukset antavat mahdollisuuden valmistautua aiempaa paremmin tulevien vuosikymmenten aikana tapahtuvaan väestörakenteen huomattavaan muutokseen ja sen myötä lisääntyviin turvallisuusongelmiin. Myönteisenä on pidetty preventiivistä painopistettä ja ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja rikosten ehkäisyn esiin nostamista. Hyvänä on pidetty sitäkin, että julkaisuissa on huomioitu ikääntyvien osallisuus ja aktiivinen toimintakyvyn ylläpito.

Ikääntyvien kansalaisten elämäntilanteen ja turvallisuustarpeiden tarkastelua kokonaisuutena on pidetty tärkeänä. Julkaisujen ansiona on pidetty sitä, että turvallisuuden käsittely ja suositukset ovat laajoja ja kattavia. Toisaalta aihealueen laajuuden ja monikerroksellisuuden on todettu asettavan suuria haasteita toimien toteutukselle siten, että todellisia ikääntyneen väestön turvallisuutta edistäviä vaikutuksia syntyisi kattavasti koko maassa. On toivottu, että julkaisuissa annetut suositukset toimenpiteiksi tulisivat laajalaisesti eri ministeriöiden hallinnonalueille käsittelyyn ja käsittelyn jälkeen niistä syntyisi konkreettinen toimenpideohjelma, jonka toteutumista seurataan. On esitetty, että keskeisimmät suositukset voisi olla tarkoituksenmukaista sisällyttää sisäisen turvallisuuden ohjelmaan, jotta päällekkäisiltä toiminnoilta ja rinnakkaisen seurantajärjestelmän muodostamiselta välttyttäisiin. Ikääntyneitä koskevan turvallisuusohjelman voisi linkittää sisäisen turvallisuuden alaohjelmaksi ja ikääntyneiden turvallisuutta tarkastella osana sisäisen turvallisuuden kokonaisuutta.

Rikksentorjuntaneuvoston työryhmän selvitystä on kiitetty laajasta katsauksesta kansallisiin ja kansainvälisiin rikksentorjuntahankkeisiin. Selvitystä on pidetty kattavana tietopakettina ikääntyneisiin kohdistuvista kaltoinkohtelun muodoista. Sen on todettu ansiokkaasti nostavan esille myös lainsäädännön kehittämishaasteet. Raportissa on katsottu painotetun hyvin ikäihmisten kokemaa, mutta huonosti tunnistettua lähisuhdeväkivaltaa. Monet lausunnonantajat ovat pitäneet erityisen hyvänä työryhmän luonnostelemia senioreiden turvaohjeita.

Samana asiaa käsittely kahden eri ministeriön toimesta on herättänyt ajatuksia aiheen tärkeydestä ja ajankohtaisuudesta, mutta myös kysymyksiä. On toivottu, että ministeriöiden koordinaatio voisi olla parempaa ja näkyä myös ohjelman suosituksissa. Julkaisujen aihealueet menevät lähes kokonaan päällekkäin ja kannanottoja yksittäisiin suosituksiin on joiltakin osin ollut vaikea tehdä.

Rikksentorjuntaneuvoston työryhmän ehdotuksiin liittyen lausunnoista ilmenee seuraavaa:

- Viestintään liittyviä asioita on kommentoitu 27 lausunnossa. Senioreille kohdennettuja erilaisia turvaohjeita/oppaita kannattaa 15. Työryhmän luonnostelemia turvaohjeita kiitettiin useissa lausunnoissa.
- Osaamisen kehittämisen tarpeet tuodaan esiin parissakymmenessä lausunnossa. Ammattihenkilöstön erityisosaamisen lisäämistä katsotaan tarvittavan etenkin ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan kohtaamiseen, tunnistamiseen, puheeksi ottamiseen ja tilanteeseen puuttumiseen. Koulutuksen merkitystä painottaa kymmenkunta lausujaa. Viisi mainitsee toimintamallit. Myös yleisempi ”vanhus-osaamisen” tarve mainitaan.
- Turvallisuusriskien arviointiin liittyviä asioita on sivuttu 15 lausunnossa. Useat kannattavat kokonaistarkasteluun perustuvaa arviointimenettelyä, mutta siinä nähdään myös melkoisia haasteita. Iäkkäiden huomioon ottamista turvallisuussuunnittelussa painotetaan kuudessa lausunnossa. Muutamit lausunnonantajat ovat huolissaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevista ikääntyneistä.
- Palveluiden ikäsensitiivisyyteen liittyviä asioita mainitaan 15 lausunnossa. Kymmenkunta pitää tärkeänä, että rikosuhrien tukipalvelut olisivat myös vanhusten käytettävissä. Poliisin palveluiden ikäsensitiivisyyttä käsitellään kuudessa lausunnossa. Neljä lausujaa toteaa, että ikäsensitiivisyydessä on kyse myös ammattitaidosta, hyvästä vuorovaikutuksesta ja kyvystä kuunnella. Viisi kannattaa tai suosittaa harkittavaksi lakimuutosta, jolla viranomaiset velvoitettaisiin ilmoittamaan havaitsemastaan ikäihmisen kaltoinkohtelusta, väkivallasta tai sen epäilystä.
- Tietovajeisiin liittyviä asioita nostetaan esiin 12 lausunnossa. Kymmenkunta kiinnittää huomiota tilastoinnin ja tiedon keruun kehittämiseen. Neljä mainitsee tutkimustarpeet.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön valvonnan tehostamista pidetään tärkeänä 12 lausunnossa. Rikostaustan selvittämisen laajentamista painottaa seitsemän. Muutama ehdottaa lainsäädäntötoimia valvonnan tehostamiseksi. Neljä kannattaisi tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuuden laajentamista.
- Kansalaisten ja senioreiden turvallisuustoimiin aktiivointia kommentoi kymmenen lausunnonantajaa. Suhtautuminen on pääasiassa myönteistä. Viisi muistuttaa vuorovaikutuksellisesta vanhusten kuulemisesta ja osallistamisesta.
- Rikksentorjunta- tai turvallisuusnäkökulman huomioon ottamista julkisessa päätöksenteossa sivuaviin asioihin puuttuu viisi lausujaa. Kolmessa lausunnossa todetaan kotihoitoon ja asumispalveluun liittyvät turvallisuusongelmat.
- Kuolemansyöntutkintaa kommentoidaan neljässä lausunnossa. Kaksi lausunnonantajaa kannustaa järjestelmän kehittämiseen.

Lausunnoissa on pohdittu lisäksi monia käytännön kysymyksiä ja edellytyksiä ikääntyneiden turvallisuusohjelman toteuttamisessa ja turvallisuuden kehittämisessä:

- Turvallisuustyön toimijuutta ja rooleja on mietitty parissakymmenessä lausunnossa. Turvallisuuden edistämisen vastuuta nähdään olevan niin kansalaisilla itsellään, kunnilla, eri viranomaisilla, yksityissektorilla että järjestöillä. Viranomaisvastuita on mietitty kymmenessä lausunnossa. Kolmessa lausunnossa muistutetaan valvontaviranomaisten roolista. Kymmenkunta lausunnonantajaa on pohtinut vastuukysymyksiä turvallisuustiedon jakamiseen ja poliisin toimintaan liittyen. Kahdeksan painottaa järjestöjen merkitystä ja parempaa kytkemistä mukaan. Kaksi toteaa, että suosituksiin/ ehdotuksiin olisi tärkeä ottaa mukaan myös seurakunnat.
- Yhteistyötarpeet nostetaan esiin kahdessatoista lausunnossa. Monialaista ja poikkihallinnollista yhteistyötä pidetään keskeisenä turvallisuustyön edellytyksenä.
- Viranomaisten välisen tiedonvaihdon tehostamisen toiveita on esitetty yhdeksätoista lausunnossa. Kuusi ehdottaa tietojärjestelmien kehittämistä ja teknisiä ratkaisuja. Lainsäädännön muutostarpeet tiedonvaihdon parantamiseksi mainitsee viisi.
- Kymmenkunta lausunnonantajaa nostaa resursoinnin yhdeksi kynnyskysymykseksi.
- Ehkäisevää turvallisuustyötä korostetaan kahdeksassa lausunnossa. Taloudellisen kaltoinkohtelun ehkäisyn tehostamista painottaa kaksi.
- Muita lainsäädännön kehittämistarpeita on tuotu esiin yhdeksässä lausunnossa. Niistä kuusi koskee viranomaisten ilmoitusvelvollisuutta ikäihmisiin kohdistuneesta kaltoinkohtelusta, väkivallasta tai muusta rikoksesta.
- Toimien toteutuksen seurannan tai valvonnan tarpeeseen viitataan viidessä lausunnossa.

Viisi lausunnonantajaa kritisoi sitä, että julkaisuissa ei ole käsitelty ikääntyvää väestöä maahanmuuttajien ja monikulttuurisuuden tai eri kieliryhmien näkökulmasta. Yksittäisissä lausunnoissa on tuotu esiin lisäksi seuraavat puutteet:

- Puuttumaan jäävät kehittyvän tietotekniikan tuomat turvallisuushaasteet ikäihmisten arjessa. Ikäihmisten kyky toimia turvallisesti tietoverkossa on muutenkin jäänyt sivuun yleisessä keskustelussa.
- Suosituksissa tai sisällöissä ei ole huomioitu juurin lainkaan mielenterveyden ja päihteiden vaikutusta ikääntyvien turvallisuuteen.
- Ohjelman turvallisuusriskien esittelyssä todetaan, että alkoholi on suurin yksittäinen tekijä onnettomuuksien, tapaturmien ja väkivallan taustalla. Samalla todetaan iäkkäiden alkoholinkäytön lisääntyneen. Itse toimenpidesuosituksissa tämän riskin ehkäisyyn tai vähentämiseen liittyviä toimenpiteitä ei juuri näy.
- Toimintaohjelmassa on rajattu pois terveyteen ja sen hoitoon liittyvä osuus, vaikka ihmisen terveys on keskeinen turvallisuuteen vaikuttava kokonaisuus.
- Asiakirjoissa on heikosti esillä se, että ikääntyneet olisivat mukana merkittävästi toimeenpanon suunnittelussa ja toteutuksessa.

- Asiakirjoissa ei oteta lainkaan kantaa siihen, millaisia taloudellisia vaikutuksia esitettyjen suositusten toimeenpanolla olisi tai millaisia resursseja niiden toimeenpano vaatisi.
- Selvityksessä olisi voinut mainita Voimaa vanhuuteen -ohjelman, joka levittää ja juurruttaa ikäihmisten toimintakykyä tukevia toimintatapoja kuntiin.
- Selvityksen luvussa 6.1.4 käsitellään ainoastaan terveydenhuollon ammattihenkilöiden rikostaustan selvittämistä. Vanhustenhuolto on sosiaalihuollon lainsäädännön mukaista toimintaa, mikä olisi tullut ottaa mukaan selvitykseen.
- Julkaisuissa ei ole juuri otettu huomioon Suomessa potilasturvallisuuden parantamisen eteen jo tehtävää työtä. Potilasturvallisuus on erottamaton osa iäkkään ihmisen todellista ja koettua turvallisuuskakuvaa.
- Valmistelutyöhön ei ollut kutsuttu kuluttajaturvallisuuslainsäädännön asiantuntijoita eikä toimintaohjelmasta pyydetty lausuntoa kuluttajaturvallisuuslain keskeiseltä valvontaviranomaiselta, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesilta.
- Toimintaohjelmassa on suosituksiin liitettyjen vastuutahojen kohdalla joissakin kohden puutteita.
- Valviran ja aluehallintovirastojen roolia ja valvontatehtäviä sosiaali- ja terveydenhuollossa ei ole nostettu suunnitelmassa ja sen ehdotuksissa lainkaan esiin.

3 Kannanotot työryhmän ehdotuksiin

3.1 Tilastointi ja uhritutkimukset

Rikksentorjuntaneuvoston työryhmän mukaan tieto iäkkäistä rikosten uhreista ja heihin kohdistuvista rikoksista on puutteellista ja sitä on vaikeasti saatavilla. Työryhmän mielestä iäkkäisiin kohdistuvien rikosten ja uhrikokemusten tulisi olla tarkemman seurannan kohteina. Uhritutkimuksia tulisi räätälöidä iäkkäille sopiviksi. Sosiaali- ja terveysviranomaisten tulisi tilastoida paremmin tieto asiakkaista, joiden epäillään joutuneen väkivallan kohteeksi. Ikääntyneitä koskevan tiedon seurannan käytännöistä ja yhtenevistä ikähaarukoista pitäisi sopia eri tahojen välillä. Sisäisen turvallisuuden tutkimuksen kehittämisen toimenpiteissä tulisi ottaa huomioon iäkkäitä rikosuhreja koskevat tietovajeet. Rikksentorjuntaneuvoston pitäisi toiminnassaan tuoda esiin tietotarpeet ja edistää ongelmien poistamista.

12 lausunnossa nostetaan esiin tietovajeisiin liittyviä asioita. Tilastoinnin ja tiedon keruun kehittämiseen kiinnittää huomiota kymmenkunta lausunnonantajaa. Kaupan liitto pitää tärkeänä, että iäkkäisiin kohdistuvien rikosten tilastointia ja vertailtavuutta parannetaan; ilman todellista tietoa asiaan vaikuttaminen on hankalaa. Helsingin poliisilaitos katsoo, että viranomaisilla tulee olla kattavaa ja ajantasaista tietoa iäkkäisiin kohdistuvien rikosten kehityksestä ja taustoista. Tilasto- ja muun tiedon perusteella voidaan ennalta ehkäisevät toimet kohdistaa oikein ja oikea-aikaisesti. Pirkanmaan poliisilaitoksen mielestä ikäihmisten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja seuraaminen toteutuvat vain tilastointia kehittämällä. Helsingin kaupungin pelastuslaitos toteaa, että vanhusten turvallisuutta koskevan tiedon sirpaloituminen eri toimijoiden tietojärjestelmiin tai jääminen niiden ulkopuolella on keskeinen este muodostaa kokonaisvaltaista kuvaa vanhusten turvallisuuden tasosta, tarvittavista toimenpiteistä sekä niiden vaikuttavuudesta ja taloudellisuudesta. RIKU/Setlementtiliitto korostaa käytännön työstä kerättyä ajantasaista kokemustietoa, SPR vapaaehtoisilla olevaa tietoa ikääntyneiden elinolosuhteista.

Muutamissa lausunnoissa annetaan konkreettisia kehitysehdotuksia. Helsingin pelastuslaitos katsoo, että tietojärjestelmiä tulisi kehittää valtakunnallisesti yhtenäisellä tavalla toimivuuden, turvallisuuden ja kustannusten hallitsemiseksi. Helsingin sosiaaliviraston mielestä tietotarpeet pitäisi miettiä yhdessä ja nostaa esille, jolloin saataisiin menetelmät kerätä tarvittavaa tietoa, tiedon tarkkuus määriteltyä ja jakamismenetelmät kehitettyä.

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys katsoo, että ikääntyneisiin kohdistuvaa kaltoinkoh-
telua, väkivaltaa ja muuta rikollisuutta koskeva tiedon keruu tulisi liittää osaksi jo ole-
massa olevia käytäntöjä, arviointeja ja lomakkeita. Tiedonkeruu liittyy usein terveyden-
ja sairaudenhoitoon sekä toimintakyvyn ja elämäntilanteen arviointiin. Sosiaali- ja ter-
veydenhuollon lisäksi myös muiden viranomaisten, kuten poliisin ja oikeusviranomais-
ten tiedonkeruukäytäntöihin tulisi kiinnittää huomiota. Ähtärin kunnan mielestä asian
esille tuomista ja tilastointia terveyskeskusten päivystyksissä ja vuodeosastoilla helppo-
taisi neutraali, koko valtakunnassa käytössä oleva yhtenäinen ilmoituskaavake. Helsingin
poliisilaitoksen mielestä tulisi huomioida, että ikäihmisiin kohdistuvat toimenpiteet
tulevat kirjatuiksi viranomaisten tietojärjestelmiin ”vanhuskäynneiksi”. Itä-Uudenmaan
poliisilaitos viittaa poliisihallituksen avainasemaan poliisin tietojohdoisuuden kehittämi-
sessä, jotta poliisitoimintaa saadaan suunnattua ikääntyneisiin kohdistuvaan rikollisuu-
teen. SPR katsoo, että vapaaehtoisilla olevan hiljaisen tiedon kerääminen ikäihmisten
turvallisuuden vahvistamiseksi on kehittämisen arvoinen asia.

Neljässä lausunnossa mainitaan tutkimukset. Helsingin poliisilaitos katsoo, että tie-
toa ikääntyneisiin kohdistuvista rikoksista ja heidän uhrikokemuksistaan tarvitaan väes-
tön ikääntyessä lisää ja uhritutkimukset tulisi ”rätälöidä” ikääntyneille vastaajille pa-
remmin sopiviksi. Keski-Suomen poliisilaitoksen mielestä ikääntyneiden turvallisuuteen
liittyvään tutkimukseen tulisi kiinnittää huomiota ja tarvittaessa sitä lisätä. Toimintaoh-
jelmien pohjana olisi tarkkaa, ajankohtaista ja analysoitua tutkimustietoa siitä, mihin
epäkohtiin tulisi panostaa. Pällekkäiset ja limikkäiset tutkimukset voitaisiin tarvittaessa
yhdistää. HEUNIn lausunnossa todetaan, että uhritutkimuksia ei ole suunniteltu iäkkäitä
silmällä pitäen. Nekin haastattelutiedot, jotka ovat olemassa, ovat harhaisia. Koko elin-
ikää koskevat uhriprevalenssit ovat huomiota herättävän alhaisia, mikä viittaa siihen,
etteivät iäkkäät kerro kokemuksistaan yhtä herkästi kuin muu väestö. Tarvittaisiin ai-
dosti ikääntyneiden kokemuksiin keskittyviä tutkimuksia.

3.2 Senioreiden turvaohjeet ja viestintä

Rikksentorjuntaneuvoston työryhmän käsityksen mukaan senioreilta ja muulta väestöltä puuttuu tietoa rikksentorjunnan hyvistä käytännöistä. Työryhmä ehdotti, että neuvosto julkaisisi verkossa työryhmän luonnostelemat senioreiden turvaohjeet, joissa annetaan ohjeita siitä, miten ikääntynyt voi itse toimimalla vähentää riskiä joutua rikoksen kohteeksi. Lisäksi tulisi selvittää yhteistyötahojen kanssa mahdollisuudet julkaista ja jakaa turvaohjeiden paperiversiot sekä se, miten ohjeet saatetaan ikääntyneille tiedoksi. Ideointia ja yhteistyötä kunnissa tarvitaan mm. lähipoliisin ja vanhusjärjestöjen kanssa. Tiedon jakamisen menetelmiä kehitettäessä olisi otettava huomioon myös omaiset ja ikääntyneiden parissa työskentelevät. On tärkeää, että tiedottamisella ei lisätä rikosten pelkoa.

Viestintään liittyviä asioita on kommentoitu kaikkiaan 27 lausunnossa. Monet lausunnonantajat pitävät tiedon jakamista aihepiiristä tärkeänä. Neuvonnan, koulutuksen ja tiedon levittämisen suurta merkitystä ikääntyneiden henkilöiden turvallisuuden parantamisessa korostetaan. Ikääntyvät tarvitsevat tietoa erityisesti heidän arkiturvallisuutensa kannalta merkittävimmistä riskeistä. Muutamassa lausunnossa painotetaan erityisesti turvallisuuden tunteen merkitystä ja tietoisuuden lisäämistä sensitiivisesti. Oikea ja paikallisiin olosuhteisiin perustuva turvallisuustieto auttaa suhteuttamaan tiedotusvälineiden välittämää tietoa. Kuntaliitto ehdottaa ikääntyneille suunnatun turvallisuustiedon jakamista yhdeksi ikääntyneiden turvallisuusohjelman kärkihankkeeksi. Itä-Suomen AVIn mielestä hankeperusteisen kehittämistyön rinnalle tarvittaisiin valtakunnallisia aktiviteetteja, kampanjoita sekä erilaista tiedottamis- ja vaikuttamistoimintaa, joissa medialla ja järjestöillä voisi olla keskeinen toteuttamistehtävä.

15 lausunnonantajaa kannattaa erilaisia senioreille kohdennettuja turvaohjeita/oppaita. Työryhmän luonnostelemat turvaohjeet saavat kiitosta useissa lausunnoissa. Moni ehdottaa oppaan jakamista myös paperiversiona. Yksittäisiä muitakin toiveita esitetään. Suomen vanhusten turvakotiyhdistyksen mielestä turvaohjeissa tulisi huomioida myös lähisuhteissa tai perhepiirissä tapahtuva väkivalta ja hyväksikäyttö sekä se kuinka ikääntynyt voi toimia näissä tilanteissa. Rahankeruuseen ja kaupusteluun liittyvistä asioista tulisi mainita. Vanhustyön keskusliitto ehdottaa, että turvaohjeiden viimeistely tehtäisiin yhteistyössä ikäihmistien kanssa. On olennaisen tärkeää, että tällaiset ohjeet laaditaan selkeiksi ja helposti luettaviksi. Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen mielestä eri turvallisuuspalveluita tuottavat viranomaiset voisivat laatia oppaita yhdessä.

15 lausunnossa on mietitty viestinnän keinoja, kohderyhmää ja/tai sisältöä. Kohderyhmän tavoittamiseksi painotetaan tiedon jakamista eri keinoin. Tiedonvälityksen tulee huomioida kohderyhmän heterogeenisuus ja olla monikanavaista (seniori-illat, messutapahtumat, muut tilaisuudet, tapaamiset, kotikäynnit, lehdet, oppaat/esitteet, media, internet, sosiaalinen media, tietoisikut jne.). Internet ei välttämättä ole senioreiden kohdalla paras ja tavoitettavin väline. Materiaalia tulisi olla palvelu-, toiminta- ja neuvontapisteissä, kirjastoissa, terveysasemilla jne. Tarvitaan myös iäkkäiden yksilöllistä opastusta

ja keskustelua, tarvitaan tiedotus-, valistus- ja keskustelutilaisuuksia esim. palvelutaloihin ja -keskuksiin. Muutamassa lausunnossa kohderyhmiksi nostetaan ikäihmisten lisäksi muitakin tahoja, kuten omaiset, muu väestö, työntekijät, eläkeläisjärjestöt ja vanhuspalveluja tuottavat tahot kunnissa. Helsingin sosiaalivirasto esittää, että työntekijöiden tiedon lisääminen tulisi arvioida ja koulutukseen lisätä turvallisuuteen liittyvää sisältöä. Tarvitaan tiedon käytännöiksi muuntamista, jotta ikäihmisen ympärille muodostuisi toimiva turvaverkko. Länsi-Suomen AVI ehdottaa, että ikääntyviin kohdistuvasta kaltoinkohtelusta ja väkivallasta tulee järjestää tiedotuskampanjoita ja laatia kirjallista materiaalia palvelu- ja toimintapisteisiin, kirjastoihin jne. Juuan kunta toteaa, että ikäihmisten taloudelliseen hyväksikäyttöön tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota järjestämällä kansalaisvalistusta ja seminaareja ammattihenkilöstölle. Ähtärin lausunnossa mainitaan, että monissa kunnissa panostetaan valtakunnalliseen vanhustenviikkoon. Kunnassa on tuolloin tarjolla monipuolista ohjelmaa ja tietoiskuja ikäihmisille tärkeistä asioista. Tässä yhteydessä voisi antaa tietoa myös rikoksista, niistä suojautumisesta sekä oikeusturvasta.

Kymmenkunta lausunnonantajaa on pohtinut vastuukysymyksiä ja toimijoita turvallisuustiedon jakamiseksi. Roolien ja vastuiden täsmentämistä kaivataan. Etelä-Suomen AVIn mielestä olisi syytä nimetä konkreettisia vastuutahoja ja menetelmiä, miten tieto tavoittaa asianomaiset ja suuren yleisön. Ympäristöministeriö pitää kunnan lisäksi järjestöjen roolia tärkeänä tietoisuuden lisäämisessä ja tiedon välittämisessä. Keski-Suomen poliisilaitos katsoo, että arkeen liittyvien eri toimijoiden rooleja tulisi korostaa. Huomiota tulisi kohdistaa arjessa ikääntyneiden kanssa toimiviin, joilla on luonnollinen kontaktipinta ikääntyneisiin ja jotka voivat näissä kanssakäymisissä ottaa turvallisuuden ja turvallisuuden tunteeseen liittyvät asiat osaksi toimintaa. Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen mielestä eri turvallisuuspalveluita tuottavat viranomaiset voisivat yhdessä laatia oppaita ja järjestää kurseja ja seminaareja. Tiettyinä vuosina voisi olla tietty teema. Ähtärin kaupunki toteaa, että myös kunnan palveluohjauksessa olisi huomioitava asiallinen rikoksista tiedottaminen ja että myös ehkäisevien kotikäyntien yhteydessä tätä tietoa voitaisiin jakaa. Valvira pitää tärkeänä, että viranomaiset tiedottavat systemaattisesti ikääntyneille oman kunnan, järjestöjen ja yhdistysten toiminnasta, joiden avulla voidaan vähentää yksinäisyyttä ja lisätä sosiaalista kanssakäymistä.

Muutamassa lausunnossa nostetaan esiin poliisitoiminnan kehittäminen. Poliisin ulkoista tiedotusta – myös ikääntyneille suunnattua – tulisi Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen mielestä parantaa ja se tulisi koordinoida Poliisihallituksesta käsin. Lähipoliisitoiminnan suuntaamista iäkkäisiin pidetään hyvänä ehdotuksena. Lähipoliisit voisivat järjestää alueen iäkkäille tilaisuuksia, joissa asioita voidaan käsitellä. Poliisihallituksen lausunnosta ilmenee, että poliisin lähipoliisistrategia on uudistettu ja vahvistettu vuonna 2010. Ikääntyneille järjestettävät tilaisuudet, tiedottaminen ikääntyviin ihmisiin kohdistuvasta paikallisesta rikollisuudesta sekä valistuksen ja tiedottamisen kohdentaminen riskiryhmille on toteutettavissa viranomaisten ja järjestöjen välisessä yhteistyössä. Poliisi osallistuu mahdollisuuksien mukaan seniori-iltoihin tietoiskuja jakaen. Esille nostetut suositukset ovat keskeisiä yhteistyön kehittämiskohteita kuntien kanssa. Osa poliisilaitoksia toteuttaa jo tätä osana turvallisuussuunnittelua ja lähipoliisitoimintaa ja huomioi ikääntyviin liittyvät toimenpiteet ja toimenpidemallit toiminnan ja talouden suunnittelussa sekä tulosohtauksessa.

3.3 Palveluiden ikäsensitiivisyys ja resursointi

Rikoksantorjuntaneuvoston työryhmän näkemyksen mukaan uhrien tukipalveluita ei ole kehitetty iäkkäitä huomioon ottaviksi. Ikääntyneiden erityistarpeet huomioon ottavia keinovalikoimia ei käytetä tai niitä ei ole olemassakaan. Työryhmä piti uusiutuvan uhriksi joutumisen ehkäisemiseksi tärkeänä kaltoinkohtelun loppumista, mikä saattaa edellyttää rikoksista ilmoittamista poliisille. Ilmoituskynnystä tulisi madaltaa iäkkäille. Palveluiden sisällä tulisi pyrkiä ikäsensitiiviseen kohteluun. Senioreille sopivien palveluiden luomiseen ja resursointiin tulee kiinnittää huomiota. Tarvittavia palveluja tulisi luoda nykyisten rakenteiden puitteissa. On tärkeää, että iäkkäille kerrottaisiin myös oikeusturvasta ja edunvalvonnasta ymmärrettävästi.

Ikääntyneille sopiviin tukipalveluihin liittyviä asioita mainitaan 15 lausunnossa. Kymmenkunta lausunnonantajaa painottaa, että rikosuhripalveluiden tulee olla myös vanhusten käytettävissä. Toivotaan riittäviä turvakoti- ja terapiapalveluita, matalan kynnyksen palveluita, palvelevaa puhelinta, ympärivuorokautisia kriisipaikkoja. Resurssien riittämättömyyteen viitataan kolmessa lausunnossa. Rikosuhripäivystyksen mukaan palvelua ei ole riittävän kattavasti eikä markkinointia ole uskallettu kohdentaa resurssien rajallisuuden vuoksi. Ähtärin kunta pitää varteenotettavana sitä ajatusta, että turvakotipaikka olisi palvelutalossa. Ongelmana on kuitenkin kunnissa vallitseva pula palveluasumispaikoista. Yhtään paikkaa ei ole varaa pitää tyhjänä odottamassa mahdollista turvapaikkaa tarvitsevaa vanhusta, joka on joutunut kaltoinkohtelun tai rikoksen uhriksi. Tampereen kaupunki kantaa huolta palvelutalon turvakotipaikalle tulevan intimitetin säilymisestä. Tärkeänä pidetään, että oikeusturva- ja edunvalvonta-asioista kerrotaan ymmärrettävästi ja että edunvalvoja järjestyisi nopeasti iäkkäisiin kohdistuvissa taloudellisen hyväksikäytön tapauksissa. SM maahanmuutto-osasto muistuttaa maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamisesta. Kuntaliiton näkemyksen mukaan jo olevissa palvelurakenteissa tulee olla asiantuntemusta toimintojen hoitamiseksi. Svenska Pensionärsförbundet ehdottaa, että väkivallan ja rikosten vähentämiseksi voitaisiin perustaa ikääntyneiden tarpeet osaavasti huomioon ottava palvelumuoto, kuten palveleva puhelin.

Poliisin palveluiden ikäsensitiivisyyttä käsitellään kuudessa lausunnossa. Lausunnonantajilla on jonkin verran eriäviä näkemyksiä siitä, kuinka väestön ikääntyminen otetaan huomioon poliisin toiminnassa. Sisäasiainministeriön poliisiosaston ja Poliisihallituksen lausunnon mukaan rikosten ehkäisyyn liittyvät suositukset kuuluvat pääosin poliisin toimintaan jo tälläkin hetkellä. Rikosilmoituksen voi tehdä puhelimella, ilmoittaja voi olla muu kuin rikoksen uhri ja tarvittaessa kuulustelut voidaan toimittaa esimerkiksi hoitokodissa. Kaksi poliisilaitosta on sitä mieltä, että poliisin palveluita tulisi madaltaa kehittämällä ikääntyneille sopivia menetelmiä. Palveluiden tulisi olla helposti saatavilla kaikille vanhuksille. Iäkkäät eivät välttämättä pääse tulemaan poliisiasemalle eivätkä osaa käyttää internetiä. Iäkkäiden tulisi voida tehdä rikosilmoituksensa siellä

missä he liikkuvat, joten poliisin palvelupiste olisi paras sijoittaa terveyskeskuksen yhteyteen. Rikosilmoitus tulisi voida tehdä myös vanhuksen kotona, jolloin poliisi tulisi paikalle. Ikäsensitiivisyyden todetaan vaativan poliisilta toisenlaista ajattelumallia - malliesimerkiksi käyvät lapset esitutkinnassa. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen mielestä työntekijät tulisi kouluttaa kuulemaan ikääntyneitä ja esimiehet velvoittaa järjestämään työtehtävät niin, että kuulemiselle on mahdollisuus. Poliisihallituksen avainasemaa poliisitoiminnan suuntaamiseksi iäkkäisiin painotetaan.

Neljä lausujaa toteaa, että ikäsensitiivisyydessä on kyse myös ammattitaidosta, hyvästä vuorovaikutuksesta ja kyvystä kuunnella. Tällaista perehdytystä tulisi antaa kaikille ikääntyvien kanssa toimiville ammattilaisille ja myös vapaaehtoisille.

Osa kaipaa vanhusten turvallisuustyöhön sovellettavaksi vastaavaa lähestymistapaa kuin lastensuojelulainsäädännössä. **Viisi lausunnonantajaa kannattaa tai suosittavaa harvittavaksi lakimuutosta, jolla viranomaiset velvoitettaisiin ilmoittamaan havaitsemastaan ikäihmisen kaltoinkohtelusta, väkivallasta tai sen epäilystä.** Poliisihallitus pitää perusteltuna Ilmoitusvelvollisuutta poliisille avuttomaan iäkkääseen henkilöön kohdistuvan rikoksen johdosta, koska tällainen alentaisi puuttumiskynnystä ikäihmisten tilanteisiin ja saattaisi asian viranomaisen arvioitavaksi. Poliisihallitus pitää tärkeänä myös lainsäädäntötyötä, jossa tarkastelun kohteeksi otetaan ikääntyneen rikoksen uhrin avuton asema omaisuusrikoksen koventamisperusteeksi.

Helsingin sosiaaliviraston lausunnossa todetaan, että velvoittavia säädöksiä puolustuskyvyttömän kaltoinkohteluun puuttumiseen on potilaslaissa ja asiakaslaissa ja että työntekijöille on jo olemassa ohjeet kotihoidossa, vanhainkodeissa ja vanhusten palveluasumisessa. Lausunnossa muistutetaan, että ilmoituksen poliisille voi tehdä kuka tahansa ja että ikäihmisten kohdalla voisi olla hyväkin, että ilmoituksen tekisi joku muu kuin hän itse. Kaltoinkohteluun puuttumista ja ikäsensitiivisyyttä on käsitelty toimintamalleihin ja osaamiseen liittyen myös luvussa 3.4.

3.4 Toimintamallit ja osaaminen

Rikoksentorjuntaneuvoston työryhmän mukaan tieto ja toimintamallit mm. kaltoinkohteluun puuttumiseksi ja puheeksi ottamiseksi ovat ikääntyneitä työssään kohtaavilla puutteellisia. Paikallisten toimintamallien ja oppaiden jalkauttamisesta sosiaalipuolelle ja terveydenhoitoon tulisi huolehtia. Kouluttamista tarvitaan. Jonkin tahon pitäisi ottaa tästä kokonaisvastuu.

Parissakymmenessä lausunnossa tuodaan esiin osaamisen kehittämisen tarpeita. Ammattihenkilöstön erityisosaamisen lisäämistä katsotaan tarvittavan etenkin ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan kohtaamiseen, tunnistamiseen, puheeksi ottamiseen ja tilanteeseen puuttumiseen. Myös ”vanhusosaamis-

ta” painotetaan. Helsingin pelastuslaitos toteaa, että jälkimmäistä tulisi vahvistaa kaikissa keskeisissä toimijaryhmissä. Suomen Vanhusten turvakotiyhdistyksen näkemyksen mukaan on yhtä tärkeää lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tietoja ja valmiuksia kohdata rikoksen kohteeksi joutunut ikääntynyt kuin vahvistaa poliisin, oikeusviranomaisten ja muiden turvallisuusalan ja väkivaltatyön ammattilaisten valmiuksia kohdata ikääntyneet ja ottaa heidän erityistarpeensa huomioon. Helsingin poliisilaitos pitää tärkeänä, että toimenpide-esityksissä kiinnitetään erityistä huomiota viranomaisten yhteistyöhön ja menettelytapojen yhdenmukaisuuteen sekä hyvien, jo olemassa olevien käytäntöjen vahvistamiseen ja ylläpitämiseen. SM/poliisiosasto pitää tärkeänä sitä, että vanhuksen luona käyvät sosiaali- ja terveysviranomaiset, palveluntuottajat ja omaiset tiedostavat, tunnistavat ja ryhtyvät tarvittaviin toimenpiteisiin turvallisuuden parantamiseksi ja ilmoittavat poliisille havaitsemistaan rikoksista tai niiden uhista.

Koulutuksen merkitystä painottaa kymmenkunta lausujaa. Koulutus on pohja sille, että ammattihenkilöstö osaa tiedostaa, tunnistaa, ottaa puheeksi ja puuttua ongelmiin sekä ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin. Suomen Vanhusten turvakotiyhdistys katsoo, että eri alojen ammattilaisten peruskoulutusta ja valmiuksia kohdata kaltoinkohtelun ja rikoksen uhriksi joutunut ikääntynyt tulee vahvistaa kohdennetusti ja systemaattisesti. Koulutuksessa tulisi kehittää valmiuksia myös moniammatilliseen yhteistyöhön. Osamista vahvistavia asioita tulisi liittää osaksi perusopintoja ja täydennyskoulutusta. Itä-Suomen AVi toteaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksessa on näiden asioiden näkökulmasta paljon kehittämistarpeita. Alan oppilaitosten rooli on keskeinen, koska oppilaitokset valmistelevat opetussuunnitelmansa hyvin itsenäisesti. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle tulisi valmistella valtakunnallinen turvallisuusasioita käsittelevä täydennyskoulutuskokonaisuus, johon työntekijät velvoitettaisiin osallistumaan. Kaltoinkohtelun puheeksi ottaminen tulisi liittää henkilöstön perus- ja täydennyskoulutusta. Parissa lausunnossa katsotaan, että ensin pitäisi arvioida tiedon lisäämistarpeet ottaen huomioon mm. yhteistyömenetelmät ja niiden osaaminen. Tulosten perusteella tulisi uudistaa eri ammattiryhmien perus-, täydennys- ja jatkotutkintojen ja perehdyttämiskoulutuksen sisältöjä sekä toimintamenetelmiä.

Viidessä lausunnossa mainitaan toimintamallit. THL:n lausunnossa todetaan, että **lähisuhde- ja perheväkivaltaan puuttumisen** toimintamallien pitäisi olla osa kuntien lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn strategiaa ja niiden tulisi sisältää myös iäkkäisiin ihmisiin kohdistuva väkivalta. Suositusten mukaisesti tulisi ottaa käyttöön moniammatillinen yhteistyöverkosto iäkkäisiin ihmisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi, jotta kaikki väkivaltatyötä tekevät tahot toimisivat yhtenevien käytäntöjen mukaisesti iäkkäiden asiakkaiden auttamiseksi. Helsingin poliisilaitos katsoo, että lähisuhdeväkivallan osalta tulee hyödyntää sosiaalisen median lisäksi Suomessa kehitettyjä vakiintuneita toimintamalleja ja auttamispolkuja. YM kannattaa olemassa olevien prosessien, toimintamallien ja auttamispolkujen hyödyntämistä sekä edelleen kehittämistä. SPR toteaa, että erityyppiseen kaltoinkohteluun tulisi kehittää viranomaisten yhteistyönä ehkäisemisen, tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen malli. Suomen vanhusten turvakotiyhdistyksen näkemyksen mukaan yksilöllisiin tilanteisiin räätälöityjen toimintamallien kehittäminen on vaativa ja aikaa vievä prosessi, joka edellyttää kehittämistyön kytkemistä käytännön toimintayksiköiden työhön. Lausunnossa arvioidaan, että tässä vaiheessa sen paremmin eri alojen kouluttajilla kuin vanhusten kanssa

työskentelevillä organisaatioillakaan ei ole vielä kattavasti sellaista osaamista, jota voitaisiin levittää maassa laaja-alaisesti. Tampereen kaupungin mielestä moniammatillinen yhteistyöhön perustuva toimintamalli saattaisi olla hyvinkin toimiva. Muutamista lausunnoista ilmenee, että kokonaisvaltainen ikääntyneiden turvallisuusriskien tarkastelu toisi omat haasteensa osaamiselle sekä toimintamallien ja -menetelmien kehittämislle (ks. luku 3.7).

Myös tiedon välittämisen tärkeys nostetaan tässä yhteydessä esiin. Etelä-Suomen AVI katsoo, että STM:n ja THL:n sekä muiden sektorien tulisi lisätä aktiivista tiedostusta hankkeistaan ja julkaisemistaan oppaista. Kuntaliitto mainitsee, että se on THL:n kanssa yhteistyönä julkaissut iäkkäiden neuvontapalveluista ja hyvinvointia edistävästä kotikäynneistä sähköisen oppaan (www.thl.fi/ikaneuvo), jossa annetaan ohjeistusta mm. asumis- ja liikenneturvallisuuteen, kaatumisiin ja kaltoinkohteluun.

Poliisihallitus muistuttaa, että lähisuhteissa tapahtuvat lievät pahoinpitelyt muuttuivat yleisen syytteen alaisiksi rikoksiksi 1.1.2011. Lainmuutoksen tavoitteena on ollut piilorikollisuuden nykyistä tehokkaampi paljastaminen ja myös lähisuhdeväkivallan riskin ja riskiryhmien tunnistaminen, jotta toimet väkivaltarikollisuuden ehkäisemiseksi voidaan aloittaa. Ikäihmisiin kohdistuvan väkivallan tunnistamisen avulla väkivaltaan voidaan paremmin puuttua. Poliisihallitus kannattaa sitä, että sosiaaliviranomaisten tietoa ja osaamista lisättäisiin oikeudesta ja mahdollisuudesta hakea lähestymiskieltoa iäkkään henkilön puolesta. Käytännössä sosiaaliviranomaiset eivät juurikaan ole hakeneet lähestymiskieltoja uhattujen henkilöiden puolesta. Myös Itä-Uudenmaan poliisilaitos muistuttaa asiasta. Länsi- ja Sisä-Suomen AVI katsoo, että vähentämistoimenpiteissä tulee huomioida väkivallan tekijän käytösmalliin puuttuminen etenkin silloin, kun tekijä on ikääntyvän kanssa asuva tai muutoin hänen kanssaan läheisesti tekemisissä oleva henkilö.

HEUNIn arvion mukaan ei-väkivaltaisen kaltoinkohtelun tunnistamista ja ehkäisemistä saattaa heikentää kaltoinkohtelun käsitteen monimuotoisuus. Liperin kunta korostaa kaltoinkohtelussa varhaisen puuttumisen ja välittömän yhteistyön tärkeyttä. Juuan kunnan mielestä ikäihmisten taloudelliseen hyväksikäyttöön tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota kansalaisvalistuksella ja järjestämällä aiheesta seminaareja ammattihenkilöstölle.

SPR katsoo, että riittävän hoidon ja huolenpidon laiminlyöminen on myös kaltoinkohtelua. Sen lisäksi että vanhustenhoidon ammatillaiset koulutetaan tunnistamaan vanhukseen lähiyhteisöstä kohdistuva kaltoinkohtelu, tulisi kuntien ja eri vanhuspalvelutuottajien toimintaa seurata myös mahdollisen kaltoinkohtelun näkökulmasta. Lausunnossa muistutetaan STM:n valtakunnallisen sosiaali- ja terveystieteiden neuvottelukunnan laatimasta linjauksesta, jonka suositusten noudattaminen tulisi ottaa vakavasti ja käyttöön vanhustenhoidon arjessa.

3.5 Rikksentorjuntanäkökulma julkisessa päätöksenteossa

Rikksentorjuntaneuvoston työryhmän mielestä rikksentorjunnan näkökulmaa ei oteta riittävästi huomioon julkisessa päätöksenteossa. Tämä koskee myös vanhusten hoitoa koskevia ratkaisuja. Kotihoito ja vanhukselle kotiin tarjottavat palvelut tulisi pystyä käytännössä toteuttamaan tavalla, joka ei lisää vanhuksen riskiä joutua rikosten kohteeksi. Rikksentorjuntaneuvoston tulisi nostaa esiin kansallisen rikksentorjuntaohjelman edelleen suositeltavia hyviä periaatteita ja toimia, joilla voidaan edistää iäkkäidenkin turvallisuutta.

Viisi lausunnonantajaa kommentoi rikksentorjunta- tai turvallisuusnäkökulman huomioon ottamista julkisessa päätöksenteossa. Kuntaliitto pitää tärkeänä rikksentorjunnan huomioon ottamista julkisessa päätöksenteossa. RIKU/Setlementtiliitto yhtyy ehdotukseen nostaa esiin suositeltavia periaatteita ja toimia, joilla voidaan edistää iäkkäiden turvallisuutta. Tampereen kaupunki korostaa, että kotihoidossa työskentelevien taustoja pitäisi epäilyttävissä tapauksissa tutkia nykyistä tarkemmin. Asiakkaita tulisi ohjeistaa siitä, että vaatisivat epäilyttävän kotiinsa pyrkivät todistamaan henkilöllisyytensä ja sen, että on kotihoidon työntekijä.

SM/pelastusosaston mielestä tilanteissa, joissa julkinen hallinto on ottanut kantaa asumispalveluun, tulee palveluja tarjotessa huomioida riittävällä ja vakioidulla tavalla turvallisuuteen liittyvät näkökohdat. Ikäihmisten kotona asumisen lisääminen on usein merkinnyt ongelmia tarvittavan hoivan ja turvallisuustarpeiden mitoituksessa liian vähäisen resursoinnin vuoksi. Tosiasiallisesti koti ei sellaisenaan useinkaan sovi ikääntyvän pitkäaikaiseksi asumispalveluratkaisuksi. Näyttää siltä, että kotona asumisen periaatteesta on tulossa esimerkki palvelutarpeen arvioinnin ja toteutuksen laiminlyönnistä, jossa päätöksentekoa ohjaa tarve kustannussäästöjen löytämiseen. Lopputulos on muuttumassa vastakohtaiseksi kirjattuun tavoitteeseen nähden. Asuntojen turvallisuustasoa tulee nostaa, jotta ikääntyvien asukkaiden erityistarpeet tulevat huomioiduksi. Tavoitetta ei saavuteta ilman panostuksia asuinrakennusten turvallisuusratkaisuihin, esteettömyyteen sekä tarjottaviin palveluihin.

Ähtärin lausunnossa mainitaan, että kotihoitoa saatetaan jatkaa sopivan hoitopaikan puutteessa vielä silloinkin, kun asiakkaan turvallisuus on uhattuna. Muistisairautta sairastavalle kotihoito voi olla suuri riski ja tällainen ihminen on myös potentiaalinen rikoksen uhri.

3.6 Turvallisuutta edistäviin toimiin aktivointi ja osallistaminen

Rikoksentorjuntaneuvoston työryhmän mukaan Suomessa on vain vähän kokemuksia paikallisista hyvistä rikoksentorjuntakäytännöistä iäkkäiden rikospelon ja heihin kohdistuvien rikosten vähentämiseksi. Olisi tärkeää viritellä laajemmin senioreiden turvallisuutta parantavaa ja rikospelkoa vähentävää toimintaa (esim. naapuriapu). Työryhmä ehdotti, että rikoksentorjuntaneuvosto priorisoisi valtionapujärjestelmässä ikääntyneisiin kohdistuvan rikollisuuden ehkäisyn hankkeita ja toisi aktiivisemmin esiin käytäntöjä, joilla on onnistuttu saamaan ikääntyneet kumppaneina mukaan toimintaan ja vähentämään rikollisuuden pelkoa.

Kymmenen lausunnonantajaa kommentoi aihepiiriä. Iäkkäiden osallistamista ja aktivointia oman turvallisuuden parantamiseen pidetään tärkeänä. Kumppanuuteen ja yhteisöllisyyteen perustuvien rikollisuuden ehkäisyn toimintamuotojen edistämistä kannatetaan samalla kun ikääntyneille tarjotaan tietoa ja käytännön neuvoja. Muistutetaan ihmisten vastuusta omasta toiminnastaan ja sen seurauksista; ikääntyvilläkin on vastuu hyvinvoinnistaan ja terveydestään. SPR:n mielestä asuinympäristössä tapahtuvaa yhteisöllistä toimintaa tulisi tukea ja kehittää järjestöjen viranomaisten toimesta. Asuinalue-, kylä- tai korttelikohtainen yhteisöllinen toiminta vahvistaa turvallisuutta ja tutustuttaa eri ikäisiä ihmisiä toisiinsa. SM/maahanmuutto-osasto toteaa, että kototutustumista edistämällä sekä ikääntyneen maahanmuuttajan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistamalla voidaan alentaa myös kaltoinkohtelun ja rikoksen uhriksi joutumisen riskiä.

Muutamasta lausunnosta välittyy viesti, että hankkeina toteutettuja hyviä käytäntöjä pitäisi markkinoida, jotta niitä osattaisiin hyödyntää. Laajentaminen voisi tapahtua kunnan erityispiirteisiin ja -tarpeisiin soveltaen. Helsingin sosiaaliviraston näkemyksen mukaan naapuriapuun tarvitaan meidän oloihimme ja kulttuuriin sopivien muotojen innovointia ja kehittämistä; tässä voitaisiin turvautua vapaaehtoisuuden ja olemassa oleviin toimijoihin ja heidän luomiinsa verkostoihin. THL kannattaa sitä, että rikoksentorjuntaneuvosto toisi onnistuneita käytäntöjä aktiivisemmin esille. Liikenneturva toteaa, että kuntien liikenneturvasuunnitelmissa on jo toimiviksi todettuja menettelytapoja mm. kuntalaisten osallistumisesta suunnitteluun ja eri hallinnonalojen yhteistyön toteuttamisesta. Iäkkäiden kohdalla yhteistyö kunnan teknisen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa on jo monessa kunnassa luontevaa. Ähtärin lausunnossa todetaan, että ikäihmiisiin kohdistuvien rikosten vähentämiseksi voi masinoida erilaisia hankkeita, jotka hyvin toteutettuna voivat toki olla hyödyllisiä. Usein hankkeet kuitenkin jäävät melko tyhjiksi sisällöltään. RIKU näkee perusteltuna sen, että eri tahojen, kuten RAY:n ja ministeriöiden rahoittamissa hankkeissa olisi mukana myös turvallisuusnäkökulma.

Viisi lausujaa muistuttaa vuorovaikutuksellisesta vanhusten kuulemisesta ja osallistamisesta. Valviran mielestä on välttämätöntä, että iäkkäät ja heidän läheisensä otetaan mukaan iäkkäitä koskevien asioiden ja palveluiden kehittämiseen ja päätöksentekoon. Todellisen vuorovaikutuksen ja kuulluksi tulemisen kautta turvallisuusongelmia

voidaan estää tehokkaasti ja vaikuttaa myönteisesti asenteisiin. Vanhustyön keskusliitto kannattaa ennaltaehkäisevä työtä, joka toteutetaan ikäihmisen toiveita ja tarpeita kuuntelemalla. Juuan kunta painottaa, että ikääntyneen yksityisyyden ja itsemääräämisen tulee olla keskeinen lähtökohta. Helsingin sosiaaliviraston mukaan asiakasnäkökulman huomioon ottaminen kokonaisuudessa tulee ottaa yhdeksi lähtökohdaksi. Pohjois-Suomen AVIn mielestä ikääntyvien ja heidän läheistensä omaehtoisella toiminnalla on ensisijaisen tärkeä merkitys. SPR katsoo, että informaation lisäämisen, yhteisöllisen tuen sekä järjestöjen ja viranomaisten yhteistoiminnan avulla on pyrittävä vahvistamaan ikääntyneiden turvallisuuden tunnetta ja sitä kautta rohkeutta osallistua harrastuksiin ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Länsi- ja Sisä-Suomen AVIn mielestä tulisi korostaa kansalaisvastuuta huolehtia läheisen ikäihmisen, naapurin, ystävän auttamisesta ja kanssakäymisestä hänen kanssaan julkisella tiedottamisella, esitteillä ja ikäihmisen palvelusuunnitelman laatimisen yhteydessä.

3.7 Ikääntyneiden turvallisuuden huomioon ottaminen kokonaisuutena

Rikoksantorjuntaneuvoston työryhmän mielestä ikääntyneiden turvallisuutta olisi tarkasteltava kokonaisuutena, jossa terveys- tapaturma-, ja paloturvallisuusriskien ohella otetaan huomioon myös rikosturvallisuuteen liittyvät riskit. Laajennettu turvallisuusajattelu pitäisi jalkauttaa käytännön työhön, kuten kotona pärjäämisen riskinarviointeihin hoito- ja palvelusuunnitelmissa ja kodin varusteluun liittyvään ennaltaehkäisevään työhön. Sen tulisi näkyä myös syrjäytyneitä etsivässä työssä. Tätä voitaisiin koordinoida sisäisen turvallisuuden ohjelman puitteissa, jos ikääntyneiden turvallisuusohjelma vastaisi näihin tarpeisiin. Iäkkäiden turvallisuustarpeet ja iäkkäisiin kohdistuvien väkivallan ja muiden rikosten ehkäisy tulisi ottaa kokonaisuutena huomioon paikallisessa turvallisuussuunnittelussa.

15 lausunnossa on sivuttu turvallisuusriskien arviointiin liittyviä asioita. Kokonais-tarkasteluun perustuvaa arviomenettelyä kannatetaan useassa lausunnossa, mutta siinä nähdään myös melkoisia haasteita. Helsingin kaupungin pelastuslaitos ehdottaa, että vanhusten turvallisuuden arvioinniksi tulisi määritellä yksi yhtenäinen arviointimenettely, joka kattaa toimintakyvyn ja toimintaympäristön riskien määrittelyn sekä niiden hallinnan tason ja tuottaa yhtenäisiin kriteereihin perustuvan konkreettisen toimintasuunnitelman. Arviointimenettely tulisi voida toteuttaa sosiaali- ja terveystoimen kentällä toimivan henkilöstön toimesta muiden viranomaistahojen tarpeenmukaisella tuella. Helsingin sosiaaliviraston mielestä kaikki iäkkäiden arjen turvallisuuden riskit tulisi

huomioida paikallisessa turvallisuussuunnittelussa. Virasto peräänkuuluttaa innovatiivisia menetelmiä ja kysyy, miten kotikäynnin kokonaisuuteen saadaan sopimaan turvallisuusaspekti ja kuka tai millainen toimijaverkosto ottaisi mallin luomisen kehittämistehävän hoitaakseen. Pirkanmaan poliisilaitoksen mukaan ongelmana on viranomaisten erilainen tapa hahmottaa turvallisuutta. Lähtökohtana tulisi olla yksimielisyys siitä, kohdistetaanko huomio turvallisuuteen suppeammin vai laajemmin. Itä-Suomen AVIn mukaan tarvittaisiin isoja muutoksia ehkäisevän työn organisointiin, yhteistyötä ja toimintakäytänteitä – mm. tiedonvaihtomallia – kun osaamista tulisi käyttää hallinnonrajat ylittäen.

Kuudessa lausunnossa mainitaan iäkkäiden huomioon ottaminen turvallisuussuunnittelussa. Jokilaakson pelastuslaitoksen mielestä paikallisen turvallisuussuunnittelun merkitystä näissä asioissa tulisi painottaa ja ohjeistaa aina valtakunnan tasolta asti. Länsi- ja Sisä-Suomen AVIn mielestä ikääntyneiden turvallisuutta tulee tarkastella osana sisäisen turvallisuuden kokonaisuutta. Ikääntyviin kohdistuva kaltoinkohtelu ja väkivalta tulisi ottaa huomioon osana paikallista turvallisuussuunnittelua ja lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn, palveluiden saatavuuden ja henkilökunnan osaamisen kehittämistä koskevaa suunnittelua. Itä-Suomen AVI katsoo, että sisäisen turvallisuuden alueellisten työryhmien tulisi omilla alueillaan edistää paikallisen turvallisuustyön monitoimijaista toteuttamista. Kuntien/yhteistoiminta-alueiden turvallisuussuunnitelmien laatimisen ohjeistuksessa tulisi painottaa enemmän haavoittuvissa elämäntilanteissa elävien kuntalaisten turvallisuudesta huolehtimista. Turvallisuustehtävien toteuttamisessa on tarpeen kehittää eri toimijatahojen yhteistyötä ja toimintakäytänteitä, joilla olemassa olevilla resursseilla voitaisiin toimia nykyistä tehokkaammin, kun osaamista ja voimavaroja käytetään hallintorajat ylittäen. Liikenneturvan mielestä on tärkeitä, että kuntien liikenneturvallisuussuunnitelmat liitetään kunnan muuhun turvallisuussuunnitteluun.

Myös Poliisihallituksen mielestä ikääntyneisiin kohdistuvien rikosten ennaltaehkäisyä koskevia suosituksia tulisi tarkastella osana paikallista turvallisuussuunnittelua ja ottaa osaksi sen seuranta. Toimenpiteet tulee valita, kohdentaa ja painottaa paikallisten olosuhteiden ja tarpeiden perusteella. Poliisilaitokset toteuttavat suosituksia poliisilaitosten toimintaan käytettävissä olevilla resursseilla. Suositusten mukaisten toimenpiteiden toteuttamisesta tulee sopia poliisin tulosohjausprosessissa. Keski-Suomen poliisilaitoksen mielestä suositukset tulisi saada niistä päävastuussa olevien tahojen tulossopimuksiin, mikä edellyttää mittariston laatimista vaikuttavuuden seurannan mahdollistamiseksi. Muuten on vaarana, että sinänsä hyvät suositukset jäävät johtamisketjujen ja tulosseurannan ulkopuolelle.

Muutamassa lausunnossa tuodaan esiin, että turvallisuusaspektin ja kattavan riskinarvioinnin lisääminen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle edellyttäisi **koulutusta ja erityisosaamisen resursointia sekä organisaation johdon sitoutumista.** Helsingin kaupungin pelastuslaitos toteaa, että kodinhoitoon ja avoterveydenhuoltoon valmistavien tutkintojen, täydennys- ja jatkokoulutusohjelmien sekä perehdyttämiskoulutusjärjestelmien sisältöjä tulisi arvioida ja kehittää. SM pelastusosasto katsoo muutoksen edellyttävän johdon sitoutumista. Kyse on sosiaalipalveluja tarjoavan organisaation toimintatavan muuttamisesta, joka ei voi perustua kotipalveluhenkilökunnan omaehtoiseen koulutukseen ja pelkkään henkilökunnan omakohtaiseen vastuunkantoon. Kuntaliitto

ehdottaa yhdeksi kärkihankkeeksi turvallisuusajattelun lisäämistä sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden hallintokuntien kaikilla tasoilla, tähän liittyvää koulutusta sekä eri tahojen yhteistyön parantamista turvallisuustiedon välittämiseksi.

SPR:n lausunnossa painotetaan, että **asumis- ja asumisympäristöturvallisuutta** tulisi tarkastella nykyistä paremmin ja parantaa kokonaisvaltaisesti eri viranomaisten ja hallintokuntien välisenä yhteistyönä sekä lainsäädännöllisin keinoin. Vaikka rikoksen ja kaltoinkohtelun uhriksi joutuminen ei ehkä ole ikääntyneiden turvallisuusriskeistä suurin, on se vaikeasti tunnistettavana ja usein piiloon jäävänä esiin nostamisen arvoinen. Valviran lausunnosta ilmenee, että sen ja aluehallintovirastojen yhdessä laatiman valtakunnallisen kotihoidon valvontaohjelmassa on asetettu kotiympäristön ja asiakasturvallisuuden suositeltavan tason yhtenäisiksi perusteiksi tietyt toimenpiteet. SPEK-tarkistuslomake käydään läpi kotihoidon asiakkaan kanssa ennaltaehkäisevien kotikäyntien yhteydessä. Nämä ovat viranomaistoimintaa, joiden avulla henkilön sosiaalipalveluiden tarve arvioidaan eikä niitä voi antaa järjestöjen tehtäväksi. Ympäristöministeriö toteaa, että monet asumiseen ja yhdyskuntasuunnitteluun liittyvät tekijät liittyvät läheisesti ikääntyneiden turvallisuuteen. YM on käynnistänyt hallitusohjelman mukaisen ikääntyneiden asumisen kehittämissuunnitelman laatimisen. Ikääntyneiden turvallisuus on yksi ohjelman sisältöön liittyvä alue, ja siihen liittyviä näkökulmia tullaan käsittelemään sekä ohjelman valmistelussa että toimeenpanossa.

Muutama lausunnonantaja on huolissaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevista ikääntyneistä, kuten yksinäiset vanhukset, maahanmuuttajat, päihdeongelmaiset sekä ne, joiden turvaverkkoon kuuluu vain yksi auttaja tai omainen. Kunnissa kaivataan etsivää työtä, jotta syrjäytyneet rikosten ja kaltoinkohtelun uhan alla olevat vanhukset saataisiin riskinarvioinnin ja palveluiden piiriin. SPR toteaa, että kaltoinkohtelun ja väkivallan tunnistaminen mahdollistaa tehokkaamman torjunnan ja varhaisen puuttumisen. Yksinäisyyteen vaikuttaminen ehkäisee syrjäytymistä. Ikäihmisten alkoholinkäyttöön tulisi kiinnittää huomiota terveyskeskuskäyntien, palvelutarpeen arvioinnin ja erilaisten muiden ammatti-ihmisten toimesta tehtävien hoito- ja kartoitustoimenpiteiden yhteydessä. Länsi- ja Sisä-Suomen AVI katsoo, että terveyden ja sosiaalihuollon palvelutarpeiden selvittämiseen tulisi sisällyttää kysymyksiä kaltoinkohtelusta ja väkivallasta. Yhteistyössä kansallisen alkoholiohjelman ja sen aluekoordinaation kanssa voisi aikaansaada näyttöön perustuvia toimintamalleja ikääntyneiden alkoholin käyttöön liittyvien haittojen ja turvallisuusriskien vähentämiseksi. Seinäjoen lausunnosta ilmenee, että aikuisneuvoloista puuttuu yleisesti elintapa- ja turvallisuusneuvonnan mallinnus. Tarvitaan yhtenäiset ohjeistukset, mitä asioita terveystarkastuksissa kartoitetaan ja millaista turvallisuusohjeistusta annetaan eri elämäntilanteissa oleville ikääntyneille. Hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät kotikäynnit tai muu kontakti pitäisi toteuttaa 5 vuoden välein 75 ikävuodesta alkaen. Itä-Uudenmaan poliisilaitos korostaa vanhusten kanssa työskentelevien kykyä tunnistaa mm. väkivaltariskejä ja poliisin roolia tässä.

SM/maahanmuutto-osasto muistuttaa, että **ikäntyneiden maahanmuuttajien turvallisuuden tunnetta voidaan edistää** mm. maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä palkkaamalla ja vahvistamalla peruspalveluiden henkilöstön osaamista huomioida eri kulttuuri- ja kieliryhmiä edustavien asiakkaiden palvelutarpeet. Järjestöjen antamat neuvonta- ja asioimispalvelut sekä kielenopetus, yhteiskuntatietous ja virkistystoiminta, käännös- ja tulkkiautot ovat ikääntyville maahanmuuttajille tärkeitä toimintamuotoja, joilla

kotoutumista voidaan peruspalveluita täydentämällä edistää. Tiedon antaminen maahanmuuttajille paikkakunnalla tarjolla olevista järjestöjen ja muiden toimijoiden ylläpitämistä sosiaalisia verkostoja ja yhteisöllisyyttä edistävästä kohtaamispaikoista on myös tärkeää syrjäytymisriskin välttämiseksi. Kotoutumislain 8 §:n mukaan maahanmuuttajalle annetaan tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Lisäksi maahanmuuttajalle annetaan tietoa palvelujärjestelmästä ja kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Perustietoaineisto annetaan kaikille Suomeen muuttaville oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden, rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä. Perustietomateriaali on valmistunut ja sitä on käännetty eri kieliversioille. Sähköinen versio on haettavissa sivuilta www.lifeinfinland.fi.

3.8 Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön valvonta

Rikoksantorjuntaneuvoston työryhmän mukaan työnantajan ja työyhteisön mahdollisuudet kontrolloida sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijän toimintaa ovat heikot. Rikosten ennalta ehkäisyn ja ikääntyneiden oikeusturvan takia rikosten ilmitulon todennäköisyyttä tulisi lisätä myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön toiminnan valvontaa kehittämällä ja tiedonvaihdon esteitä poistamalla. Valvonnan tehostaminen tulisi toteuttaa sosiaali- ja terveysministeriön ja oikeusministeriön lainsäädäntöuudistusten toimin.

12 lausunnossa pidetään tärkeänä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön valvonnan tehostamista. Rikostaustan selvittämisen laajentamista painotetaan seitsemässä lausunnossa. TEM pitää hyvänä, että suosituksissa kiinnitetään huomiota ikääntyneiden kanssa toimivien taustoihin ja niiden selvittämiseen entistä tarkemmin. Näin lisätään palvelutoiminnan luotettavuutta ja ehkäistään mahdollisia väärinkäytöksiä. Useassa lausunnossa kannatetaan valvonnan kohdentamista myös sosiaalihuollon henkilöstöön. Itä-Suomen AVI pitää kannatettavana suositusta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden taustojen tarkistamisesta sekä järjestöjen oikeudesta vaatia tietoja vapaaehtoisen vanhustyöntekijän taustoista. Vanhustyön keskusliitto kannattaa, että lisäksi säädettäisiin järjestöjen oikeudesta vaatia tietoja vapaaehtoisten rikostaustasta, kun nämä toimivat vanhusten parissa. Myös Svenska Pensionärsförbundet pitää perusteltuna ulottaa taustojen tarkistamismahdollisuus vapaaehtoistyöntekijöihin. THL katsoo, että hoivan ja huolenpidon tarpeessa olevien ikäihmisten turvallisuuden kannalta olisi tarpeen ulottaa taustojen tarkistaminen koko sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöön ja myös yksityissektorin työntekijöihin. Lausunnossa viitataan siihen, että 2000-luvulla ilmi tulleet murhat ovat tapahtuneet nimenomaan sosiaalihuollon piirissä kehitysvammahuollossa ja kotipalveluissa. Ennalta ehkäisevän valvonnan tehostamisen avulla voidaan ylläpitää kansalaisten luottamusta valvontaviranomaisten toimintaan ja palveluiden laatuun.

Muutama lausunnonantaja ehdottaa lainsäädäntötoimia valvonnan tehostamiseksi. Ähtärin kunta katsoo, että ikäihmisten hoivan ja huolenpidon tulee olla tiukasti laissa säädelyä. Pirkanmaan poliisilaitos pitää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa olevien henkilöiden valvontaa yhtenä merkittävimmistä lainsäädännön kehittämistarpeista. Lainsäädännön tulisi mahdollistaa raportointi valvovalle taholle sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien henkilöiden tekemistä rikoksista, jos rikosten voidaan olettaa vaikuttavan henkilön luotettavuuteen toimia alan tehtävissä. Valvira katsoo, että sosiaalihuollon asiakkaat eivät ole yhdenvertaisessa asemassa terveydenhuollon potilaisiin nähden. Sosiaalihuollon henkilöstön osalta ei ole terveydenhuollon ammattihenkilölain kaltaista ammatinharjoittamislakia, jonka mukaan valtiollinen viranomainen myöntäisi ammatinharjoittamisoikeuden ja voisi myöhemmin puuttua tähän oikeuteen. Syksyllä 2011 STM:lle toimitetussa laajemmassa muistiossa on tuotu esiin ammattihenkilölain muutostarpeita. Etelä-Suomen AVI esittää, että sosiaalihuoltoon tulisi säätää oma ammatinharjoittamista koskeva lainsäädäntö.

Lausunnoissa todetaan, että tiedonvaihdon viranomaisten välillä pitäisi olla mahdollista ja siihen tulisi kehittää erilaisia käytäntöjä. Neljä lausujaa kannattaisi tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuuden laajentamista Valviralle myös sakkorangais- tukseen johtaneista rikoksista ammattitoiminnassa. Raportointi valvovalle taholle sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien tekemistä rikoksista tulisi mahdollistaa tapauksissa, joissa rikosten voidaan olettaa vaikuttavan henkilön luotettavuuteen toimia alan tehtävissä

Paljon hoivaa ja huolenpitoa tarvitsevien ikääntyvien henkilöiden hoidon turvaamisessa on Valviran näkemyksen mukaan tärkeintä, että hoitohenkilökunta on ammattitaitoista, motivoitunutta, toimii eettisesti oikein ja heitä on riittävästi. Valvira toteaa, että vanhus- ten ympärivuorokautisen hoivan ja palvelujen sekä kotiin annettavien palvelujen ja hoi- don **valtakunnallisella valvontaohjelmalla** on tarkoitus yhtenäistää annettavien palve- luiden toimintakäytäntöjä, parantaa palvelujen laatua sekä turvata yhdenvertaisia oike- uksia palvelujen saamisessa. Etelä-Suomen AVIn lausunnosta ilmenee, että aluehallin- toviraston on mahdollista esim. lupahallinnossa tehostaa ohjausta yksityisten palvelujen tuottajien turvallisuussuunnitelmien sekä omavalvontasuunnitelmien sisällöstä.

Ähtärin kunnan lausunnossa tuodaan esiin, että **työpaikoilla tulisi olla riittävästi val- vontaa niin esimiesten kuin omavalvonnankin osalta. Työssä jaksamiseen tulisi myös kiinnittää enemmän huomiota;** ikäihmisten turvallisen hoidon turvaaminen on mitä suurimmassa määrin myös johtamiskysymys. Hoitotyössä tulisi olla vain päteviä työntekijöitä, ja myös sijaisten opinto- ja työtodistukset sekä työhistoria tulisi tarkastaa. Jo opiskeluaikana pitäisi olla mahdollisuus puuttua sellaisten opiskelijoiden oikeuteen opiskella ja valmistua, joilla on päihdeongelma, lääkkeiden väärinkäyttöä tai epäsosiaa- lista käyttäytymistä. SPR katsoo, että valtakunnallisen sosiaali- ja eettisen neuvottelu- kunnan laatiman ”**sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta**” -linjauksen suositusten noudattaminen tulisi ottaa käyttöön vanhustenhoidon arjessa. Kysymys on toisaalta yh- teiskunnallisesta arvoilmapiiristä, toisaalta terveydenhoito- ja sosiaalialalla tehtävän työn laadun valvonnasta ja ammattietiikasta ja sen noudattamisen valvonnasta.

3.9 Kuolemansyyntutkinta

Rikoksentorjuntaneuvoston työryhmän mielestä kuolemansyyntutkintajärjestelmässä ei ole riittävästi huomioitu sitä mahdollisuutta, että vainaja olisi hoitajansa henkirikoksen uhri. Rikosten ilmitulon todennäköisyyttä pitäisi lisätä kuolemansyyntutkintajärjestelmää kehittämällä.

Neljässä lausunnossa mainitaan kuolemansyyntutkinta. RIKU/Setlementtiliito pitää kysymystä kuolemansyyntutkimuksesta erittäin tärkeänä ja katsoo sen edellyttävän nopeita toimenpiteitä. Varsinais-Suomen poliisilaitos toteaa, että laki kuolemansyyn selvittämisestä antaa poliisille selkeän toimintavallan ja toimintavelvollisuuden eikä näsiin puutteita eikä merkitystä mikä on vainajan ikäryhmä. Poliisin tulee huolehtia riittävästä sisäisestä koulutuksesta asiaan liittyen. THL:n lausunnosta ilmenee, että sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut kuolemansyyntutkimusjärjestelmän kehittämisen työryhmän, jossa voidaan käsitellä myös tätä asiaa.

Ähtärin kunnan lausunnossa todetaan, että ruumiinavausten merkittävä lisääminen on tuskin mahdollista, mutta ”pistokokeita” olisi ehkä hyvä tälläkin saralla suorittaa. Olenaisempina pidetään kuitenkin hoitopaikan työilmapiiriä, henkilökunnan koulutusta ja osaamistasoa, motivaatiota, johdon osaamista, kirjaamisen hyviä yhteisesti sovittuja käytäntöjä sekä lääkkeiden kaksoistarkistusta. Lisäksi henkilöstön tulisi olla valppaana huomaamaan asiakkaiden voinnissa tapahtuvat poikkeamat ja myöskin työtovereiden käyttäytymisen muutokset. Henkilöstön työhyvinvointiin ja jaksamiseen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Valvontaviranomaisten yllätystarkastukset hoitolaitoksiin olisivat myös tervetulleita. Tällöin voidaan kiinnittää huomiota mm. ikäihmisten lääkitykseen sekä tarpeettomaan rajoittamiseen.

4 Muuta lausunnoista ilmenevää

4.1 Ikääntyneiden erityiset turvallisuushaasteet

Lukuisat lausunnonantajat pitävät ikääntyneitä väestöryhmänä, jonka turvallisuushaasteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. SM poliisiosasto toteaa, että ikääntyneiden ryhmään kohdistuvien rikosten ehkäisy, paljastaminen ja selvittäminen edellyttävät erityisiä toimenpiteitä. Itä-Uudenmaan poliisilaitos arvelee, että poliisi ei ole vanhuksiin kohdistuvien rikosten ongelmaa vielä tiedostanut ja asia vaatisi poliisihallinnossa ajattelutapojen muutoksen. Pirkanmaan poliisilaitos toteaa, että ikäihmisiin liittyvät turvallisuushaasteet tulisi väestön vanhetessa ottaa huomioon sekä strategisella tasolla että viranomaisten välisessä operatiivisessa työssä. Kuntaliitto muistuttaa, että ikääntyneiden turvallisuushaasteita arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota ikääntyneiden ryhmän yhä kasvavaan heterogeenisuuteen: osa ikääntyneistä on omatoimisia, osa taas voi tarvita hyvinkin paljon apua ja tukea.

Seinäjoen kaupunki toteaa, että muistihäiriöiden lisääntyminen tuo paljon riskejä kotona asumiselle. Henkilökunnalta edellytetään kykyä havaita ongelmat ajoissa, kuntouttavaa työtettä ja kotihoidossa olevien palveluiden ja hoidon/kuntoutuksen suunnitelmallisuutta. Toimivat hoitopolut ovat tärkeitä. Omaishoitajien rooli korostuu, ja yksin asuvilla toimiva verkosto turvallisuuden varmistajina. Olosuhteet muuttuvat ikääntyneillä nopeasti – esimerkiksi puolison kuolema vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen, taloudelliseen tilanteeseen ja mielialaan. Sellaisessa tilanteessa ikääntynyt voi herkemmin altistua erilaisille uhkatilanteille ja rikolliselle toiminnalle ja tukitoimia tulisi kohdentaa sen mukaisesti.

Päijät-Hämeen poliisilaitos viittaa vanhusväestöön kuuluvien asiakkuuksien lisääntymiseen, mikä näkyy jo nyt muistisairaiden kadonneiden etsintöinä. ”Uhriasiakkuuden” sijaan poliisin toimialalla tulisikin tarkastelunäkökulmaksi ottaa ”ikääntyneiden asiakkuus”. Useimmiten ikääntyneeseen kohdistuvan rikoksen tekijä on lähipiiristä ja yhä useammin itsekin ikääntynyt. Asioiden käsittely poliisissa edellyttää vanhussairauksien vaikutuksen tuntemusta esim. syyntakeisuuskysymyksissä. Vanhusten määrän lisääntyminen tuottaa ennakoitavissa olevan lisätyön myös erilaisten lupien, lähinnä ajokorttien ja ampuma-aselupien peruutuksina.

4.2 Yhteistyö ja ennaltaehkäisy

Monialaista ja poikkihallinnollista yhteistyötä pidetään keskeisenä turvallisuustyön edellytyksenä. Erilaiset yhteistyötarpeet nostetaan esiin kahdessatoista lausunnossa. Hallinnonrajat ylittävän laajan viranomaisyhteistyön lisäksi tarvitaan yhteistyön kehittämistä kolmannen sektorin kanssa. Myös ministeriöiden välisen yhteistyön tärkeyttä painotetaan. Juuan kunta toteaa, että yhteistoiminta on sitä sujuvampaa mitä enemmän jo kansallisella tasolla ministeriöiden yhteistyötä ja ohjeistoa. Pohjois-Suomen AVI kiteyttää, että keskeinen toimijakenttä on paikallistaso ja siellä kuntien, kuntayhtymien, yhteistoiminta-alueiden sekä muiden turvallisuusviranomaisten ja järjestöjen yhteistoiminta. Helsingin poliisilaitos pitää erittäin tärkeänä, että toimenpidesityksissä kiinnitetään erityistä huomiota viranomaisten yhteistyöhön ja menettelytapojen yhdenmukaisuuteen sekä hyvien jo olemassa olevien käytäntöjen vahvistamiseen ja ylläpitämiseen. Toimenpidevalikoiman yhteydessä tulee edelleen pohtia, miten yhteistyön toteutuminen ja järjestäminen sekä resurssit taataan ja kuinka yhteistyön toteutusta valvotaan. Muutama muukin lausunnonantaja nostaa esiin kysymykset **resursoinnista ja seurannasta** ikääntyneiden turvallisuusohjelman toteutusedellytyksiä arvioidessaan (ks. luku 4.5).

Ehkäisevää turvallisuustyötä korostaa kahdeksan lausunnonantajaa. Itä-Suomen AVI toteaa, että turvattomuuden ja erilaisten uhkien toteutumisen ennaltaehkäisyyn merkitys on pitkällä aikavälillä väestötasolla kaikkein keskeisintä ja hyvin toteutettuna vaikutuksiltaan tehokkainta. Etelä-Suomen AVI muistuttaa, että vaikuttamalla ehkäisevästi turvallisuutta vaarantaviin tekijöihin vähennetään inhimillistä kärsimystä ja samalla säästetään kustannuksia. Pohjois-Suomen AVI painottaa, että ennaltaehkäisevällä työllä on ensisijainen merkitys ikääntyvien turvallisuuden parantamiseksi ja ikääntyviin kohdistuvien rikosten ehkäisemiseksi. Keski-Suomen poliisilaitos näkee, että proaktiivinen turvallisuudesta huolehtiminen tekniikan avulla siihen halukkaiden osalta voisi toimia varsin taloudellisesti.

4.3 Toimijoiden roolit ja vastuut

Turvallisuustyön toimijuutta ja rooleja on käsitelty parissakymmenessä lausunnossa. Turvallisuuden edistämisen vastuuta nähdään olevan niin kansalaisilla itsellään, kunnilla, eri viranomaisilla, yksityissektorilla että järjestöillä.

Viranomaisvastuita on mietitty kymmenessä lausunnossa. SM/poliisiosasto toteaa ikääntyneitä kohtaavien viranomaisten ja palveluntuottajien olevan avainasemassa. Etelä-Suomen AVI katsoo, että jatkotyössä päävastuu on syytä kohdentaa tarkemmin tietyille kunnan hallintokunnalle. STM toteaa, että terveydenhuoltolaissa määritetään kunnan velvollisuuksista järjestää vanhuseläkettä saaville henkilöille hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä neuvontapalveluja. Lain mukaan kunta voi lisäksi järjestää

asukkailleen terveyttä edistäviä terveystarkastuksia ja hyvinvointia edistäviä kotikäyntiä kunnassa erikseen sovittavalla tavalla. Näitä järjestäessään kunnan perusterveydenhuollon on toimittava yhteistyössä sosiaalihuollon kanssa. THL:n verkkosivuille on valmistettu ohjeistus neuvontapalveluiden ja hyvinvointia edistävien kotikäyntien toteuttamisesta. Valvira muistuttaa, että ennalta ehkäisevät kotikäynnit ovat viranomaistoimintaa, joiden avulla henkilön sosiaalipalveluiden tarve arvioidaan, eikä niitä voi antaa järjestöjen tehtäväksi.

Jokilaakson pelastuslaitos pitää perusteltuna, että alueellinen pelastustoimi on toteuttamassa ohjelman toimenpidesuosituksia muutoinkin kuin paloturvallisuuden osalta. Pelastustoimi ei keskity ainoastaan ennalta ehkäisevässä työssään paloturvallisuuden parantamiseen, vaan pyrkii tarkastelemaan turvallisuutta käsitteenä mahdollisimman laajasti.

TUKES katsoo, että tuotteiden ja palveluiden tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen valvonnan varmistamiseksi tarvitaan selkeää lainsäädäntöä ja työnjakoa viranomaisten välillä sekä yhteistyötä viranomaisten kesken. Epäselvyydet viranomaisten työnjaoissa ja säädösten soveltamisaloissa voivat osaltaan haitata turvallisuustyötä.

Kolmessa lausunnossa muistutetaan valvontaviranomaisten roolista. Valvira ohjaa toimijoita, kuntia ja aluehallintovirastoja sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvissä tehtävissä. Tavoitteena on, että ohjaus-, lupa- ja valvontakäytännöt ovat mahdollisimman yhtenäisiä koko maassa. Valvira ja aluehallintovirastot hoitavat valvontatehtäviä yhdessä laatimiensa valtakunnallisten valvontaohjelmien mukaisesti. Valviran valvontaohjelmien funktio toiminnan yhtenäistämisen edellytysten varmistajana on sama kuin selvityksessä rikosten ja muiden ikääntyneisiin kohdistuvien turvallisuusongelmien ehkäisystä. Etelä-Suomen AVI toteaa, että aluehallintoviraston rooli on unohdettu toimintaohjelmassa ja selvityksessä lähes kokonaan.

Vastuukysymyksiä turvallisuustiedon jakamiseen ja poliisin toimintaan liittyen on pohtinut kymmenkunta lausunnonantajaa (ks. luku 3.2). Itä-Uudenmaan poliisilaitos muistuttaa siitä, että poliisi voi hakea lähestymiskieltoa iäkkään henkilön puolesta, samoin sosiaalivirkailija.

Järjestöjen merkitystä ja parempaa kytkemistä mukaan painotetaan kahdeksassa lausunnossa. Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen mielestä ammattihenkilöstön lisäksi on välttämätöntä saada kolmannen sektorin kaikki toimijat havahtumaan mahdollisuuksiinsa tulla mukaan tukemaan omalla toiminnallaan vanhusväestön toimintakykyä ja vireyttä sekä vähentämään yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Vapaaehtoisten suuntautumisen lisäksi julkishallinnon tuen avulla olisi mahdollista ohjata kolmannen sektorin huomiota ja toimintaa haluttuun suuntaan. RIKU/Setlementtiliitto korostaa, että kolmannen sektorin nivominen ja vastuuttaminen toimintaan on tärkeää esim. kehittämällä vapaaehtoistoimintaa tukemaan turvallisuutta. SPEK katsoo, että viranomaisyhteistyön rinnalla tulee selkeyttää järjestöjen ja vapaaehtoisten roolia, vastuuta ja velvollisuuksia paikallisessa turvallisuustyössä, erityisesti liittyen vanhusten luokse tehtäviin kotikäynteihin. SPR toteaa, että eri toimijoiden roolit ja tehtävät ovat erilaiset: Päävastuu ikäihmistien turvallisuuden varmistamisessa on viranomaisilla ja ammattihenkilöstöllä,

järjestöt tukevat toimintamuodoillaan viranomaisten työtä. Järjestöjen kansalaistoiminta vahvistaa yhteisöllisyyttä. Ne organisoivat virkistystoimintaa ja vapaaehtoisten tukea ikääntyneille, tekevät ehkäisevää työtä ja järjestävät turvallisuutta edistävää koulutusta, neuvontaa ja ohjausta. Järjestöt ovat myös vaikuttajia ikäihmisten asioissa, puolestapuhujia ja epäkohtien esille nostajia. Länsi- ja Sisä-Suomen AVI kysyy, olisiko mahdollista luoda taloudellisia houkuttimia siten, että paikallisesti saadaan mukaan parhaiten sopivia järjestöjä, joiden avulla lisätään ikäihmisten turvallisuuden tunnetta, paremmin torjutaan ikääntyneiden yksinäisyyttä ja edistetään liikuntaa ja muuta toimintaa.

Svenska Pensionärsförbundet toteaa, että järjestöt ottaisivat mielellään lisätietoa, koulutusta ja ohjeita siitä, kuinka ne voivat olla hyödyksi ennaltaehkäisevässä työssä ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi ja eri toimijoiden välisen luottamuksen kasvattamiseksi. Viranomaisten ja kuntien tulisi paljon enemmän tehdä yhteistyötä vanhusneuvostojen sekä paikallisten ja alueellisten eläkeläisjärjestöjen kanssa. Vapaaehtoistyöntekijät on tärkeää kytkeä mukaan. Myös valtakunnanlaajuiset eläkeläisjärjestöt ovat käytettävissä suunnitteluun, tiedottamiseen ja toiminnan tukemiseen. Olisi hyvä tehdä ministeriöiden yhdyshenkilöiden ja eläkeläisliittojen kesken kattava toimintaohjelma nimenomaan tätä tarkoitusta varten.

RIKU/Suomen Setlementtiliitto ry tuo lausunnossaan esiin elinikäisen oppimisen edistämisen ja toteaa, että hyvinä toimijoina ikääntyneiden kohdalla ovat **vapaan sivistystyön organisaatiot**. Jokaisessa kunnassa on vähintään yksi kansalaisopisto, jota on mahdollista hyödyntää edullisesti myös turvallisuutta edistävässä ohjauksessa, neuvonnassa, yhteisöllisyyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistamisessa. Setlementtiliitto tuottaa ikääntyneiden itsenäisen asumisen tukemiseksi asumispalveluita, joissa **sosiaalinen isännöinti** on keskeinen toimintamuoto. Tällainen lähellä tuotettu palvelu olisi yksi mahdollisuus tukea ikääntyneiden kotona asumista ja se mahdollistaisi monien suosituksissa nostettujen kotiympäristöön liittyvien tekijöiden käytännön hoitamisen ikääntyneiden itsensä ja esim. yhteistyössä vanhusneuvoloiden toimijoiden kanssa.

Kahdessa lausunnossa mainitaan, että suosituksiin/ehdotuksiin olisi tärkeää ottaa mukaan myös **seurakunnat**, jotka ovat merkittävä toimija- ja vaikuttajataho ikääntyvälle väestölle.

Kuntaliitto painottaa ikääntyneisiin kohdistuvaa taloudellisen kaltoinkohtelun ehkäisyn tärkeyttä. Suositusten vastuutahoiksi kuuluisivat näin myös **pankkitoimialan ja palvelualojen toimialaliitot sekä tarpeelliset valvontaviranomaiset** (esim. Kuluttajavirasto). Maksupäätteiden turvallinen sijoittelu ja niiden turvallinen muotoilu sekä teknologinen kehittäminen vaatisi ylätasoa mukanaoloa.

4.4 Viranomaisten välinen tiedonvaihto

Toiveita tiedonvaihdon tehostamiseksi on esitetty yhdessätoista lausunnossa. Itä-Uudenmaan poliisilaitos toteaa, että yhteistyö ja tiedonvaihto kulkevat hyvin pitkälle käsi kädessä. Hgin poliisilaitos katsoo, että toimenpide-esitysten yhteydessä tulisi huomioida sosiaalitoimen tiedonsaantioikeuden varmistaminen myös ikääntyvien osalta. Muuttuneisiin tarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan niin palvelujärjestelmän kuin lainsäädännönkin kehittämistä.

Lainsäädännön muutostarpeet tiedonvaihdon parantamiseksi mainitaan viidessä lausunnossa. Salassapitosäännökset eivät saisi ole esteenä tiedonvaihdolle. Itä-Suomen AVI pitää erittäin tarpeellisena selvityksen laatimista lainsäädännön asettamista esteistä viranomaisten väliselle yhteistyölle. Tarvittavien lainsäädäntömuutosten jälkeen on helppompaa laatia tiedonvaihtomalli viranomaisten välisen tiedonkulun toteutumiseksi. Päijät-Hämeen poliisilaitos toteaa, että useat suositukset edellyttävät laajaa sidosryhmäyhteistyötä. Sidosryhmäyhteistyön perusteista, menettelytavoista ja varsinkin salassapidosta tulisi säätää laki, jotta oikeudelliset esteet sidosryhmäyhteistyötä voidaan poistaa. Varsinais-Suomen poliisilaitos on yhtä mieltä siitä, että sosiaali- ja terveystoimen tietoisuutta ja mahdollisuutta rikosten esilletuomiseen tulisi lisätä. Muiltakin osin viranomaisten yhteistyötä tulisi parantaa ja viranomaisten välistä tiedonvaihtoa tehostaa ja poistaa ne lainsäädännölliset esteet, jotka nyt siellä ovat erityisesti salassapitosäännösten muodossa.

Tietojärjestelmien kehittämistä ja teknisiä ratkaisuja esitetään kuudessa lausunnossa. Helsingin pelastuslaitos ehdottaa yhdeksi kärkihankkeeksi keskeisten toimijoiden tietojärjestelmien kehittämistä mahdollistamaan niiden välistä tiedonvaihtoa vanhusten turvallisuuden kokonaiskuvan hahmottamiseksi ja toimenpiteitä edellyttävien tapausten välittämisen toimivaltaiselle vastuuviranomaiselle. Helsingin sosiaaliviraston mielestä ehdotukset tarvitsevat toteutuakseen uudenlaisia tietoteknisiä ratkaisuja, joissa turvallisuus ja jaettavuus on kehitetty huippuunsa ja toimivaksi. Turvallisuustiedon jakamiseen ja hyvien käytäntöjen levittämiseen tarvitaan yhteistyömuotoja ja foorumeja. Asiakkaan mukaan ottaminen ja asiakasnäkökulman huomioiminen kokonaisuudessa tulisi ottaa yhdeksi tehtäväksi ja lähtökohdaksi. ikäihmisen arkeen liittyvien turvallisuusprosessien ottaminen tarkastelun ja kehittämistyön pohjaksi on tärkeä näkökulma.

Kuntaliitto toteaa, että kaikkien saavutettavissa olevat maan kattavat tietoliikenne- ja laajakaistapalvelut tukevat laajan turvallisuusnäkökulman toteutumista mahdollistaen sen, että tietoyhteiskunnan hyödyt ovat sekä ikääntyneiden että muun väestön käytettävissä yhteiskuntaan osallistumiseksi. Kuntaliiton ehdottaa yhdeksi kärkihankkeeksi Kaste I -hankkeessa kehitetyn sähköisen hyvinvointikertomuksen käyttöä turvallisuustilanteen kartoittamiseksi kunnissa.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos mainitsee, että sosiaaliviranomaiset eivät kuulu tulevaan viranomaistietojärjestelmään (VITJA), joksi poliisiasiain tietojärjestelmä (PATJA) on muuttumassa. Lausuja kysyy, olisiko hyvä, jos tietyt tahot saisivat automaattisesti tietoa poliisilta ja poliisi heiltä - ja vielä niin, että tiedot automaattisesti linkittyisivät omiin

töihin ja niissä oleviin henkilöihin sähköisesti. Hallinnossa tulisi vanhusten turvallisuuden osalta pystyä katsomaan asioita kokonaisvaltaisesti ja joustavasti ministeriöiden ja muiden tahojen rajat ylittävällä yhteistyöllä. Lausunnossa todetaan lisäksi, että ruohonjuuritasolta ajateltuna olisi hyvä, että poliisi, syyttäjä, käräjäoikeus, sosiaalitoimi, sovittelutoimi ja rikosuhripäivystys olisivat sijoitettuna kaupungissa samaan rakennukseen/rakennuskompleksiin. Tällöin tarvittavat tahot olisivat saatavilla, työntekijät tutustuisivat toisiinsa ja jo tavanomaisen kahvikeskustelun avulla saatettaisiin saada ideoita yhteistyön parantamiseksi ja tehtävien optimoimiseksi.

Juuan kunta katsoo, että yhteinen sähköinen rekisteri vähentäisi huomattavasti eri viranomaisten päällekkäistä työmäärää. Tietosuojakysymykset oletetaan suurimmaksi ongelmaksi.

4.5 Lainsäädännön kehittämistarpeet

Ammattihenkilöstön ja vapaaehtoisten taustojen selvittämiseen sekä tiedonvaihdon tehostamiseen liittyvistä lainsäädännön muutostoiveista on kerrottu edellä (ks. luvut 3.8 ja 4.4). **Muita lainsäädännön kehittämistarpeita on tuotu esiin yhdeksässä lausunnossa. Näistä kuusi koskee viranomaisten ilmoitusvelvollisuutta** ikäihmiseen kohdistuneesta kaltoinkohtelusta, väkivallasta tai muusta rikoksesta. Viranomaista velvoittavaa lakimuutosta kannattaa kolme ja loputkin suhtautuvat asiaan myönteisesti. Itä-Suomen AVI toteaa ajatuksen sisältyvän sosiaalihuoltolaki- ja vanhuspalvelulakiluonnokseen. Etelä-Suomen AVI kertoo esittäneensä vastaavaa ikälakiluonnoksesta antamassaan lausunnossa. Poliisihallitus pitää perusteltuna [ikäntyneiden turvallisuusohjelman] suositusta lainmuutoksen valmistelun aloittamisesta viranomaisen ilmoitusvelvollisuuden säätämiseksi poliisille avuttomaan iäkkääseen henkilöön kohdistuvan rikoksen johdosta. Poliisihallitus toteaa, että ilmoitusvelvollisuus alentaisi puuttumiskynnystä ikäihmisten tilanteisiin ja kaltoin kohdellun ikäihmisen asema tulisi ilmi tullessaan viranomaisten arvioitavaksi. Tampereen lausunnossa viitataan ohjelman suositukseen ja kysytään, pitäisikö kuitenkin määritellä, ketä ”viranomaisella” tarkoitetaan. Helsingin kaupungin pelastuslaitos toteaa, että yhtenä keskeisenä muutosta mahdollistavana toimenpiteenä tulisi harkita vanhusten turvallisuustyöhön sovellettavaksi vastaavanlaista lähestymistapaa kuin lastensuojelulainsäädännössä, joka velvoittaa kaikkia puuttumaan ja ilmoittamaan vastuuviranomaiselle, kun voidaan epäillä laiminlyöntiä turvallisuudessa. Suomen vanhusten turvakotiyhdistys katsoo, että sosiaali- ja terveydenhuollossa toimivalla tulee olla lainsäädännöllisesti mahdollisuus puuttua tai tehdä ilmoitus, jos iäkäs henkilö on joutunut väkivallan tai kaltoinkohtelun kohteeksi tai niiden uhka on ilmeinen.

Poliisihallitus pitää tärkeänä [ikäntyneiden turvallisuusohjelmassa] esitettyä lainsäädäntötyötä, jossa tarkastelun kohteeksi otetaan ikääntyneen rikoksen uhrin avuton asema omaisuusrikoksen (varkaus, ryöstö) **koventamisperusteeksi**.

TUKES toteaa, että **kuluttajatuotteita koskevaan lainsäädäntöön ja viranomaisten työnjakoon** liittyvät rajanvetokysymykset ovat ongelmallisia. Aina ei ole selvää,

milloin jokin tuote on yleisen kuluttajaturvallisuussääntelyn piirissä ja milloin taas sektorihuoltolainsäädännön, kuten terveydenhuollon laitteita ja tarvikkeita koskevan sääntelyn piirissä. Esim. turvapuhelinpalveluita säännellään palvelusta riippuen sosiaali- ja terveysministeriön toimialan lainsäädännössä, jota kuluttajaturvallisuuslainsäädäntö täydentää. Epäselvyydet viranomaisten työnjaossa ja säädösten soveltamisaloissa voivat haitata turvallisuustyötä, kun on kyse ikääntyneiden turvallisuudesta. Tuotteita ja palveluita (esim. turvapuhelinpalveluita) tarjoavien toiminnanharjoittajien tulee olla tietoisia soveltuvan lain vaatimuksista. Tuotteiden ja palveluiden tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen valvonnan varmistamiseksi tarvitaan selkeää lainsäädäntöä ja työnjakoa viranomaisten välillä sekä yhteistyötä viranomaisten kesken.

4.6 Resursointi, seuranta ja muita toimeenpanon edellytyksiä

Länsi- ja Sisä-Suomen AVIn mielestä ohjelmassa olisi hyvä nostaa paremmin esiin ne muutamat keskeiset asiat, joiden halutaan ensisijassa toteutuvan. Itä-Suomen AVI painottaa, että ehkäisevän toiminnan toteuttaminen paikallistasolla monitoimijaisena, pitkäjänteisenä ja vaikutuksia synnyttävänä edellyttäisi isoja muutoksia työn organisoinnissa sekä erityisosaamisen resursointia. Helsingin pelastuslaitos katsoo, että merkittäviä muutoksia tarvittaisiin keskeisten toimijoiden toiminnassa, yhteistyössä, voimavarojen mittaamisessa sekä näkökulman muuttamisessa vanhusten turvallisuuden hallinnassa ja kehittämisessä. Ohjelma vaatisi tavoitteiden, menetelmien, mittareiden, voimavarojen ja vastuutahojen täsmentämistä sekä vahvan poliittisen tuen ja resursoinnin valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Suunnitelmien tulisi olla konkreettisia ja selkeitä sekä seuranta ja ohjaus täsmällisesti kuvattu ja resursoitu. Keskeiseksi ongelmaksi tunnistettu kotihoidon ja avoterveydenhuollon henkilöstön vaihtuvuus sekä määrän riittävyys heikentää mahdollisuuksia kehittää turvallisuutta. Vaikuttavuuden aikaansaamiseksi tavoitteena tulisi olla pitkät henkilökohtaiset asiakassuhteet ja riittävän henkilöstöressin määrittämiseksi luotavat kriteerit. Toimijaryhmissä tulisi olla vanhusten turvallisuuteen erikoistuneita asiantuntijoita, joiden varaan voidaan muodostaa alueellisia moniammatillisia yhteistoimintaelimiä. Toiminnan kehittäminen, uusien innovaatioiden luominen, parhaiden käytäntöjen jakaminen sekä käytössä olevien voimavarojen tehokas käyttö edellyttäisi keskeisten prosessien tunnistamista, kuvaamista, kehittämistä ja yhteen kytkemistä toimivaksi verkostoksi.

Kymmenkunta lausunnonantajaa nostaa resursoinnin yhdeksi kynnyskysymykseksi. THL katsoo, että nykyisessä taloudellisessa tilanteessa monien kunnille vastuutettujen toimenpiteiden toteuttaminen on vaikeaa. Päättäjät tarvitsevat tutkimustietoa ehkäisevän ja korjaavan työn välisten kustannusten vertailun helpottamiseksi. Länsi- ja Sisä-Suomen AVI viittaa siihen, että useammassa suosituksessa tukeudutaan ikääntyneiden itsenäistä asumista tukevien kotikäyntien yhteydessä toteutettavaan neuvontaan ja ohjaukseen turvallisuuteen liittyvissä asioissa sekä kodin turvallisuusuhkien kartoitukseen. Kuntien toteuttama ikäihmisten kotipalvelu on kuitenkin toteutettu käytännössä usein niin vähäisin resurssein, että ikäihmisen luona käynnit jäävät hyvin lyhyeksi ja

perustarpeistakin huolehtiminen saattaa jäädä toteutumatta. Myös Ähtäri toteaa kuntien vanhustyön henkilöstömitoituksen niin niukaksi, että tällaiseen toimintaan on vaikea löytää resursseja. Hgin sosiaaliviraston mielestä osa ehdotuksista ja tehtävistä sopii hyvin jo olemassa oleviin organisaatioihin, mutta rajapinnoilta puuttuu menetelmiä yhteisiksi määriteltyjä käytäntöjä, joihin tarvitaan tekijöitä ja osaamista. Osaamisen lisääminen ja henkilöstön kouluttautuminen turvallisuusasioihin nousee tärkeäksi kehittämis-kohteeksi. Vanhuksille suunnattuja turvakotipaikkoja ei ole riittävästi. Jos uhri ja pahoinpitelijä asuvat samassa asunnossa, pulmana on asunnon löytäminen lähestymiskieltoon määrätylle eli tähän tarkoitukseen pitäisi olla osoitettavissa asuntoja. Keski-Suomen poliisilaitoksen mielestä toimenpiteiden toteuttamista varten tulisi olla erillistä rahoitusta, jotta suositukset saavat tiukassa taloudellisessa toimintaympäristössä ansaitsemansa sijan eri toimijoiden palveluiden tuottamisessa. SPR painottaa, että myös ikääntyneiden parissa työskentelevien vapaaehtoisten valitsemiseen, kouluttamiseen ja ohjaamiseen tulee panostaa. Voidakseen huolehtia näistä tehtävistä järjestöt tarvitsevat riittäviä taloudellisia resursseja sekä kuntien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa tehtävää yhteistyötä.

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos esittää turvallisuuskoordinaattorin toimea jokaiselle pelastus- ja poliisilaitosalueelta vastaavalle alueelle. Toimen haltijan tehtävänä olisi koota yhteen ja ylläpitää poikkihallinnollista viranomaisyhteistyötä sisäisen turvallisuuden ohjelman toteuttamiseksi. Vastaavaa toteuttaa jo pilottiluonteisesti Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin isännöimän ”Ehkäise tapaturmat” -hankkeen koordinaattori. Ähtärin kunta pitäisi erinomaisena vanhustyön asiantuntijan nimeämistä kuntaan. Asiantuntijalle kuuluisi ikäihmisten ja omaisten sekä laajemminkin kuntalaisten informointi ikääntyneisiin kohdistuvien rikosten riskistä, rikoksiin varautumisesta ja niiltä suojautumisesta sekä tarjolla olevasta avusta ja tukitoimista. Kunnissa tulisi olla vanhustyön sosiaalityöntekijä, jolla olisi päävastuu asiakkaiden ohjauksessa ja ikäihmisiin kohdistuvasta rikollisuudesta tiedottamisesta niin vanhuksille, omaisille kuin vanhuspalvelujen henkilöstöllekin. Myös ikäihmisten mielenterveystyötä ja päihdetyötä tulisi kehittää, sillä se osaltaan parantaa avun ja tuen saamista sekä ehkäisee kotona tapahtuvaa laiminlyöntiä ja kaltoin kohtelua.

Toimien toteutuksen seurantaan tai valvontaan viitataan viidessä lausunnossa. Itä-Suomen AVI katsoo, että ikääntyneen väestön turvallisuusasioiden toteuttamista pitää myös ohjata ja valvoa. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa koskevassa viranomaisvalvonnassa tulisi luoda valvontaindikaattorit myös turvallisuusasioille niin kotiin annettavien palveluiden kuin ympärivuorokautisen hoidon osalta niiltä osin, kuin turvallisuusasiat voidaan määritellä osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon vastuualuetta. Sosiaalihuollon toiminnassa käyttöön otettava omavalvontatoiminta mahdollistaa nykyistä paremmin myös turvallisuuspoikkeamien systemaattisen kirjaamisen ja epäkohtien korjaamistoimenpiteet. Omavalvontaa koskevan ohjeistuksen valmistelussa on pidettävä huoli siitä, että turvallisuusasioista koskeva omavalvontavelvoite tulee määritellyksi riittävän kattavasti. Itä-Uudenmaan poliisilaitos toteaa, että useamman tahon tehtävät yhteen sovittaen ja koordinoitusti tulisi seurata toimenpiteiden tehokkuutta pidemmällä aikavälillä ja reagoida, mikäli tavoitteet eivät toteudu.

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys ehdottaa, että ohjelman toimeenpanosuunnitelmas-
sa kiinnitettäisiin huomiota tarpeeseen toteuttaa ohjelman monisektorinen jatkotyö kak-
sivaiheisesti. Ensin tulisi rakentaa yhteistyön toimintamallit ja -käytännöt rajatuilla alu-
eilla. Malli on kehitettävissä sellaisten kuntien ja järjestöjen kanssa, joiden avulla on
mahdollista saada riittävästi käytännön kokemusta. Väestöpohjaltaan pienissä kunnissa
ei yleensä kerry riittävästi kokemusta harvoin esiintyvien tilanteiden vaatimien toimin-
tamallien rakentamiseen taikka niiden vaatiman osaamisen ylläpitämiseen. Ensi vai-
heessa tulisikin maahan luoda muutama, riittävän suurella väestöpohjalla toimiva yk-
sikkö, jonka kehittyvä asiantuntemus voisi aikanaan palvella laajempaa maantieteellistä
aluetta. Alueellinen ja paikallinen laajentaminen ja juurruttaminen toteutuivat näin ke-
hittyneen asiantuntijatahon, kuntien ja muiden paikallisten toimijoiden yhteistyönä.

1. Tilastointi ja tutkimukset

Helsingin kaupungin pelastuslaitos: Vanhusten turvallisuutta koskevan tiedon sirpaloituminen eri toimijoiden tietojärjestelmiin tai jääminen niiden ulkopuolella on keskeinen este muodostaa kokonaisvaltaista kuvaa vanhusten turvallisuuden tasosta, tarvittavista toimenpiteistä sekä niiden vaikuttavuudesta ja taloudellisuudesta. Tietojärjestelmien kehittämisessä haasteena on tietoturvallisuus sekä toisaalta eri järjestelmien suuri kirjo, jota tulisi kehittää valtakunnallisesti yhtenäisellä tavalla toimivuuden, turvallisuuden ja kustannusten hallitsemiseksi.

Hgin poliisilaitos: Tietoa ikääntyneisiin kohdistuvista rikoksista ja heidän uhrikokemuksistaan tarvitaan väestön ikääntyessä lisää, jatkossa tehtävät uhritutkimukset tulisi ”räätälöidä” ikääntyneille vastaajille paremmin sopiviksi. Viranomaisilla tulee olla kattavaa ja ajantasaista tietoa iäkkäisiin kohdistuvien rikosten kehityksestä ja taustoista. Tilasto- ja muun tiedon perusteella voidaan erityisesti ennalta ehkäisevät toimet kohdistaa oikein ja oikea-aikaisesti. – Viranomaistoiminnan osalta tulee huomioida, että mahdolliset ikäihmisiin kohdistuvat toimenpiteet tulevat kirjatuiksi viranomaisten tietojärjestelmiin ”vanhuskäynneiksi”.

Hgin sosiaalivirasto: Tiedon lisääminen ikääntyneiden turvallisuustilanteesta ja haasteista sekä piilossa olevia ilmiöiden etsiminen; tähän tehtävään tarvitaan toimivia malleja, keinoja ja resurssia. Yhteisesti mietityt tietotarpeet pitäisi nostaa esille, jolloin saadaan menetelmät kerätä tarvittavaa tietoa, tiedon tarkkuus määriteltyä ja tiedon jakamisen menetelmät kehitettyä.

HEUNI: Raportissa todetaan aivan oikein, ettei uhritutkimuksia ole suunniteltu iäkkäitä silmällä pitäen. Tästä syystä nekin haastattelutiedot, jotka ovat olemassa, ovat harhaisia. Esimerkiksi vanhusten koko elinikää koskevat uhriprevalenssit ovat huomiota herättävän alhaisia, mikä viittaa siihen, etteivät iäkkäät kerro kokemuksistaan yhtä herkästi kuin muu väestö. Eli tarvittaisiin aidosti ikääntyneiden kokemuksiin keskittyviä tutkimuksia.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: Poliisiin tulee pystyä tietojohdoisella toiminnalla kartoittamaan toiminta-alueensa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ongelmakohdat ja puuttua niihin suunnitelmallisesti ja seurata poliisitoiminnan vaikuttavuutta. Tietojohdoisuuden tulisi ohjata poliisin toimintaa jokaiselle tasolla. Yleisesti voidaan todeta, että Poliisihallitus on avainasemassa, jotta poliisitoimintaa saadaan suunnattua nykyistä tehokkaammin torjumaan ikääntyneisiin kohdistuvaa rikollisuutta. Poliisihallinnon tulee ennakoita ja analysoida asian kehittymistä sekä informoida siitä poliisilaitoksia.

Kaupan liitto pitää tärkeänä, että iäkkäisiin kohdistuvien rikosten tilastointia ja vertailtavuutta parannetaan. Ilman todellista tietoa on asiaan vaikuttaminen hankalaa.

Keski-Suomen poliisilaitos: Ikääntyneiden turvallisuuteen liittyvään tutkimukseen tulisi kiinnittää huomiota ja tarvittaessa edelleen lisätä sitä. Näin menetellen erilaisten toimintaohjelmien pohjana olisi tarkkaa, ajankohtaista ja analysoitua tutkimustietoa, mihin epäkohtiin tulisi panostaa. Mahdolliset päällekkäiset ja limittäiset tutkimukset voitaisiin tarpeen mukaan yhdistää.

Pirkanmaan poliisilaitos: Koska ikäihmiset ovat uhriutumisen osalta monin tavoin oma erityinen ryhmänsä, on huomio tilastoinnin puutteellisuudesta tärkeä. Ikäihmisten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja seuraaminen toteutuvat vain tilastointia kehittämällä.

RIKU ja Suomen Settlementiliitto ry: Niin tärkeitä kuin erilaiset tutkimukset ovatkin, niin käytännön työstä kerätty ajantasainen asiakastieto, kokemustieto olisi ensisijainen antamaan tarvittavaa tietoa siitä, mihin suuntaan mm. palveluita tulisi kehittää.

SPR: Vapaaehtoisilla on paljon myös tietoa ikääntyneiden elinolosuhteista. Tämän hiljaisen tiedon kerääminen ikäihmisten turvallisuuden vahvistamiseksi on kehittämisen arvoinen asia.

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys: Ikääntyneisiin kohdistuvaa kaltoinkohtelua ja rikollisuutta koskeva tietojen keruu tulee liittää osaksi jo olemassa olevia käytäntöjä. Eri viranomaiset ja toimijat keräävät jo nyt erilaista tietoa ikääntyneistä henkilöistä heidän asioidessaan näiden kanssa. Sosiaali- ja terveydenhuollossa tietoa kerätään muun muassa sosiaalityössä, kotihoidossa, terveyskeskuksissa ja lääkärissä. Tiedonkeruu liittyy usein ikääntyneen terveyden- ja sairaudenhoitoon sekä toimintakyvyn ja elämäntilanteen arviointiin. Kaltoinkohtelua ja väkivaltaa koskevat kysymykset olisi luontevaa liittää jo nyt olemassa oleviin käytäntöihin, arviointeihin ja lomakkeisiin. Myös muiden viranomaisten kuten poliisin ja oikeusviranomaisten olemassa oleviin tietojenkeruukäytäntöihin tulisi kiinnittää huomiota, jotta ikääntyneet henkilöt ja heitä koskevat tiedot tulisivat paremmin näkyväksi.

Ähtäri: Iäkkäiden rikosten uhrien tilastointi on tärkeää. Terveyskeskusten päivystyksissä sekä vuodeosastoilla hoitajat ja lääkärit huomaavat usein tilanteita, joissa herää epäily vanhuksen joutumisesta rikoksen uhriksi. Neutraali, koko valtakunnassa yhtenäinen ilmoituskaavake helpottaisi asian esille tuomista ja tilastointia.

2. Senioreiden turvaohjeet ja viestintä

Etelä-Karjalan pelastuslaitos: Eri turvallisuuspalveluita tuottavat viranomaiset voisivat yhdessä laatia oppaita sekä järjestää kursseja ja seminaareja. Aiheet voisivat liittyä esimerkiksi turvalliseen pankkikortin käyttöön. Aiheet valittaisiin sen mukaan minkä rikoksen uhriksi ikääntyvät voivat joutua iän tai sukupuolen tai sairauden vuoksi. Tiettyinä vuosina voisi olla jokin nimetty teema. Kohteena eläkeläisjärjestöt ja vanhuspalveluja tuottavat tahot kunnissa.

Etelä-Suomen AVI: Aluehallintoviraston käsityksen mukaan tietoa on paljon ikäihmisten turvallisuuteen liittyen, mutta ongelma on tiedon levittäminen. Enemmän olisi syytä nimetä konkreettisia vastuutahoja ja menetelmiä, miten tieto tavoittaa asianomaiset ja myös muun suuren yleisön.

Hgin poliisilaitos: Ikääntyvät tarvitsevat tietoa turvallisuudesta erityisesti heidän arki-turvallisuutensa kannalta merkittävimmistä riskeistä. Oikea ja paikallisiin olosuhteisiin perustuva turvallisuustieto auttaa suhteuttamaan tiedotusvälineiden välittämää tietoa onnettomuuksista ja rikoksista. Tiedon välittämisessä tulee erityisesti huomioida, että se kootaan ja esitetään siten, että se ei lisää ikääntyneiden turvattomuutta ja pelkoa. Ikääntyneille on tarjottava tietoa ja käytännön neuvoja henkilökohtaisen turvallisuuden parantamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi. Ikääntyvälle väestölle tulee suunnata ohjekirjasia, oppaita, esitteitä ja tietosivuja muun muassa internetin välityksellä. Samalla tulee edistää iäkkäiden omaan aktiiviseen toimintaan ja kumppanuuteen perustuvia rikollisuuden ehkäisyn toimintamuotoja (kuten esimerkiksi naapurivalvonta). Tiedon jakamista voidaan käyttää myös yhtenä keinona rikollisuutta koskevan pelon hillitsemiseksi ja vähentämiseksi. – Sosiaalinen media ja tietoverkot ovat nykyisin keskeinen osa yhteiskunnallista viestintää ja tiedottamista. Tämä haastaa myös turvallisuusviranomaiset kehittämään tehokkaita ja laadukkaita ratkaisuja mm. turvallisuuteen liittyvien palveluiden osalta. Samalla on kuitenkin huolehdittava, että kansalaisilla, myös ikääntyvät väestöhuomioiden, on riittävät valmiudet uusien palveluiden käyttöön.

Hgin sosiaalivirasto: Tieto hyvistä käytännöistä tulisi saada jaetuksi ja esille eri osapuolille, ikäihmisille, omaisille, muulle väestölle ja työntekijöille. Työntekijöiden tiedon lisääminen tulisi tältä kannalta arvioida ja lisätä turvallisuuteen liittyvää sisältöä koulutukseen. Lisäksi tarvitaan tiedon käytännöiksi muuntamista, että käytännöistä muodostuisi toimiva turvaverkko ikäihmisen ympärille.

Itä-Suomen AVI: Erilaisten turvaohjeiden ja esitteiden julkaisemisella verkossa ja jakamisella asiointipaikoissa voidaan lisätä kansalaisten tietoisuutta turvallisuusasioissa. Monissa tapauksissa tarvittaisiin myös iäkkäiden yksilöllistä opastusta ja keskustelua turvallisuuteen liittyvistä asioista. Hankkeina jo toteutettuja hyviä käytäntöjä pitäisi markkinoida tehokkaasti ja kannustaa niiden käyttöön ottamisen, jotta niitä osattaisiin hyödyntää mahdollisimman laajasti. – – Hankeperusteisen kehittämistyön rinnalle tarvitaan valtakunnallisia aktiviteetteja, kampanjoita sekä erilaista tiedottamis- ja vaikutustoimintaa, joissa medially ja järjestöillä voisi olla keskeinen toteuttamistehtävä.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: Ehdotus siitä, että lähipoliisitoimintaa suunnattaisiin entistä enemmän myös iäkkäisiin ihmisiin, on hyvä ajatus. Lähipoliisit voivat järjestää alueen iäkkäille tilaisuuksia, joissa tässä lausunnossa käsiteltyjä asioita voidaan käsitellä. Lisäksi jos joku vanhus haluaisi jutella poliisin kanssa kahden kesken, loisi tilanne hyvän mahdollisuuden siihen. Koko kansan tietokoneenkäyttötaidon kehittäminen on hyväksi, jotta ikääntyviä saadaan toimimaan omatoimisesti internetissä. Samaan aikaan poliisiin tulee pystyä neuvomaan internetin vaaroista ja erityisesti pyrkiä valistamaan, kuinka voi välttää huijatuksi joutumisen. Poliisin ulkoista tiedotusta – myös ikääntyneille suunnattua – tulisi parantaa ja se tulisi koordinoita Poliisihallituksesta käsin. Tällä hetkellä jokainen poliisilaitos tekee miten tekee, jos tekee. Poliisihallitus on avainasemassa, jotta poliisitoimintaa saadaan suunnattua.

Juuan kunta: Ikäihmisten taloudelliseen hyväksikäyttöön tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota järjestämällä niin kansalaisvalistusta kuin seminaareja ammattihenkilöstölle.

Kauppan liitto: Viestinnän merkitystä pidämme tärkeänä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää viestien perille saamiseen. Pelkät verkkojulkaisut eivät riitä, eivätkä ole ikääntyneiden osalta ainakaan toistaiseksi paras tapa viestiä.

Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren poliisilaitos: Käytännön tasolla yhtenä tärkeimpänä turvallisuuteen vaikuttavana seikkana ovat senioreille laadittavat turvaohjeet. Turvaohjeiden jalkauttamistavat ja käytänteet ovat haasteelliset. Nykypäivänä paljon käytössä oleva internet ei välttämättä ole senioreiden kohdalla se paras ja tavoitettavin tiedonannon työkalu.

Keski-Suomen poliisilaitos: Turvallisuuden tunne on merkityksellinen, ikääntyneiden turvallisuuden tunnetta tulisi voida eri toimenpiteiden nostaa. Tässä erityisesti viestinnän merkitys on tärkeä.

Kuntaliitto (ehdotus yhdeksi kärkihankkeeksi): Erityisesti ikääntyneille suunnatun tiedon jakaminen turvallisuuden parantamisesta. Tiedonvälityksen on oltava monikanavaista huomioiden kohderyhmän heterogeenisuus (eri tilaisuudet, kotikäynnit, lehdet, esitteet, media, internet, sosiaalinen media jne.) sekä tapaamisten, oppaiden/esitteiden että internetin välityksellä ja neuvontapisteissä.

Länsi-Suomen AVI: Ikääntyviin kohdistuvasta kaltoinkohtelusta ja väkivallasta tulee järjestää myös tiedotuskampanjoita ja laatia kirjallista materiaalia palvelu- ja toimintapisteisiin, kirjastoihin jne.

Peräpohjolan poliisilaitos: Erityisen hyvänä pidetään liitteenä olevaa "Turvaohjeita senioreille" -julkaisua.

Poliisihallitus: Rikoksentorjuntaneuvoston tulisi julkaista verkossa työryhmän luonnostelemat senioreiden turvaohjeet sekä selvittää yhteistyötahojen kanssa mahdollisuudet julkaista ja jakaa turvaohjeet mahdollisimman laajasti ja selvittää, miten turvaohjeet saatetaan ikääntyneille tiedoksi. Välitettäessä ennaltaehkäisevää turvallisuustietoa tulee erityisesti välttää lisäämästä ikääntyneiden jo mahdollisesti kokemaan rikoksen pelkoa ja turvattomuuden tunnetta; tietoisuuden lisääminen tulee tehdä sensitiivisesti. Poliisin toimintaan liittyy jo nykyäänkin sitä, että poliisi osallistuu mahdollisuuksien mukaan seniori-iltoihin tietoisuuksien jakaen.

Päijät-Hämeen poliisilaitos on osana turvallisuussuunnittelua ja lähipoliisitoimintaa osallistunut jo nyt julkaisujen teeman mukaiseen toimintaan. Poliisilaitos on ollut mukana mm. järjestämässä useita senioriväestölle suunnattuja turvallisuuskysymyksiä käsitteleviä messutapahtumia.

RIKU ja Suomen Setlementtiliitto ry: Tiedottaminen on aina paikallaan, mutta niin kauan kuin tukipalveluita/palvelupolkuja ei ole, niistä ei kannata tiedottaa. Toinen asia on esim. turvaohjeista tiedottaminen, joiden osalta erityisesti omaiset olisivat tärkeä kohde-ryhmä.

Seinäjoen kaupunki: Liitteenä oleva Turvaohjeita senioreille on hyvä apu ikääntyviä kohtaavien turvallisuustyöhön.

SM/poliisiosasto: Toteaa kuten Poliisihallituskin, että tietoisuuden lisääminen tulee tehdä sensitiivisesti, että ikääntyneen turvallisuuden tunnetta ei heikennetä.

SPR: Informaation lisäämisen, yhteisöllisen tuen sekä järjestöjen ja viranomaisten yhteistoiminnan avulla on pyrittävä vahvistamaan ikääntyneiden turvallisuudentunnetta ja sitä kautta rohkeutta osallistua harrastuksiin ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Svenska Pensionärsförbundet: I synnerhet bilagan om hur äldre personer konkret kan förbättra sin situation för säkerhet och för att förebygga våld och brott är viktig.

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys: Turvaohjeissa tulisi huomioida myös iäkkäiden lähisuhteissa tai perhepiirissä tapahtuva väkivalta ja hyväksikäyttö sekä se kuinka ikääntynyt itse voi toimia näissä tilanteissa. Turvaohjeissa tulisi ottaa kantaa myös tekojen rikosluonteeseen. Senioreille kohdennettavissa turvaohjeissa on hyvä mahdollisimman konkreettisesti mainita myös ”ovikaupusteluun” ja rahankeruuseen liittyvistä asioista, vaikka ikääntyneen henkilön on käytännössä lähes mahdotonta todeta, onko keräyslupa tai henkilötodistus aito. Näihin asioihin on epäilemättä hyvin vaikea vaikuttaa.

Tampereen kaupunki: Valistuksen merkitys on suuri, joten tiedotus, valistus- ja keskustelutilaisuuksia aiheesta olisi hyvä pitää palvelukeskuksissa, palvelutaloissa jne. Lisäksi kirjallista materiaalia aiheesta pitäisi olla saatavilla em. paikkojen lisäksi terveysasemilla ja ikäihmisten neuvontapisteissä. Kaikilla ikäihmisillä ei ole nettiä käytössä, joten Senioreiden turvaopas pitäisi julkaista myös paperiversiona ja olla yleisesti saatavilla esim. terveysasemilla ja ikäihmisten neuvontapisteissä.

Valvira: ”Turvaohjeita senioreille” antaa ikääntyneille helposti ymmärrettävässä muodossa monia hyviä toimintaohjeita itsensä, kotinsa ja omaisuutensa suojaamiseksi rikoksilta. – Valvira pitää myös tärkeänä, että viranomaiset tiedottavat systemaattisesti ikääntyneille oman kunnan, järjestöjen ja yhdistysten toiminnasta, joiden avulla voidaan vähentää yksinäisyyttä ja lisätä sosiaalista kanssakäymistä.

Vanhustyön keskusliitto: Julkaisun liitteenä on luonnos seniorien turvaohjeiksi, joissa annetaan ohjeita siitä, miten ikääntynyt voi itse toimillaan vähentää riskiä joutua rikoksen kohteeksi. On olennaisen tärkeää, että tällaiset ohjeet laaditaan selkeiksi ja helposti luettaviksi sekä kuten ehdotuksessa todetaan, että tiedottamisella ei lisätä rikosten pelkoa. Turvaohjeiden viimeistelyä tulisi tehdä yhteistyössä ikäihmisten kanssa.

Varsinais-Suomen poliisilaitos: Toimintaohjelmassa ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi – esitetyistä toimenpidesuosituksista poliisilaitos on jo toteuttanut resurssiensa puitteissa suositusten 1,4 ja 5 kohdissa mainittuja toimenpiteitä [senioritilaisuudet, valistus, ikääntyneiden rikosriskien kartoittaminen etenkin kiertelevät rikollisryhmät huomioon ottaen]. Kohta 5 toteutuu tarvittaessa muidenkin ilmiöiden osalta koska käytössä on tietojohdoinen poliisitoimintamalli.

Ähtäri: Tiedotus ikäihmisiin kohdistuvista rikoksista on tärkeää. Vanhustenviikkoa vietetään valtakunnallisesti ja monissa kunnissa siihen panostetaan todella paljon. Omassa kunnassamme on tuolloin tarjolla monipuolista ohjelmaa, liikuntaa sekä tietoiskuja ikäihmisille tärkeistä asioista (esim. ikäihmisen autoilu, paloturvallisuus jne.). Tässä yhteydessä voisi antaa tietoa myös rikoksista, niiltä suojautumisesta sekä oikeusturvasta. Myös kunnan palveluohjauksessa olisi huomioitava asiallinen rikoksista tiedottaminen. Ehkäisevien kotikäyntien yhteydessä tätä tietoa voitaisiin myös jakaa.

YM korostaa neuvonnan, koulutuksen ja tiedon levittämisen suurta merkitystä ikääntyneiden henkilöiden turvallisuuden parantamisessa ja erityisesti ikääntyvän väestön omaa roolia ja tietoisuutta tässä yhteydessä. Ministeriö pitää kuntien lisäksi myös järjestöjen roolia tärkeänä tietoisuuden lisäämisessä ja tiedon välittämisessä turvallisuusasioista..

3. Tukipalveluiden ikäsensitiivisyys ja resursointi

Etelä-Suomen AVI kannattaa lämpimästi lakimuutosta, jolla viranomaisia veloitetaan ilmoittamaan havaitsemastaan ikäihmisen kaltoinkohtelusta; on esittänyt tätä myös ikälakiluonnoksesta antamassaan lausunnossa.

Helsingin kaupungin pelastuslaitos: Yhtenä keskeisenä muutosta mahdollistavana toimenpiteenä tulisi harkita vanhusten turvallisuustyöhön sovellettavaksi vastaavanlaista lähestymistapaa kuin lastensuojelulainsäädännössä, joka velvoittaa kaikkia puuttumaan ja ilmoittamaan vastuuviranomaiselle, kun voidaan epäillä laiminlyöntiä turvallisuudessa.

Hgin poliisilaitos: Ilmoituskynnystä poliisille tulee madaltaa kehittämällä ikääntyneille sopivia menetelmiä. Samalla rikoksen uhrien tukipalveluja tulee kehittää ikäsensitiiviseen suuntaan.

Itä-Suomen AVI: Viranomaisille suunnattu ilmoitusvelvollisuus iäkkäisiin kohdistuneesta väkivallasta tai sen epäilystä on kannatettava ehdotus, ajatus sisältyykin sosiaalihuoltolakiluonnokseen ja vanhuspalvelulakiluonnokseen, jota valmistellaan parhaillaan.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: Poliisin palveluiden tulee olla helposti saatavilla myös ikäihmisille. Eivät iäkkäät poliisiasemalle välttämättä pääse tulemaan internetiä he eivät kaikki osaa käyttää, ja apua he eivät osaa/uskalla muilta pyytää, koska asia voi olla hävettävä. Iäkkäiden tulisikin voida tehdä rikosilmoituksensa siellä missä he liikkuvat, joten poliisin palvelupiste olisi paras sijoittaa terveyskeskuksen yhteyteen. Yhtenä ideana oli rikosilmoituksen tekeminen poliisilaitoksen sijasta vanhuksen kotona, jolloin poliisi

tulisi paikalla. Idea on kannatettava. Poliisin palvelut tulee olla saatavilla myös kaikille vanhuksille, nyt ne eivät kaikilta osin ole. – – – Liittyy myös vanhusten kanssa työtä tekevien ammattitaitoon; työntekijät tulisi kouluttaa kuulemaan ikääntyneitä, mutta myös esimiehet velvoittaa järjestämään työtehtävät niin, että kuulemiselle on mahdollisuus. Vaatii myös poliisilta toisenlaista ajattelumallia, malliesimerkiksi käyvät lapset esitutkinnassa.

Kuntaliitto: Jo olevissa palvelurakenteissa, kuten terveyskeskusten poliklinikoilla, tulee olla asiantuntemusta erillisten yksikköjen tehtäviksi esitettyjen toimintojen hoitamiseksi, eikä erillisiä yksiköitä tarvita, eivätkä erilliset yksiköt myöskään tue saavutettavuuden periaatteita.

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI: Kaikkien ikääntyvien kanssa toimiville ammattilaisille ja vapaaehtoisille järjestettävässä koulutuksessa ja perehdytyksessä tulee korostaa hyvää vuorovaikutus- ja kuuntelutaitoa ja hienotunteisuutta kaltoinkohtelua ja väkivaltaa koskevien asioiden puheeksi ottamisessa.

Pohjois-Suomen AVI: Ikääntyneisiin kohdistuvien rikosten ehkäisemiseksi olisi tärkeää, että rikosuhripalvelut olisivat myös vanhusten käytettävissä. Pilottihankkeiden tuloksia tulisi hyödyntää.

Poliisihallitus: Pitää tärkeänä [ikäntyneiden turvallisuusohjelmassa] esitetyn lainsäädäntötyön aloittamista, jossa tarkastelun kohteeksi otetaan ikääntyneen rikoksen uhrin avuton asema omaisuusrikoksen (varkaus, ryöstö) koventamisperusteeksi. Pitää perusteltuna myös suositusta lainmuutoksen valmistelun aloittamisesta viranomaisen ilmoitusvelvollisuuden säätämiseksi poliisille avuttomaan iäkkääseen henkilöön kohdistuvan rikoksen johdosta. Poliisihallitus pitää esitystä kaltoinkohtelua koskevan ilmoitusvelvollisuuden säätämiseksi lailla kannatettavana. Ilmoitusvelvollisuus tulisi alentamaan selvästi puuttumiskynnystä ikäihmisten tilanteisiin ja kaltoin kohdellun ikäihmisen asema tulisi aina ilmi tullessaan viranomaisten arvioitavaksi. Lakimuutos lisäisi selvästi viranomaisten välistä yhteistyötä.

RIKU ja Suomen Setlementtiliitto ry: On huomioitava riittämättömät tukipalvelut. Niiden olemattomuus ei niinkään johdu siitä, ettei olisi osaamista ja tahtoa, vaan siitä ettei ole resursseja laajentaa olemassa olevien palveluiden kattavuutta ikääntyneisiin. Esim. Rikosuhripäivystyksessä on osaamista ja kohtelussa ikäsensitiivisyyttä, mutta palvelua ei ole riittävän kattavasti eikä markkinointia ole uskallettu kohdentaa johtuen resurssien rajallisuudesta.

SM/maahanmuutto-osasto: Eri ikäisten maahanmuuttajien yksilölliset tarpeet tulee ottaa yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti huomioon eri palveluissa ja kotoutumisen edistämässä.

SM/poliisiosasto: [Rikosten ehkäisyyn] liittyvät suositukset liittyvät pääosin poliisin toimintaan jo tällä hetkelläkin. Poliisi osallistuu mahdollisuuksien mukaan seniori-iltoihin tietoiskuja jakaen. Rikosilmoituksen voi tehdä myös puhelimitse, ilmoittaja voi olla muu kuin rikoksen uhri ja tarvittaessa kuulustelut voidaan toimittaa esimerkiksi hoitokodissa.

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys: Sosiaali- ja terveydenhuollossa toimivalla tulee olla lainsäädännöllisesti mahdollisuus puuttua tai tehdä ilmoitus, jos iäkäs henkilö on joutunut väkivallan tai kaltoinkohtelun kohteeksi tai niiden uhka on ilmeinen.

Svenska Pensionärsförbundet: För att minska våld och brott kunde man grunda en låg-tröskelverksamhet såsom en hjälpande telefon. En hjälpbehövande kunde ringa upp för att få tips och hjälp i förebyggande syfte av en opartisk part och även få hjälp vid situationer som kan verka hotande eller om det har hänt något tråkigt kan personen ringa upp för att få tips om hur gå vidare. Det finns tredje sektorns organisationer som har hjälptelefoner, men dels når de inte alla, dels har äldre ett visst specialbehov som kan vara svårt att kompetensmässigt kombinera med behörighetsbehovet hos andra telefontjänster.

Tampereen kaupunki: Julkaisussa ehdotetaan mm. turvakotipaikkoja lisättäväksi palvelutaloihin. Mikäli tämä toteutuisi, pitäisi henkilökunnan palvelutalossa huolehtia siitä, että turvakotipaikalle tulevan intimitteetti säilyy, eikä syytä palvelutaloon tulolle paljastettaisi muille asukkaille. Oikeusturva- ja edunvalvonta-asioista pitäisi oppaan mukaan iäkkäille kertoa ymmärrettävästi. Tämä on tärkeä asia. Iäkkäisiin kohdistuvissa taloudellisissa hyväksikäyttötapauksissa olisi myös hyvä, että edunvalvoja järjestyisi mahdollisimman nopeasti. – [Turvallisuusohjelma] Osiossa suositellaan, että säädettäisiin laissa viranomaisille velvoite puuttua ikäihmisten kaltoinkohteluun. Pitäisi kuitenkin määritellä, ketä tässä tapauksessa tarkoitetaan viranomaisella. Olisiko se esim. sosiaalityöntekijä vai mahdollisesti kotipalveluohjaaja?

THL: Turvakotipaikkoja tulisi varata sekä iäkkäille naisille että miehille.

Valvira pitää tärkeänä, että väkivaltaa kokeneille ikäihmisille pystytään järjestämään heitä varten suunniteltuja turvakoti- ja terapiapalveluja ja että näitä palveluja on saatavissa tarpeeseen nähden riittävästi. Ikääntyneille tulee olla tarjolla myös ympärivuorokautisia kriisipaikkoja. Samalla tulee lisätä ammattihenkilöstön osaamista iäkkäisiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi.

Ähtäri: Rikoksen uhreiksi tai uhatuiksi joutuneille ikäihmisille tulisi olla matalan kynnyksen tukipalveluja. Selvityksessä mainittu turvakotipaikka palvelutalossa tms. on varteenotettava ajatus. Monilla paikkakunnilla on käytössä tällainen ”indicatio socialis”-paikka, johon voi tulla päivystysluonteisesti, jos hoitava omainen uupuu, siellä on parisuhdeongelmia, päihdeongelmia tai väkivaltaa/sen uhkaa. Ongelmana on se, että lähes joka kunnassa on pulaa palveluasumispaikoista ja yhtään paikkaa ei ole vara pitää tyhjänä odottamassa mahdollista turvapaikkaa tarvitsevaa asiakasta. Paikka täytetään normaalilla intervalliasiakkaalla, jolloin se on täynnä, kun sitä tarvitsisi kaltoin kohtelun, laiminlyönnin tai rikoksen uhriksi joutunut vanhus.

4. Toimintamallit ja koulutus

Etelä-Suomen AVI: STM:n ja THL:n sekä muiden sektorien toimijoiden tulisi lisätä aktiivista tiedotusta hankkeistaan ja julkaisemistaan oppaista aluehallintovirastoon sekä sosiaali- että terveydenhuollon toimijoille. Kannatettavaa on niin ikään lisätä ammattihenkilöstön opintoihin kaltoinkohtelun kohtaamista ja puheeksi ottamista, täydennyskoulutusta jo työelämässä oleville ja ikäihmisten kanssa työskenteleville.

Hgin pelastuslaitos: Vanhusosaamisen vahvistamiseksi tulisi kaikissa keskeisissä toimijaryhmissä, jotka työskentelevät kohderyhmän kanssa, laatia arvio turvallisuuden ja eri toimijoiden välisen yhteistyön menetelmistä ja niiden soveltamisen osaamisesta. Saatavien tulosten perusteella tulee uudistaa eri ammattiryhmien perus-, täydennys- ja jatkokurssien sekä perehdyttämiskoulutuksen sisältöjä sekä toimintamenetelmiä. Erityistä huomiota tässä tulisi kiinnittää kykyyn toteuttaa laaja-alaisesti vanhusten turvallisuustarpeita sekä tehdä moniammatillista yhteistyötä.

Hgin poliisilaitos: Lähisuhdeväkivallan osalta tulee hyödyntää sosiaalisen median lisäksi Suomessa kehitettyjä vakiintuneita toimintamalleja ja auttamispolkuja.

Hgin sosiaalivirasto: Työntekijöiden tiedon lisääminen tulisi tältä kannalta arvioida ja lisätä turvallisuuteen liittyvää sisältöä koulutukseen. Potilaslaki ja asiakaslaki velvoittavat puuttumaan puolustuskyvyttömiä kaltoinkohteluun. Tästä on jo olemassa ohjeet kotihoidossa, vanhainkodeissa ja vanhusten palveluasumisessa. Ilmoituksen poliisille voi tehdä kuka tahansa, ja ikäihmisten kohdalla voisi olla hyväkin, että ilmoituksen tekisi joku muu kuin tämä itse.

Itä-Suomen AVI: Sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta on keskeistä, että palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa huolehditaan siitä, että ammattihenkilöstöllä on tarvittavaa erityisosaamista ja resursseja tunnistaa ja puuttua puheena oleviin ongelmiin ja antaa niihin tarpeen mukaista palveluvastetta. – – – Henkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksessa on näiden asioiden näkökulmasta katsoen paljon kehittämisen tarpeita. Alan oppilaitosten rooli olisi tässä keskeinen, koska oppilaitoksen valmistelevat opetussuunnitelmansa hyvin itsenäisesti. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle tulisi valmistella valtakunnallinen turvallisuusasioita ja tapaturmien ehkäisyä käsittelevä täydennyskoulutuskokonaisuus, johon työntekijät velvoitettaisiin osallistumaan. Ammattihenkilöstön koulutus kaltoinkohtelun puheeksi ottamiselle tulee liittää henkilöstön täydennys- ja peruskoulutukseen.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: Tulemme siis vanhusten kanssa työtä tekevien ihmisten ammattitaitoon. Vanhusta täytyy osata ”lukea” ja hänelle luoda sellainen kontakti kuuliensa, että tälle uskaltaisi kertoa asioista. Ilman tätä luottamusta ei poliisi, eikä liiemmin sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät tule saamaan vanhuksilta sitä tietoa, joka voisi myöhemmin lopettaa vanhuksen kaltoin kohtelun. Tästä johtuen vanhuksiin kohdistuvat väkivaltarikokset ovat piilorikollisuutta ja myös sellaisena pysyvät, kunnes asiaan halutaan todella puuttua. Vaatii myös poliisilta toisenlaista ajattelumallia.

Kuntaliitto: Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Suomen Kuntaliiton yhteistyönä on julkaistu sähköinen opas Iäkkäiden neuvontapalvelut ja hyvinvointia edistävät kotikäynnit (www.thl.fi/ikaneuvo), jossa sisällön mukaisesti annetaan ohjeistusta mm. asumis- ja liikenneturvallisuuteen, kaatumisiin ja kaltoinkohteluun.

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI: Kaltoinkohtelun ja väkivallan vähentämistoimenpiteissä tulee huomioida väkivallan tekijän käytösmalliin puutuminen ja auttaminen erityisesti silloin, kun tekijä on ikääntyvän kanssa asuva tai muutoin hänen kanssaan läheisesti tekemisissä oleva henkilö.

Pirkanmaan poliisilaitos: Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen edellyttää erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ja poliisin kykyä puuttua havaittuihin rikoksiin tehokkaasti. Pohja tälle luodaan nostamalla ikäihmiset näiden alojen koulutusohjelmissa ja täydennuskoulutuksessa erityiseksi ja haavoittuvaksi ikäryhmäksi.

Poliisihallitus: Ikäihmisiin kohdistuvan väkivallan tunnistamisen avulla väkivaltaan voidaan paremmin puuttua. Väkivallan ennalta ehkäisemiseksi suositellaan käyttöön otettavaksi moniammatilliseen yhteistyöhön perustuvaa toimintamallia. Toimintamallissa tulisi huomioonotettavaksi lainsäädäntöön perustuvat salassapitoon ja viranomaisten väliseen tietojen vaihtoon liittyvät kysymykset, jolloin arvioitaviksi tulisivat viranomaisten välistä tehokasta tiedonvaihtoa ja toimivaa yhteistyötä rajoittavat lainsäädännön esteet mahdollisesti myös laajemmin. – Käytännössä sosiaaliviranomaiset eivät ole juurikaan hakeneet lähestymiskieltoja uhattujen henkilöiden puolesta, joten [ikäntyneiden turvallisuusohjelman] suositus tiedon ja osaamisen lisäämisestä ammattihenkilöstön keskuudessa oikeudesta ja mahdollisuudesta lähestymiskiellon hakemiseen iäkkään henkilön puolesta on kannatettava.

RIKU ja Suomen Setlementtiliitto ry: Koulutusta todella tarvitaan, sillä osaaminen on edellytys jopa uhriutumisen tunnistamisessa. Kun puhutaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä, lienee luonnollinen vastuunkantaja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

SM/poliisiosasto: Ikääntyneitä kohtaavat viranomaiset tai palveluntuottajat ovat avainasemassa haavoittuvassa asemassa olevan ikääntyneen turvallisuuden parantamisessa ja rikoksen ehkäisemisessä sekä selvittämisessä. On tärkeää, että vanhuksen luona käyvät sosiaali- ja terveystieteiden viranomaiset, palveluntuottajat sekä omaiset tiedostavat, tunnistavat ja ryhtyvät tarvittaviin toimenpiteisiin turvallisuuden parantamiseksi ja mm. ilmoittavat poliisille havaitsemistaan rikoksista tai niiden uhista.

SPR: Erityyppiseen kaltoinkohteluun tulisi kehittää viranomaisten yhteistyönä ehkäisemisen, tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen malli. – – – Sen lisäksi että vanhusten hoidon ammattilaiset koulutetaan tunnistamaan vanhukseen lähiyhteisöstä kohdistuva kaltoinkohtelu, tulisi kuntien ja eri vanhuspalvelutuottajien toimintaa seurata myös mahdollisen kaltoinkohtelun näkökulmasta.

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys: Eri alojen ammattilaisten peruskoulutusta ja valmiuksia kohdata kaltoinkohtelun ja rikoksen kohteeksi joutunut ikääntynyt tulee vahvistaa kohdennetusti ja systemaattisesti. On tärkeää, että poliisin, oikeusviranomaisten ja muiden turvallisuusalan ja väkivaltatyön ammattilaisten valmiuksia kohdata ikääntynyt

asiakas vahvistetaan ja että palvelukäytännöissä ja -rakenteissa huomioidaan ikääntyneen henkilön erityistarpeet. Yhtä tärkeää on, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tietoja ja valmiuksia kohdata rikoksen kohteeksi joutunut ikääntynyt lisätään. Perustieto ja valmiudet lähisuhde- ja perheväkivaltailmiöstä ja ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan riskitekijöiden tunnistamisesta tulee liittää osaksi sosiaali- ja terveysalan perusopintoja ja ammattilaisten täydennyskoulutusta. Huomiota tulee kiinnittää myös eri alojen ammattilaisten täydennyskoulutuksissa valmiuksiin kehittää eri toimijoiden välistä moniammatillista yhteistyöstä ikääntyneisiin kohdistuvissa väkivalta- ja rikosasioissa. Ongelman luonteen, monialaisuuden ja tarvittavan yhteistyön vaatavuuden vuoksi toimivien ja yksilöllisiin tilanteisiin räätälöityjen toimintamallien kehittäminen on vaativa ja aikaa vievä prosessi. Se edellyttää kehittämistyön kytkemistä käytännön toimintayksiköiden työhön ja siinä syntyvää pitkäaikaista kokemusta ongelma-alueen kanssa. Tässä vaiheessa sen paremmin eri alojen kouluttajilla kuin vanhusten kanssa työskentelevillä organisaatioillakaan ei vielä ole kattavasti sellaista osaamista, jota voitaisiin levittää maassa laaja-alaisesti.

Tampereen kaupunki: Moniammatillinen yhteistyöhön perustuva toimintamalli saattaisi olla hyvinkin toimiva. Ikääntyvien kanssa toimivien ammattihenkilöiden tulisi tarvittaessa saada lisäkoulutusta siihen, miten toimitaan ikääntyneisiin kohdistuvissa väkivaltilanteissa. Aiheesta olisi hyvä järjestää ammattihenkilökunnalle valtakunnallisia koulutuksia.

THL: Tärkeää olisi tehostaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön valmiuksia erityisesti lähisuhdeväkivallan sekä kaltoinkohtelun tunnistamiseen, niihin puuttumiseen, puheeksi ottamiseen ja uhrin ohjaukseen tuen piiriin esimerkiksi koulutuksen sekä paikallisten ja organisaatiokohtaisten toimintaohjeiden avulla. Väkivallan tunnistamisen seuloja tulisi kehittää. – – – Lähisuhde- ja perheväkivaltaan puuttumisen toimintamallien pitäisi olla osa kuntien lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn strategiaa ja niiden tulisi sisältää myös iäkkäisiin ihmisiin kohdistuva väkivalta. Suositusten mukaisesti tulisi ottaa käyttöön moniammatillinen yhteistyöverkosto iäkkäisiin ihmisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi, jotta kaikki väkivaltatyötä tekevät tahot toimisivat yhtenevien käytäntöjen mukaisesti iäkkäiden asiakkaiden auttamiseksi.

Valvira: – – – Samalla tulee lisätä ammattihenkilöstön osaamista iäkkäisiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi.

Varsinais-Suomen poliisilaitos on yhtä mieltä siitä, että sosiaali- ja terveystoimen tietoisuutta ja mahdollisuutta rikosten esilletuomiseen tulisi lisätä. Muiltakin osin viranomaisten yhteistyötä tulisi parantaa ja viranomaisten välistä tiedonvaihtoa tehostaa ja poistaa ne lainsäädännölliset esteet, jotka nyt siellä ovat erityisesti salassapitosäännösten muodossa.

YM korostaa olemassa olevien prosessien ja toimintatapojen hyödyntämistä ja edelleen kehittämistä.

5. Rikoksentorjunnan huomioon ottaminen julkisessa päätöksenteossa

Kuntaliitto pitää rikoksentorjunnan näkökulman huomioon ottamista julkisessa päätöksenteossa tärkeänä.

RIKU ja Suomen Setlementtiliitto ry: On helppo yhtyä ehdotukseen nostaa esiin kansallisen rikoksentorjuntaohjelman edelleen suositeltavia hyviä periaatteita ja toimia, joilla voidaan edistää iäkkäiden turvallisuutta.

SM/pelastusosasto: Tilanteissa, joissa julkinen hallinto on ottanut kantaa asumispalveluun, tulee palveluja tarjotessa huomioida riittävällä ja vakioidulla tavalla turvallisuuden liittyvät näkökohdat. Vastuukysymysten selkeyttäminen merkitsee tosiasiallisesti tarvetta ratkaista myös asian kuntoon saattamisesta seuraavat rahoitustarpeet.

Tampereen kaupunki: Kotihoidossa työskentelevien taustoja pitäisi epäilyttävissä tapauksissa tutkia nykyistä tarkemmin. Lisäksi kotihoidon asiakkaita pitäisi ohjeistaa tarpeeksi siitä, että he vaatisivat epäilyttävän kotiinsa pyrkivän todistamaan henkilöllisyytensä ja sen, että on kotihoidon työntekijä.

Ähtäri: Kotihoidon jatkuminen yhä pitempään on asetettu hyvän ja onnistuneen vanhustyön yhdeksi mittariksi. Aina se ei sitä kuitenkaan ole, vaan kotihoitoa jatketaan sopivan hoitopaikan puutteessa vielä silloinkin, kun asiakkaan turvallisuus on uhattuna. Keski-vaikaa/vaikaa muistisairautta sairastavalle kotihoito voi olla suuri riski ja tällainen ihminen on myös potentiaalinen rikoksen uhri. Tänä syksynä on ollut erityisen paljon ikäihmisiin kohdistuvia rikoksia – niin huijauksia, varkauksia kuin törkeitä pahoinpitelyitäkin. Myös meillä Ähtärissä ja Järvi-Pohjanmaalla liikkui syksyn mittaan varasteleva ”liiga”, jonka uhriksi joutui useita vanhuksia. Tämä on talven tullen lisännyt ikäihmisten turvattomuuden tunnetta ja muualla asuvien omaisten huolta.

6. Turvallisuutta edistäviin rikoksentorjuntatoimiin aktivointi

Hgin poliisilaitos: Ikääntyneille on tarjottava tietoa ja käytännön neuvoja – – Samalla tulee edistää iäkkäiden omaan aktiiviseen toimintaan ja kumppanuuteen perustuvia rikkollisuuden ehkäisyn toimintamuotoja (kuten esimerkiksi naapurivalvonta).

Hgin sosiaalivirasto: Naapuriapuun tarvitaan meidän oloihin ja kulttuuriin sopivien muotojen innovointia ja kehittämistä. Tässä voidaan turvautua vapaaehtoistyön jo olemassa oleviin toimijoihin ja heidän luomiin verkostoihin.

Itä-Suomen AVI: Hankkeina jo toteutettuja hyviä käytäntöjä pitäisi markkinoida tehokkaasti ja kannustaa niiden käyttöön ottamisen, jotta niitä osattaisiin hyödyntää mahdollisimman laajasti.

Kuntaliitto: Ihmiset ovat ensisijaisesti itse vastuussa omasta toiminnastaan ja sen seurauksista. Myös ikääntyessään ihmisen tulee ensisijaisesti itse vastata hyvinvoinnistaan ja terveydestään.

Liikenneturva: Kuntien liikenneturvasuunnitelmissa on jo toimiviksi todettuja menettelytapoja mm. kuntalaisten osallistumisesta suunnitteluun ja eri hallinnonalojen yhteistyön toteuttamisesta. Iäkkäiden kohdalla yhteistyö kunnan teknisen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa on jo monessa kunnassa luontevaa.

RIKU/Suomen Setlementtiliitto ry: Ehdotukset rikospelon vähentämiseksi ovat niin ikään kannattavia, kuten myös kohdan 7 ehdotukset kotiin vietävän hoidon sisältöjen tarkastelusta turvallisuusnäkökulmasta.

SM/maahanmuutto-osasto: Kotoutumista edistämällä sekä ikääntyneen maahanmuuttajan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistamalla voidaan alentaa myös kaltoinkohtelun ja rikoksen uhriksi joutumisen riskiä.

SPR: Asuinympäristöissä tapahtuvaa yhteisöllistä toimintaa tulisi tukea ja kehittää sekä järjestöjen että eri viranomaisten toimesta. Asuinalue, kylä- tai korttelikohtainen yhteisöllinen toiminta vahvistaa turvallisuutta ja tutustuttaa eri-ikäisiä ihmisiä toisiinsa.

THL: Iäkkäiden ihmisten aktivointi ja osallistaminen oman turvallisuuden parantamiseen on tärkeää ja onnistunee mm. lisäämällä heidän tietämystään turvallisuudesta ja riskeistä sekä niihin vaikuttamisesta. Kannatettava toimenpide-ehdotus on, että Rikoksentorjuntaneuvosto toisi aktiivisemmin esiin käytäntöjä, joilla on onnistuttu aktivoimaan ikäihmiset kumppaneina mukaan toimintaan ja vähentämään rikollisuuden pelkoa.

Ähtäri: Ikäihmisiin kohdistuvien rikosten vähentämiseksi voi masinoida erilaisia hankkeita, jotka hyvin toteutettuna voivat toki olla hyödyllisiä. Usein hankkeet kuitenkin jäävät melko tyhjiksi sisällöltään. Mikäli tiedossa on eri puolella Suomea käytössä olevia hyviä käytäntöjä ikäihmisiin kohdistuvan rikollisuuden ehkäisemiseksi, tiedon lisäämiseksi tai rikoksen uhrin tukemiseksi, voisi näitä käytäntöjä laajentaa koskevaksi koko Suomea aina kunnan erityispiirteisiin ja -tarpeisiin soveltaen.

7. Ikääntyneiden turvallisuusriskien huomioon ottaminen kokonaisuutena

Helsingin kaupungin pelastuslaitos: Vanhusten turvallisuuden arvioimiseksi tulisi määrittellä yksi yhtenäinen arviointimenettely, joka kattaa toimintakyvyn ja toimintaympäristön riskien määrittelyn sekä niiden hallinnan tason ja tuottaa yhtenäisiin kriteereihin perustuvan konkreettisen toimintasuunnitelman. Suunnitelmassa määritellään tuen määrä ja lajit sekä turvallisuutta parantavat toimenpiteet. Arviointimenettely tulee voida toteuttaa sosiaali- ja terveystoimen kentällä toimivan henkilöstön toimesta, johon muut viranomaistahot antavat tarvittaessa tukea. Kattavan arviointimallin luominen edellyttää uuden osaamisen luomista arvioitsijoille. Tämän johdosta tulee arvioida ja kehittää kodinhoitoon ja avoterveydenhuoltoon valmistavien tutkintojen, täydennys- ja jatkokoulutusohjelmien sekä perehdyttämiskoulutusjärjestelmien sisältöjä. – Nuorisotyössä toteutettavaa etsivää työtä tulisi soveltaa myös vanhusten osalta ja luoda kaikille vanhusten kanssa keskeisessä roolissa toimiville tahoille velvoite, menetelmä ja valmiudet tunnistaa laaja-alaisesti vanhusten turvallisuuspuutteita sekä tehdä helpoksi ja varmaksi välittää interventiota edellyttävät asiakkaat vastuullisen toimijan palveluiden piiriin.

Hgin sosiaalivirasto: Iäkkäiden ihmisten arjen turvallisuus on kokonaisuus, jonka muodostavat terveystriskit, tapaturmariskit, paloturvallisuusriskit, rikosriskit ja sosiaalisen tuen riskit yhdessä. Nämä kaikki tulisi huomioida paikallisessa turvallisuussuunnittelussa. Riskien käytännön työhön jalkautus on oma yhteistyön ja toimivien käytäntöjen haaste. Yhteistyöverkoston ikäihmisen ympärille muodostavat kotihoito – hoito- ja palvelusuunnitelma – kotona selviytymisen arviointi toimivilla mittareilla (esim. RAI-mittaristo) – kodin varustelu ja teknologia (esim. Sosiaaliviraston Toimiva koti -konseptin laajempi turvallisuusasioihin ja osaamisen kehittämiseen hyödyntäminen). Ikäihmisten turvallisuuteen liittyvistä asioista tietojen kerääminen tuottaa haasteita monella tavalla, esimerkiksi saadaanko tiedot kerättyä juuri niiltä henkilöiltä, joilla mahdollisesti on eniten turvallisuusriskejä (yksinäisyyttä, alkoholin liikakäyttöä). Tähän tarvitaan uusia innovatiivisia menetelmiä, minne nämä tiedot kerätään ja millaiseen käytökelpoiseen muotoon, että keräämisestä olisi oikeasti hyötyä asiakkaan turvan rakentamisessa? Miten kotikäynnin kokonaisuuteen saadaan sopimaan tämä turvallisuusaspekti? Aukkaan turvallisuuden eri osa-alueiden huomioimiseen on luotava tiedonvaihtomalli. Kuka tai millainen toimijaverkosto ottaa mallin luomisen kehittämistehtävän hoitaakseen?

Itä-Suomen AVI: Ehkäisevän toiminnan toteuttaminen paikallistasolla monitoimijaisena, pitkäjänteisenä, vaikutuksia synnyttävänä toimintana edellyttäisi isoja muutoksia ehkäisevän työn organisoinnissa ja toteuttamisessa sekä erityisosaamisen resursointia. Kuntien/yhteistoiminta-alueiden turvallisuussuunnitelmien laatimisoheistuksessa tulisi painottaa nykyistä enemmän haavoittuvissa elämäntilanteissa elävien kuntalaisten turvallisuudesta huolehtimista. Turvallisuustehtävien toteuttamisessa on tarpeen kehittää eri toimijatahojen yhteistyötä ja toimintakäytänteitä, joilla olemassa olevilla resursseilla voitaisiin toimia nykyistä tehokkaammin, kun osaamista ja voimavaroja käytetään hallintorajat ylittäen. Sisäisen turvallisuuden alueellisten työryhmien tulisi omilla alueillaan edistää paikallisen turvallisuustyön monitoimijaisista toteuttamista. AVi pitää kannatettavana suositusta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden taustojen tarkastamisen laajentamisesta sekä järjestöjen oikeudesta vaatia tietoja vapaaehtoisten vanhustyöntekijän taustoista.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: Vanhusten kanssa työskentelevien tulee osata nykyistä paremmin tunnistaa mm. väkivaltariskit. Vanhus ei välttämättä tuo asioita suoraan henkilölle, vaan ne tulee osata kaivaa. Työntekijöitä tulee kouluttaa tämän asian suhteen ja tietynlainen ajattelutavan muutos myös tarvitaan. Poliisin tulee myös itse parantaa toimintaa edellä mainituilla keinoilla, mutta myös viedä tätä informaatiota muille tahoille, jotta he oppisivat löytämään sellaisia asioita joihin tulee kiinnittää huomiota, kun työskennellään vanhusten kanssa. – Paikallispoliisin tulee pystyä tiivistämään yhteistyötään muiden tahojen kanssa, paikallinen turvallisuussuunnitelma on varmasti yksi hyvä foorumi tehdä tätä, samalla informaation tulisi kulkea liukkaammin.

Jokilaakson pelastuslaitos: Paikallisen turvallisuussuunnittelun merkitystä tulee painottaa sekä ohjeistaa aina valtakunnan tasolta asti. Paikallinen turvallisuussuunnittelu tulee saada jalkautettua käytännöksi jokaiseen kuntaan eikä sallia sitä illuusiota, että kun valtuusto on kunnan/alueen turvallisuussuunnitelman hyväksynyt, että sekin velvollisuus on tullut täytettyä teoriassa.

Kuntaliitto (ehdotus kärkihankkeeksi): Turvallisuusajattelun lisääminen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä myös muiden hallintokuntien kaikilla tasoilla. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön turvallisuuskoulutus sekä ammattikoulutuksessa että työpaikoilla koulutuksessa. Eri tahojen yhteistyön parantaminen turvallisuustiedon välittämiseksi.

Liikenneturva: Oikeusministeriön julkaisussa ikäihmisten liikkumiseen liittyvät lähinnä toimenpiteet heidän turvallisuuden tunteensa vahvistamiseksi. Tässä tärkeässä osassa ovat, kuten julkaisussakin todetaan, kuntien turvallisuussuunnitelmat. Liikenneturvan mielestä on tärkeätä, että kuntien liikenneturvallisuussuunnitelmat liitetään kunnan muuhun turvallisuussuunnitteluun.

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI: Useammassa suosituksessa tukeudutaan ikääntyneiden itsenäistä asumista tukevien kotikäyntien yhteydessä toteutettavaan neuvontaan ja ohjaukseen turvallisuuteen liittyvissä asioissa sekä kodin turvallisuusuhkien kartoitukseen. Kuntien toteuttama ikäihmisten kotipalvelu on toteutettu käytännössä usein niin vähäisin resurssein, että ikäihmisen luona käynnit jäävät hyvin lyhyeksi ja perustarpeistakin huolehtiminen saattaa jäädä toteutumatta. Suositukset jäävät helposti vain hyväksi tarkoitukseksi, jos ei selvitetä, miten ne käytännössä voidaan toteuttaa. Toteutumisen kannalta esteenä voi olla resurssien vähäisyys. Ohjelmassa olisi hyvä nostaa paremmin esiin ne muutamat keskeiset asiat, joiden halutaan ensisijassa toteutuvan. Ikääntyneiden turvallisuutta tulee tarkastella osana sisäisen turvallisuuden kokonaisuutta. Ikääntyviin kohdistuva kaltoinkohtelu ja väkivalta tulee ottaa huomioon osana paikallista turvallisuussuunnittelua ja lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyä, palveluiden saatavuuden ja henkilökunnan osaamisen kehittämistä koskevaa suunnittelua. – – – Ikääntyvien kaltoinkohtelun ja väkivallan tunnistamiseksi tulisi ikääntyvän terveyden- ja sosiaalihuollon palvelutarpeiden selvittämiseen sisällyttää kysymyksiä kaltoinkohtelusta ja väkivallasta. Kaltoinkohtelun ja väkivallan vähentämistoimenpiteissä tulee huomioida väkivallan tekijän käytösmalliin puuttuminen ja auttaminen erityisesti silloin, kun tekijä on ikääntyvän kanssa asuva tai muutoin hänen kanssaan läheisesti tekemisissä oleva henkilö. – – – [Ikääntyneiden turvallisuus]Ohjelman turvallisuusriskien esittelyssä todetaan, että alkoholi on suurin yksittäinen tekijä onnettomuuksien, tapaturmien ja väkivallan taustalla. Samalla todetaan myös iäkkäiden alkoholinkäytön lisääntyneen. Itse toimenpidesuosituksissa tämän riskin ehkäisyyn tai vähentämiseen liittyviä toimenpiteitä ei juuri näy. Yhteistyössä kansallisen alkoholiohjelman ja sen aluekoordinaation kanssa toimintaohjelmaan voisi saada mukaan näyttöön perustuvia toimintamalleja ikääntyneiden alkoholin käyttöön liittyvien haittojen ja turvallisuusriskien vähentämiseksi. Mini-interventioon on kehitetty myös ikäihmisiille soveltuvia arviointityökaluja. Ikäihmisten alkoholin käyttöön puuttumisesta kotikäynneillä on saatu hyviä kokemuksia. Tämä vaatii myös riittävän resursoinnin ja osaamisen turvaamista

Pirkanmaan poliisilaitos: Toimenpide-ehdotuksissa mainitaan myös, että iäkkäiden turvallisuutta tulisi tarkastella laajempänä kokonaisuutena, jolloin terveys-, tapaturma- ja paloturvallisuusriskit otettaisiin huomioon rikosturvallisuuden ohella. Tämä on havaintojen mukiaan yleinen ongelma puhuttaessa viranomaisien välisestä turvallisuusyhteistyöstä. Eri viranomaisilla on erilainen tapa hahmottaa, mitä turvallisuudella tarkoitetaan. Siksi lähtökohtana tulisi olla aina yksimielisyys siitä, kohdistuuko huomio suppeammin ns. rikosturvallisuuteen vai laajemmin arjen turvallisuuskysymyksiin.

Pohjois-Suomen AVI: Kaikkein keskeisimmät konkreettiset toimenpiteet löytyvät SM:n julkaisusta sivulta 35 suosituksista 2: ”Varmistetaan viranomaisten välisellä yhteistyöllä, että kaikki turvallisuuden eri osa-alueet otetaan huomioon ikääntyneen itsenäistä asumista edistävillä kotikäynneillä. Varmistetaan viranomaisten välinen tiedonkulku luomalla kotikäynteihin liittyvä tiedonvaihtomalli.” Tämä ja tilastointi/muu tilannetietoisuus sekä näiden jalkauttaminen kunnassa paikallisen turvallisuusyhteistyön kautta ratkaisevat paljon. Suuri osa muista suosituksista on jalkautettavissa tai niitä voidaan tukea kotikäyntien avulla.

SM/poliisiosasto: Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat ne syrjäytyneet ikääntyneet, jotka ovat yksin sekä ne, joiden turvaverkkoon kuuluu vain yksi auttaja tai omainen, jolloin kaltoinkohtelun vaara riippuvaisuussuhteesta johtuen voi kasvaa esimerkiksi omaishoitajan kuormittumisen takia. Näiden vanhusten ja mahdollisten uhrien löytämiseksi tulisi kehittää nk. etsivän työn toimintamalleja.

SM/pelastusosasto tukee suositusta kotipalvelukäyntien sisällön laajentamisella turvallisuussisällöin. On kuitenkin huolehdittava siitä, että kyse on sosiaalipalveluja tarjoavan organisaation toimintatavan muuttamisesta, eikä muutoksesta, joka perustuu kotipalveluhenkilökunnan omaehtoiseen koulutukseen ja pelkkään henkilökunnan omakohtaiseen vastuunkantoon organisaation johdon sitoutumisen sijasta. Ongelmat eivät siis ole ratkaistavissa pelkällä tiedonjaolla ja henkilökunnan koulutuksella

SPR: Palvelutarpeen arvioinnissa tulisi kartoittaa ja huomioida ikääntyneen henkilön kokonaisvaltainen hyvinvointi, asumisolot ja turvallisuus, toimintakyky, sosiaaliset suhteet ja harrastukset. Vanhuspalvelutyöntekijöillä tulee olla riittävästi tietoa tarjolla olevista kunnan ja eri palvelutuottajien ammatillisista palveluista ja kunnan sekä järjestöjen harrastus- ja virkistysmahdollisuuksista ja vapaaehtoistoiminnasta. Eri toimijoiden välisellä yhteistyöllä pystytään parhaiten torjumaan ikääntyneiden yksinäisyyttä. Asumis- ja asumisympäristöturvallisuutta tulisi nykyistä paremmin tarkastella ja parantaa kokonaisvaltaisesti eri viranomaisten ja hallintokuntien välisenä yhteistyönä sekä lainsäädännöllisin keinoin. Ikäihmisten alkoholinkäyttöön tulee kiinnittää huomioita terveyskeskuskäyntien, palvelutarpeen arvioinnin ja erilaisten muiden ammatti-ihmisten toimesta tehtävien hoito- ja kartoitustoimenpiteiden yhteydessä. Yksinäisyys on myös liialle alkoholikäytölle altistava tekijä ja siihen vaikuttaminen ehkäisee syrjäytymistä sekä riskiä turvallisuutta vaarantavalle alkoholien ja/tai lääkkeiden väärinkäytölle. Vaikka ikääntyviin liittyvistä turvallisuusriskeistä rikoksen ja kaltoin kohtelun uhriksi joutuminen ei ehkä ole turvallisuusriskeistä suurin, on se vaikeasti tunnistettavana ja usein piiloon jäävänä esiin nostamisen arvoinen. Kaltoinkohtelun ja väkivallan tunnistaminen mahdollistavat tehokkaamman torjunnan ja varhaisen puuttumisen.

Valvira: (STO/Asumisen turvallisuuden parantaminen). Valviran ja AVI:n yhdessä laatiman valtakunnallisen kotihoidon valvontaohjelmassa asetettu kotiympäristön ja asiakasturvallisuuden suositeltavan tason yhtenäiseksi perusteiksi toimenpiteet: SPEK-tarkistuslomake käydään läpi kotihoidon asiakkaan kanssa ennaltaehkäisevien kotikäyntien yhteydessä, palolaitteen toimivuus tarkistetaan, apuvälineiden ja laitteiden turvallisuus varmistetaan, ensiaputaidot henkilöstöllä. Valvira pitää tärkeänä että puutteelliset turvallisuusasiat saatetaan vastuussa olevien viranomaisten tietoon asioiden korjaamiseksi (pelastuslaitos, kunnan viranom.).

YM: Monet asumiseen ja yhdyskuntasuunnitteluun liittyvät tekijät liittyvät läheisesti ikääntyneiden turvallisuuteen. Ympäristöministeriö on käynnistänyt hallitusohjelman mukaisen ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman laatimisen. Se tulee olemaan sisällöltään poikkihallinnollinen ohjelma, joka on YM:n vastuulla. Ikääntyneiden turvallisuus on yksi ohjelman sisältöön liittyvä alue, ja siihen liittyviä näkökulmia tullaan käsittelemään sekä ohjelman valmistelussa että toimeenpanossa.

Ähtäri: Kunnissa kaivataan vanhussosiaalityötä, jonka tulisi olla luonteeltaan myös etsivää. Kotihoito tavoittaa myös ikäihmisiä, jotka ovat potentiaalisia rikoksen tai kaltoin kohtelun uhreja. Omaishoito luo tilanteita, joissa hoitaja uupueessaan jättää hoidettavan huolenpidon ja hoidon laimin tai jopa pahoinpitelee tätä. Myös taloudellista hyväksikäyttöä tapahtuu esim. lasten tai lähisukulaisten taholta. Näihin puuttuminen on todella vaikeaa. Selkeä tapaus on helppo ilmoittaa, mutta vahvakin epäily jää usein liian pitkäksi aikaa ”tarkkailun alle”.

8. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön valvonta

Etelä-Karjalan pelastuslaitos: Jotta pystyttäisiin puuttumaan em. epäkohtiin [ikäntyvien kaltoinkohtelu ja hyväksikäyttö, rikoksen uhriksi joutuminen] palvelutuottajien osalta, tulisi suunnitella kattava auditointijärjestelmä, jolla kyettäisiin estämään vanhuksille suunnattujen palveluiden laadulliset puutteet tai laiminlyönnit ostopalvelusopimusten laatukriteereiden osalta. Lisäksi asiakkaille ja omaisille voisi suunnata kyselyitä, joilla pystyttäisiin saamaan tietoa epäkohdista. Suuri määrä reklamaatiota tietystä kohteesta kertoo aina jotain. Tällaisiin paikkoihin voitaisiin tarkemmin suunnata erilaisia tutkinnallisia ja valvonnallisia toimenpiteitä.

Etelä-Suomen AVI: Aluehallintoviraston mahdollista esim. lupahallinnossa tehostaa ohjausta mm. yksityisten palvelujen tuottajien turvallisuussuunnitelmien sekä omavalvontasuunnitelmien sisällöstä esim. kaltoinkohtelun osalta. Rikostaustan selvittäminen olisi tärkeää myös sosiaalihuollonhenkilöstön osalta. Sosiaalihuoltoon tulisi säätää oma ammatinharjoittamista koskeva lainsäädäntö. Lainsäädäntöön tarvitaan muutos niin, että salassapitosäännökset eivät estä tiedon siirtymistä yli sektorirajojen.

Hgin sosiaalivirasto: Työntekijöiden valvonnan kehittäminen on asiakkaan turvallisuuden kannalta tärkeä tehtävä. Tiedonsaanti ja tiedonvaihto viranomaisten ja työnantajan kesken tulisi olla mahdollista ja tähän tulisi luoda uudenlaisia käytäntöjä, erityisesti turvallisuusriskien ja rikosten ennaltaehkäisyn ennaltaehkäisemiseksi. Ja vielä niin kuin raportti ehdottaa, että rikosten ilmitulon todennäköisyyttä ja paljastumista lisätään valvontamahdollisuuksia, tiedonvaihtoa ja puuttumistapoja kehittämällä.

Itä-Suomen AVI pitää kannatettavana suositusta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden taustojen tarkistamisesta sekä järjestöjen oikeudesta vaatia tietoja vapaaehtoisen vanhustyöntekijän taustoista.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: Lisäksi ehdotetaan laajennettavan mahdollisuuksia tarkistaa terveyshuollon ammattihenkilöiden taustat. Tämä on kannatettava ajatus – – – Yhteistyön lisäksi suurena ongelmana on tiedonvaihto eri tahojen välillä. Yhteistyö ja tiedonvaihto kulkevat hyvinkin pitkälle käsi kädessä.

Kuntaliitto kannattaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden taustojen selvittämistä ennakoivana valvontana. Tuomioistuinten ilmoitusvelvollisuuden Valviralle tulisi koskea myös sakkorangaistuksia rikoksista, jotka on tehty ammattitoiminnassa. Työnantajien ja työyhteisöjen valvonnan parantaminen sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden toiminnassa on tärkeää. Työnantajan mahdollisuuden selvittää vanhus-työhön hakeutuvan luottotiedot suhtaudutaan varauksellisesti. Luottotiedoilla ei välttämättä ole mitään tekemistä alalle pyrkivän soveltuvuuden ja turvallisuustyöskentelyn kanssa.

Pirkanmaan poliisilaitos: Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa olevien henkilöiden valvonta on yksi merkittävimmistä lainsäädännön kehittämistarpeista. Lainsäädännön tulisi mahdollistaa raportointi valvovalle taholle sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien henkilöiden tekemistä rikoksista, jos rikosten voidaan olettaa vaikuttavan henkilön luotettavuuteen toimia alan tehtävissä.

RIKU ja Suomen Setlementtiliitto ry: Kysymys kotiin vietävän hoidon seurannasta ja valvonnasta on erittäin tärkeä ja edellyttää nopeita toimenpiteitä, samoin kysymys kuolemansyöntutkimuksesta.

Svenska Pensionärsförbundet: Det är viktigt med frivilligt arbete och att man får fram personer som arbetar frivilligt. De är ändå motiverat att utreda brottsbakgrunden även för en person som arbetar frivilligt, i fall man kräver att även personer i anställningsförhållande ska utredas. Även i övrigt är det viktigt att påvisa att de etiska och moraliska principer som gäller för anställda även gäller för personer som arbetar frivilligt.

Tampereen kaupunki: Kun uusi henkilö tulee työyhteisöön, jossa ollaan ikäihmisten kanssa tekemisissä, pitäisi tällaisten tapausten estämiseksi varmistua tarvittaessa valvonnan keinoin siitä, että henkilöllä on varmasti pätevyys hoitaa tehtävänsä.

TEM: Ministeriö pitää hyvänä, että suosituksissa kiinnitetään huomiota ikääntyneiden kanssa toimivien taustoihin ja niiden selvittämiseen entistä tarkemmin. Näin lisätään palvelutoiminnan luotettavuutta ja ennalta ehkäistään mahdollisesti syntyviä väärinkäytöksiä.

THL: Hoivan ja huolenpidon tarpeessa olevien ikäihmisten turvallisuuden kannalta olisi tarpeen, että ammattihenkilöiden taustojen tarkistamista koskevat ehdotukset ulottuisivat koko sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöön ja myös yksityissektorin työntekijöihin. Esim. 2000-luvulla ilmi tulleet murhat ovat tapahtuneet nimenomaan sosiaali- huollon piirissä kehitysvammahuollossa ja kotipalveluissa. Toimenpide-ehdotuksissa toivottiin näiden rikosten ilmitulon todennäköisyyden lisäämistä. STM on asettanut kuolemansyöntutkimusjärjestelmän kehittämisen työryhmän, jossa voidaan käsitellä myös tätä asiaa.

Valvira: Paljon hoivaa ja huolenpitoa tarvitsevien ikääntyvien henkilöiden hoidon turvaamisessa on tärkeintä, että hoitohenkilökunta on ammattitaitoista, motivoitunutta, toimii eettisesti oikein ja heitä on riittävästi. – – – Vanhusten ympärivuorokautisen hoidon ja palvelujen sekä kotiin annettavien palvelujen ja hoidon valtakunnallisella valvontaohjelmalla on tarkoitus yhtenäistää annettavien palveluiden toimintakäytäntöjä, parantaa palvelujen laatua sekä turvata yhdenvertaisia oikeuksia palvelujen saamisessa. Valviran tehtävien näkökulmasta kärkihankkeeksi nousee ammattihenkilöiden valvonnan tehostamiseksi esitettyjen lainsäädäntömuutosten toteuttaminen. Valvira yhtyy näkemykseen siitä, että jatkossa tuomioistuinten tulee ilmoittaa Valviralle myös ne ammatti-toiminnassa tehdyt rikokset, jotka ovat johtaneet sakkorangaistukseen. Ennalta ehkäisevän valvonnan tehostamisen avulla voidaan ylläpitää kansalaisten luottamusta valvontaviranomaisten toimintaan ja palveluiden laatuun. Syksyllä 2011 STM:lle toimitetussa laajemmassa muistiossa tuotu esiin ammattihenkilölain muutostarpeita. Valvira katsoo, etteivät sosiaalihuollon asiakkaat ole yhdenvertaisessa asemassa terveydenhuollon potilaisiin nähden. Sosiaalihuollon henkilöstön osalta ei ole terveydenhuollon ammattihenkilölain kaltaista ammatinharjoittamislakia, jonka mukaan valtiollinen viranomaisen myöntäisi ammatinharjoittamisoikeuden ja voisi myöhemmin puuttua tähän oikeuteen. Kyseisen henkilöstön osalta säädetään ainoastaan kelpoisuusvaatimuksista.

Vanhustyön keskusliitto: Suosituksissa käsitellään myös terveydenhuollon ammattihenkilöiden taustojen tarkistamismahdollisuuksia. Tulee lisäksi selvittää työnantajan mahdollisuuksien laajentamista myös vanhustyöhön hakevan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen taustan selvittämiseksi. Kannatettava on myös esitetty suositus, jonka mukaan säädettäisiin järjestöjen oikeudesta vaatia tietoja vapaaehtoisten rikostaustasta silloin, kun nämä toimivat vanhusten parissa.

Ähtäri: Ikäihmisten hoidon ja huolenpidon tulee olla tiukasti laissa säädeltyä niin henkilöstön koulutuksen, osaamisen kuin mitoituksenkin suhteen. Hoitotyössä tulisi olla vain päteviä työntekijöitä ja myös sijaisten opinto- ja työtodistukset sekä työhistoria tulisi tarkastaa. Jo opiskeluaikana pitäisi olla mahdollisuus puuttua sellaisten opiskelijoiden oikeuteen opiskella ja valmistua, joilla on päihdeongelma, lääkkeiden väärinkäyttöä tai epäsosiaalista käyttäytymistä. Työpaikoilla tulisi olla riittävästi valvontaa niin esimiesten kuin omavalvonnankin osalta. Työssä jaksamiseen tulisi myös kiinnittää enemmän huomiota, sillä ylikuormitettu, uupunut hoitaja kyynistyy ja voi alkaa laiminlyödä asiakkaitaan tai kohdella heitä kaltoin, jopa kovakouraisesti. Tässä mielessä ikäihmisten turvallisen hoidon turvaaminen on mitä suurimmassa määrin myös johtamiskysymys.

9. Kuolemansyyntutkintajärjestelmä

RIKU ja Suomen Setlementtiliitto ry: Kysymys kuolemansyyntutkimuksesta on erittäin tärkeä ja edellyttää nopeita toimenpiteitä.

THL: STM on asettanut kuolemansyyntutkimusjärjestelmän kehittämisen työryhmän, jossa voidaan käsitellä myös tätä asiaa.

Varsinais-Suomen poliisilaitos: Laki kuolemansyyn selvittämisestä antaa poliisille selkeän toimintavallan ja toimintavelvollisuuden eikä poliisilaitos näe siinä puutteita eikä merkitystä mikä on vainajan ikäryhmä. Poliisiin tulee huolehtia riittävästä sisäisestä koulutuksesta asiaan liittyen.

Ähtäri: Hoitolaitoksissa asuvien monisairaiden ikäihmisten kuolemantapauksiin on aina useita eri syitä ja lopullista kuolemaan johtavaa syytä on usein vaikea osoittaa. Ruumiinavausten merkittävä lisääminen on tuskin mahdollista, mutta ”pistokokeita” olisi ehkä hyvä tälläkin saralla suorittaa. Olennaisempaa on hoitopaikan työilmapiiri, henkilökunnan koulutus ja osaamistaso, motivaatio, johdon osaaminen, kirjaamisen hyvät yhteisesti sovitut käytännöt sekä lääkkeiden kaksoistarkistus. Tämän lisäksi henkilöstön tulisi olla valppaana huomaamaan paitsi asiakkaiden voinnissa tapahtuvat poikkeamat, myöskin työtovereiden käyttäytymisen muutokset. Henkilöstön työhyvinvointiin ja jakamiseen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Valvontaviranomaisten yllätystarastukset hoitolaitoksiin ovat myös tervetulleita. Tällöin voidaan kiinnittää huomiota mm. ikäihmisten lääkitykseen (monilääkitys, kemiallinen sitominen) sekä tarpeettomaan rajoittamiseen (sitominen tuoliin tai magneettivoiden käyttö perusteetta).

10. Muu lausunnoista ilmenevä palaute

a. Julkaisuissa havaitut puutteet

Etelä-Suomen AVI: Aluehallintoviraston rooli on unohdettu toimintaohjelmassa ja selvityksessä lähes kokonaan. Selvityksen luvussa 6.1.4 käsitellään ainoastaan terveydenhuollon ammattihenkilöiden rikostaustan selvittämistä. Vanhustenhuolto on sosiaalihuollon lainsäädännön mukaista toimintaa, mikä olisi tullut ottaa mukaan selvitykseen.

Ikäinstituutti: Selvityksen luvussa 5 (Turvallisuussuunnittelu ja paikallinen toiminta kunnissa) olisi voinut mainita Voimaa vanhuuteen -ohjelman, joka levittää ja juurruttaa ikäihmisten toimintakykyä (etenkin fyysistä toimintakykyä) tukevia toimintatapoja kuntiin. Voimaa vanhuuteen ei ole suorainen turvallisuusohjelma, mutta tekee yhteistyötä sisäasiainministeriön turvallisuusohjelman kanssa. Tausta-ajatuksena on se, mikä oikeusministeriön selvityksessäänkin mainitaan, että heikentynyt toimintakyky lisää riskiä joutua rikoksen uhriksi. Toimintakyvyn heikkenemisen takia rikoksen seurauksetkin ovat ikäihmisille vakavampia kuin nuoremmilla ihmisillä. Fyysisen toimintakyvyn tukeminen on näin ollen tärkeä toimi iäkkäiden rikosriskien vähentämiseksi. Ellei Voimaa vanhuuteen haluta kuvata erikseen, siitä voisi olla lyhyt maininta sisäasiainministeriön turvallisuusohjelman kuvauksen yhteydessä (s. 32). – Molemmissa raporteissa on otettu hyvin huomioon asiaan liittyvät ohjelmat ja hankkeet, mutta yksi kuitenkin puuttuu: Ikä-kaste/Äldre-kaste I ja II.

Itä-Suomen AVI: Ikääntyneen väestön turvallisuusasioiden toteuttamista pitää myös ohjata ja valvoa. Valviran ja aluehallintovirastojen roolia ja valvontatehtäviä sosiaali- ja terveydenhuollossa ei ole nostettu [ikäntyneiden turvallisuus]suunnitelmassa ja sen ehdotuksissa lainkaan esiin.

Kuntaliitto: Kummassakaan julkaisussa ei ole käsitelty ikääntyvää väestöä monikulttuurisuuden näkökulmasta. Myöskään maahanmuuttajien tilannetta, eri kieliryhmien näkökulmaa tai mielenterveyden ja päihteiden vaikutusta ikääntyvien turvallisuuteen ei ole huomioitu suosituksissa tai sisällöissä juuri lainkaan. Toimintaohjelmassa on annettujen suositusten jälkeen määriteltyjen vastuutahojen kohdalla joissakin kohden puutteita. Kummassakaan asiakirjassa ei oteta lainkaan kantaa siihen, millaisia taloudellisia vaikutuksia esitettyjen suositusten toimeenpanolla olisi tai millaisia resursseja niiden toimeenpano vaatisi. On arvioitavissa, että suositusten toimeenpanolla olisi merkittäviä taloudellisia ja toiminnallisia vaikutuksia kunnille, mistä syystä Kuntaliitto edellyttää myös esitettyjen suositusten ja toimenpiteiden kustannusten ja resurssien määrittelyä ennen niiden toimeenpanoa.

Pirkanmaan poliisilaitos: Kattavasta raportista jää puuttumaan kehittyvän tietotekniikan tuomat turvallisuushaasteet ikäihmisten arjessa. Lasten ja nuorten nettiturvallisuus on agendalla, mutta ikäihmisten kyky toimia turvallisesti tietoverkossa on sivuutettu yleisessä keskustelussa. Vielä verrattain pieni, mutta tulevaisuudessa kasvava ikääntyneiden ryhmä on myös ikääntyneet maahanmuuttajat; raportti ei ota huomioon lisääntyvää monikulttuurisuutta ja sen tuomia mahdollisia ongelmia mm. kunniaväkivaltaan ja viharikoksiin liittyen. Ikääntyneiden maahanmuuttajien mahdollinen kielitaidottomuus on myös asia, joka sisältää turvallisuusuhkia.

RIKU/Suomen Setlementtiliitto ry: Asiakirjoissa on heikosti esillä se, että ikääntyneet olisivat toimeenpanon suunnittelussa ja toteutuksessa merkittävästi mukana. Vanhuuden eri ikävaiheissa elävien ihmisten kokemustieto on tärkeä voimavara, jota tulisi hyödyntää systemaattisesti ja varsinkin silloin, kun toiminta tapahtuu lähialueina. Se myös vahvistaisi turvallisuuden kokemusta ihmisten ottaessa vastuuta asuinalueensa asioista. Esim. Setlementtiliiton Uusi Paikallisuus -hankkeessa kehitetään paikallisista lähtökohdista ja tarpeista käsin toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia. Toimintatapaa voi hyödyntää myös ikääntyneiden kuulemisessa. – Vakavana puutteena pidämme sitä, että suosituksissa ei oteta huomioon Suomea monikulttuurisena maana. Lisääntyvä maahanmuuttajaikäntyneiden määrä edellyttää erityisesti neuvonta ja ohjaustoiminnassa kulttuuristen ja kielellisten lähtökohtien esille nostamisen. – – – Asiakirjoissa on hyvin nostettu esille tietoyhteiskunnan mahdollisuudet, joita mielestämme on tärkeä hyödyntää. Korostamme kuitenkin sitä, että mitä ikääntyneempi kansalainen on kyseessä, sitä vähemmän hän on harjaantunut käyttämään internetiä tai että lähestulkoon kaikilla ikääntyneillä ei ole mahdollisuutta käyttää tietokonetta. Tietoyhteiskunta sinänsä luo turvallisuushaasteita, ja pidämme puutteena sitä, että tähän ei ohjelmissa ole vastattu.

Seinäjoki: Toimintaohjelmassa on rajattu pois terveyteen ja sen hoitoon liittyvä osuus. Ihmisen terveys on kuitenkin niin keskeinen turvallisuuteen vaikuttava kokonaisuus että sen puuttuminen jättää ison aukon toimintaohjelmaan.

SM/maahanmuutto-osasto: Julkaisuissa ei ole kiinnitetty huomiota ikääntyneiden maahanmuuttajien turvallisuutta koskeviin haasteisiin ja toimenpiteisiin. Ikääntyneiden maahanmuuttajien osalta kotoutumisen haasteen poikkeavat työssäkäyvästä väestöstä. Kielitaidon puute ja sosiaalisten verkostojen vähyys voivat lisätä turvattomuuden tunnetta ja riskiä syrjäytyä yhteiskunnasta sekä altistaa lähisuhde- ja perheväkivallan kokemuksille. Kansainvälistä suojelua saavien ikääntyneiden traumaattiset kokemukset

lähtömaansa levottomuuksista, sodista ja muusta henkilökohtaisesta uhkasta tai vainosta voivat vaikuttaa loppuelämän ajan henkilön elämään ja sen hallintaan sekä kotoutumiseen uuteen kotimaahan. Maahanmuuttajiin kohdistuu myös rasistista väkivaltaa ja tämä voi ikääntyneelle maahanmuuttajalle hänen mahdollisesti alentunut toimintakykynsä ja heikon kielitaidon vuoksi olla erityisen traumatisoivaa. Siten rasististen tekojen ennalta ehkäisy ja niihin puuttuminen on myös ikääntyneen maahanmuuttajaväestön näkökulmasta erityisen tärkeää.

TEM: Valmistelutyöhön ei ole kutsuttu kuluttajaturvallisuuslainsäädännön asiantuntijoita eikä toimintaohjelmasta ole pyydetty lausuntoa kuluttajaturvallisuuslain keskeiseltä valvontaviranomaiselta, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesilta. Tukes on kiinnostunut sisäisen turvallisuuden kehittämisestä omalta osaltaan, mukaan lukien ikääntyneiden turvallisuuden parantaminen.

THL: Julkaisujen puutteena voi pitää sitä, että niissä ei ole juuri otettu huomioon Suomessa potilasturvallisuuden parantamisen eteen jo tehtävää työtä. Julkaisujen taustanalyyseistä kylläkin käy ilmi, että potilasturvallisuus on erottamaton osa iäkkään ihmisen todellista ja koettua turvallisuusuhkakuvaa.

b. Ikääntyneisiin kohdistuvan turvallisuustyön perustasta

Etelä-Suomen aluehallintovirasto: Ikäihmiset ovat ryhmä, joka tarvitsee erityistä suojelua varsinkin silloin kun ihmisen oma toimintakyky on heikko ja riippuvuus toisten avusta on suuri. Tärkeä näkökulma on lisäksi, että vaikuttamalla ehkäisevästi turvallisuutta vaarantaviin erilaisiin tekijöihin vähennetään inhimillistä kärsimystä ja samalla säästetään kustannuksia.

Helsingin poliisilaitos: Väestön ikääntymisestä seuraa uudentyyppisiä tehtäviä poliisille. Helsingin poliisilaitoksen toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2012–2016 mainitun toimintaympäristöanalyysin mukaisesti ikääntyvän väestön turvattomuuden tunne jatkossa kasvaa. Ikääntyviin liittyvät toimenpiteet ja toimenpidemallit on huomioitu poliisilaitoksen toiminnan ja talouden suunnittelussa ja tulosoajauksessa. Hgin poliisilaitos pitää erittäin tärkeänä, että toimenpide-esityksissä kiinnitetään erityistä huomiota viranomaisten yhteistyöhön ja menettelytapojen yhdenmukaisuuteen sekä hyvien, jo olemassa olevien käytäntöjen, vahvistamiseen ja ylläpitämiseen. Viranomaisyhteistyön osalta toimenpiteen kirjaaminen ei sellaisenaan takaa toimivan yhteistyön toteutumista. Toimenpidevalikoiman yhteydessä tulee edelleen pohtia, miten yhteistyön toteutuminen ja järjestäminen sekä resurssit taataan ja kuinka yhteistyön toteutumista valvotaan.

Hgin sosiaalivirasto: Ehdotukset tarvitsevat toteutuakseen uudenlaisia tietoteknisiä ratkaisuja, joissa turvallisuus (sekä asiakkaiden että tiedon) ja jaettavuus on kehitetty huippuunsa ja toimivaksi. Turvallisuustiedon jakamiseen ja hyvien käytäntöjen levittämiseen tarvitaan yhteistyömuotoja ja foorumeja. Asiakkaan mukaan ottaminen ja asiakasnäkökulman huomioiminen kokonaisuudessa tulee ottaa yhdeksi tehtäväksi ja lähtökohdaksi, koska asiakkaina voi olla erityisen herkässä ja haavoittuvassa tilanteessa olevia ikäihmisiä. Ikäihmisen arkeen liittyvien turvallisuusprosessien ottaminen tarkastelun ja kehittämistyön pohjaksi on tärkeä näkökulma. – – Potilaslaki ja Asiakaslaki velvoit-

tavat puuttumaan puolustuskyvyttömien kaltoinkohteluun. Tästä on jo olemassa ohjeet kotihoidossa, vanhainkodeissa ja vanhusten palveluasumisessa. Ilmoituksen poliisille voi tehdä kuka tahansa, ja ikäihmisten kohdalla voisi olla hyväkin, että ilmoituksen tekisi joku muu kuin tämä itse. Vahva tunneside pahoinpitelijään estää usein ikäihmistä ilmoittamasta väkivallasta, esim. poliisille.

HEUNI: Kaltoinkohtelun käsite vaikuttaa hiukan ongelmalliselta sikäli, että siihen on sisällytetty erilaisia rikoksia kuten väkivallan eri muodot. Tämä saattaa heikentää mahdollisuuksia tunnistaa ja ehkäistä ei-väkivaltaista kaltoinkohtelua.

Itä-Suomen AVI: Turvattomuuden ja erilaisten uhkien toteutumisen ennaltaehkäisyn merkitys on pitkällä aikavälillä väestötasolla kaikkein keskeisintä ja hyvin toteutettuna vaikutuksiltaan tehokkainta. [Ikääntyneiden turvallisuus]Ohjelman toteuttaminen pelkästään Voimaa Vanhuuteen -hankkeessa ei ole riittävä tapa kuntien aktivoimiseksi paikalliseen työhön ikääntyneen väestön turvallisuuden kohentamiseksi. Hankeperusteinen kehittämistyö hyödyttää niitä toimijoita, jotka pääsevät osalliseksi työskentelyyn, mutta ”hyvien käytäntöjen” siirtäminen seurantaraporttien avulla toisiin toimintaympäristöihin on osoittautunut Suomessa hyvin vähäiseksi, vaikka kehittämishankkeita on viime vuosina toteutettu runsaasti.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: On oletettavaa, että poliisi ei tätä vanhuksiin kohdistuvien rikosten ongelmaa ole edes vielä tiedostanut. SM:n ja OM:n raporttien pohjalta voitaneen todeta asian olevan ongelma, joka vain suurenee seuraavien vuosien aikana. Koska asiat eivät näy poliisin tilastoissa, on pelättävissä, ettei asiaa tällöin edes huomioida. Asia vaatii poliisihallinnossa ajattelutapojen muutoksen. – – – Tilanne muuttuu koko ajan johtuen suurten ikäluokkien vanhenemisestä. Tulevaisuudessa vanhuksiin kohdistuvia rikoksia tapahtuu senkin vuoksi nykyistä enemmän. Poliisin ja muidenkin tahojen tulee tiedostaa tämä luonnollinen kehitys toiminnassaan. Paikallispoliisin tulee pystyä tiivistämään yhteistyötään muiden tahojen kanssa, paikallinen turvallisuussuunnitelma on varmasti hyvä foorumi tehdä tätä, samalla informaatio kulkisin liukkaammin. ikääntyneiden turvallisuuden parantamisessa olennaisena asiana on viranomaisen ja järjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen. Tällä tavalla pystytään tarkastelemaan yksittäisen henkilön asioita kokonaisuutena, kun tieto henkilöstä on tällä hetkellä pirstoutuneena usean eri toimijan tietojärjestelmissä ja työntekijöiden muistiinpanoissa. Hallinnossa tulisi vanhusten turvallisuuden ja myös monen muun asian osalta pystyä katsomaan asioita kokonaisvaltaisesti, joustavasti ministeriöiden ja muiden tahojen rajat ylittävällä yhteistyöllä.

Juuan kunta: Ikääntyneen yksityisyyden ja itsemääräämisen tulee olla keskeinen lähtökohta. Juuka on Ikäinstituutin Voimaa vanhuuteen -pilottikunta syksystä 2011 lähtien. Juuassa on lisäksi EAKR-rahoitteinen OsaKe-hanke, jonka tavoitteet kohtaavat ja toteuttavat monilta osin lausunnolla olevan toimintaohjelman suosituksia. Kehittämiskohteina ovat mm. seniorineuvonta, esteettömyys ja apuvälinetietous, turvallisuus, erilaiset liikuntaryhmät, yhdistys- ja yritys yhteistyö. <http://juuanellinkulma.blogit.fi>. – Ikäihmisten taloudelliseen hyväksikäyttöön tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota järjestämällä niin kansalaisvalistusta kuin seminaareja ammattihenkilöstölle. Yhteistoiminta on sitä sujuvampaa mitä enemmän jo kansallisella tasolla ministeriöiden yhteistyötä ja ohjeistoa.

Keski-Suomen poliisilaitos: Yksin asuvien, siihen halukkaiden, henkilöiden turvallisuudesta ja turvallisuuden tunteesta huolehtimisen sekä heidän hyvinvointinsa seurannan tulisi olla systemaattista ja kattavaa esimerkiksi kattavien teknisten toteutusten avulla. Proaktiivinen huolehtiminen nykypäivänä varsin edullisen tekniikan avulla siihen halukkaiden osalta voi toimia erittäin taloudellisella tavalla, turvallisuuden tason oikean paranemisen lisäksi. Turvallisuuden tunne on merkityksellinen, ikääntyneiden turvallisuuden tunnetta tulisi voida eri toimenpiteiden nostaa. Tässä erityisesti viestinnän merkitys on tärkeä.

Kuntaliitto: Ikääntyneiden turvallisuushaasteita arvioitaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota ikääntyneiden ryhmän yhä kasvavaan heterogeenisuuteen. Osa ikääntyneistä on omatoimisia ja maksukykyisiä, osa taas voi tarvita hyvinkin paljon apua ja tukea.

Liikenneturva: Järjestöjen ja viranomaisten toimivalla yhteistyöllä voidaan saavuttaa toivotut tulokset. Sama pätee laajemminkin kaikkeen turvallisuustyöhön.

Liperin kunta: Vanhusten kaltoinkohtelussa varhainen puuttuminen on tärkeää ja tässä välitön yhteistyö eri viranomaisten kanssa.

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI: Yleisesti ohjelmassa tulee ennaltaehkäisevästi huomioida kaikki vanhusten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta parantavat tekijät, joissa tulee korostaa kansalaisvastuuta huolehtia läheisen ikäihmisen, naapurin, ystävän auttamisesta ja kanssakäymisestä hänen kanssaan julkisella tiedottamisella, esitteillä sekä ikäihmisen palvelusuunnitelman laatimisen yhteydessä.

Peräpohjolan poliisilaitos pitää erinomaisena asiana, että ikääntyneiden turvallisuuteen kiinnitetään huomiota.

Pirkanmaan poliisilaitos: Raportit nostavat esille haasteita, jotka on sivuutettu herkästi myös poliisin perustyössä. Ennalta estävä toiminta poliisilaitoksilla on keskittynyt vahvasti lapsiin ja nuoriin. Vastaavasti monin tavoin puolustuskyvyttömät ikäihmiset eivät olleet samalla tavalla strategisena painopisteenä. Samalla heidän erityisasemansa ja rikosuhriutumisen ominaispiirteet ovat jääneet tunnistamatta. Aivan viime aikoina ollut kuitenkin nähtävillä, että yhteydenotot ikäihmisten turvallisuuteen ovat lisääntyneet ja tietoisuus ikäihmisten turvallisuuskysymyksistä on hieman lisääntynyt. Väestön vanhe- tessa voimakkaasti seuraavien vuosikymmenien aikana on välttämätöntä, että ikäihmi- siin liittyvät turvallisuushaasteet otetaan huomioon niin strategisella tasolla kuin myös eri viranomaisten operatiivisessa työssä. Ikäihmisten keskuudessa on näkyvillä myös väestön yhä voimakkaampi polarisaatio. Puolustuskyvyttömien, monin tavoin erilaisille turvallisuushille alttiiden ikäihmisten määrä kasvaa samalla, kun erittäin hyvinvoivien ikäihmisten osuus lisääntyy.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto: Ennaltaehkäisevällä työllä on ensisijainen merkitys ikääntyvien turvallisuuden parantamiseksi ja ikääntyviin kohdistuvien rikosten ehkäi- semiseksi. Turvattomuuden ongelmat ovat monialaisia ja niiden ratkaisemiseksi on jul- kaisuissa esitetty suosituksia, joiden toimeenpano edellyttää poikkihallinnollista ja

moniammatillista työtä. Keskeinen toimijakenttä on paikallistaso ja siellä kuntien, kuntayhtymien, yhteistoiminta-alueiden sekä muiden turvallisuusviranomaisten ja järjestöjen yhteistoiminta. Ikääntyvien ja heidän läheistensä omaehtoisella turvallisuutta ennalta ehkäisevällä toiminnalla on ensisijaisen tärkeä merkitys.

Poliisihallitus: Poliisin lähipoliisistrategia uudistettiin ja vahvistettiin vuonna 2010. Esi-tetyistä [toimintaohjelman] suosituksista ikääntyneille järjestettävät tilaisuudet, rikosil-moitusten vastaanotto, valistus ja tiedottaminen internetissä ikääntyviin ihmisiin kohdis-tuvasta paikallisesta rikollisuudesta sekä valistuksen ja tiedottamisen kohdentaminen nopeasti riskiryhmille on toteutettavissa viranomaisten ja järjestöjen välisessä yhteis-työssä ja esille nostetut suositukset ovat keskeisiä yhteistyön kehittämiskohteita kuntien kanssa.

Päijät-Hämeen poliisilaitos pitää tärkeänä, että ikääntyneiden turvallisuuskysymyksiin kiinnitetään erityistä huomiota. Suurten ikäluokkien siirtyminen ensin eläkkeelle ja sit-ten siihen vaiheeseen ihmisen elämää, jossa erilaiset vanhuuteen liittyvät ongelmat li-sääntyvät tulee merkitsemään vanhusväestöön kuuluvien asiakkuuksien lisääntymistä poliisissa. Tällä hetkellä se näkyy erityisesti työllistävänä muistisairaiden, kadonneiden etsintöinä. Vanhusväestön määrän lisääntyminen tuottaa ennakoitavissa olevan lisätyön myös lupien, lähinnä ajokorttien ja ampuma-aselupien peruutuksina. uhriasiakkuuden” sijaan poliisin toimialalla tulisi tarkastelunäkökulmaksi ottaa ”ikäntyneiden asiak-kuus”. Tiedossa on, että useimmiten ikääntyneeseen kohdistuvan rikoksen tekijä on lä-hipiiristä ja yhä useammin itsekin ikääntynyt. Asioiden käsittely poliisissa edellyttää mm. vanhussairauksien vaikutuksen tuntemusta esim. syyntakeisuuskysymyksissä. Vanhusten määrän lisääntyminen tuottaa ennakoitavissa olevan lisätyön myös lupien, lähinnä ajokorttien ja ampuma-aselupien peruutuksina.

Seinäjoen kaupunki: Monialainen yhteistyö on avainasemassa turvallisuustyössä. Monet järjestöt tukevat eri tahoilta ikäihmisiin kohdennettua turvallisuustyötä. Järjestöjen, kun-tien ja eri toimijatahojen yhteistyö on tie toimivaan turvallisuussuunnitteluun ja toimin-taan ja seurantaan. Laaja-alainen, ministeriöiden välinen yhteistyö on yhtä tärkeää ja sen olisi hyvä näkyä myös toimintaohjelman suositusten sisällössä. – – – Muistihäiriöiden lisääntyminen tuo paljon riskejä kotona asumiselle. Toimivat hoitopolut ovat tärkeitä. Muistisairauksien hoito ja kuntoutus edellyttävät henkilökunnalta kykyä havaita ongel-mat ajoissa, kuntouttavaa työtettä ja kotihoidossa olevien palveluiden ja hoi-don/kuntoutuksen suunnitelmallisuutta. Omaishoitajien rooli korostuu turvallisuuden varmistajina ja yksin asuvilla toimiva verkosto. Palveluiden piirissä olevilla tuleekin olla palvelusuunnitelma, jota koordinoiva henkilö on määritelty. Näin voidaan turvata tarvittava apu kotona asuville monenlaista apua tarvitseville. – Aikuisneuvoloista puut-tuu tällä hetkellä yleisesti vielä elintapa- ja turvallisuusneuvonnan mallinnus. Tarvitaan yhtenäiset ohjeistukset, mitä asioita terveystarkastuksissa kartoitetaan ja millaista tur-vallisuusohjeistusta annetaan eri elämäntilanteessa oleville ikääntyneille. Hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät kotikäynnit tai muu kontakti pitäisi toteuttaa 5 vuoden välein 75 ikävuodesta alkaen. Olosuhteet muuttuvat ikääntyneillä nopeasti; esimerkiksi puoli-son kuolema vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen, taloudelliseen tilanteeseen ja mieli-alaan. Sellaisessa tilanteessa ikääntynyt voi herkemmin altistua erilaisille uhkatilanteille ja rikolliselle toiminnalle ja tukitoimia tuleekin kohdentaa sen mukaisesti. – Henkilö-kunnan osaamisen lisäämistä tarvitaan myös päihteiden käytön puheeksi ottamiseen.

SM poliisiosasto: Keskeistä on, että ikääntyneet ovat erityistä huomiota edellyttävä ryhmä, jonka turvallisuus ja turvallisuudentunne on herkästi, perustuvanlaatuisehkin haavoittava. Tähän ryhmään kohdistuvien rikosten ehkäisy, paljastaminen ja selvittäminen edellyttävät erityisiä toimenpiteitä.

SPR: Informaation lisäämisen, yhteisöllisen tuen sekä järjestöjen ja viranomaisten yhteistoiminnan avulla on pyrittävä vahvistamaan ikääntyneiden turvallisuudentunnetta ja sitä kautta rohkeutta osallistua harrastuksiin ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys: Ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun, väkivallan ja rikollisuuden taustalla on usein monia syitä, jotka liittyvät niin väkivallan kokijaan kuin tekijään, heidän keskinäiseen vuorovaikutukseensa kuin yhteisössä ja yhteiskunnassa vallitsevaan kulttuuriin, asenteisiin, normeihin ja rakenteisiin. Valtion ja kuntien sosiaali- ja terveysturvan toteuttamiseen liittyvät linjaukset sekä asunto-, päihde- ja vanhuspoliittiset ratkaisut vaikuttavat ikääntyneiden ja heidän läheistensä elämään ja toimintaedellytyksiin. Ehdotetut turvallisuutta edistävät ja rikosriskejä ennaltaehkäisevät toimenpiteet tulee olla laaja-alaisesti ja yli hallintorajat toteutettuja. Yhteistyötä tulee tehdä myös sosiaali- ja terveysministeriön ja tasa-arvoasioista vastaavan ministeriön hallintoalaan kuuluvien toimijoiden ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

Valvira: On välttämätöntä että iäkkäät ja heidän läheisensä otetaan mukaan iäkkäitä koskevien asioiden ja palveluiden kehittämiseen ja päätöksentekoon. Todellisen vuorovaikutuksen ja kuulluksi tulemisen kautta voidaan turvallisuusongelmia ehkäistä tehokkaasti ja vaikuttaa myönteisesti myös ikäihmisiin kohdistuviin, usein negatiivisiin asenteisiin.

Vanhustyön keskusliitto: Rikosten ehkäisyyn ja vanhusten turvallisuuden edistämiseen liittyvässä työssä on moniammatillinen sekä poikkihallinnollinen yhteistyö eri toimijoiden välillä erittäin tärkeää, samoin kuin yhteistyö järjestöjen kanssa. Vanhuksia tulee kuulla suunniteltaessa toimintaa. Ennaltaehkäisevä työ, joka toteutetaan ikäihmisten toiveita ja tarpeita kuuntelemalla on kannatettavaa, samoin toimet, joilla voidaan vähentää ikäihmisten yksinäisyyttä.

Varsinais-Suomen poliisilaitos: ikääntyvien ihmisten osuus rikosten uhreista on suhteellisen pieni mutta on oletettavaa väestöpohjan muuttuessa myös tuon osuuden lisääntyvän ja siksi on tärkeää pohtia keinoja millä tilanteen negatiivista kehitystä voidaan estää. Tarvitaan laajaa viranomaisyhteistyötä sekä yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa, jotta asiaan todellisuudessa voidaan vaikuttaa.

c. Eri toimijoiden rooleista

Etelä-Suomen AVI: Kunta eri hallintokuntineen on erittäin yleinen ja laaja vastuutaho useassakin suosituskohdassa. Jatkotyössä on syytä tarkemmin kohdentaa päävastuu tietyille kunnan hallintokunnalle. Eräisiin ehdotuksiin olisi tärkeä ottaa mukaan myös seurakunnan työpanosta. Aluehallintoviraston rooli on unohdettu toimintaohjelmassa ja selvityksessä lähes kokonaan.

Helsingin kaupungin pelastuslaitos: Ammattihenkilöstön lisäksi on välttämätöntä saada kolmannen sektorin kaikki toimijat havahtumaan mahdollisuuksiinsa tulla mukaan tukemaan omalla toiminnallaan vanhusväestön toimintakykyä ja vireyttä sekä vähentämään yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Vapaaehtoisen suuntautumisen lisäksi on julkishallinnon taloudellisen tuen avulla mahdollista ohjata kolmannen sektorin toimijoiden huomiota ja toimintaa haluttuun suuntaan.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: Poliisi voi hakea lähestymiskieltoa iäkkään henkilön puolesta, samoin sosiaalivirkailijat.

Jokilaakson pelastuslaitos: Järjestöillä on erittäin tärkeä rooli kansalaisvaikuttajina ja niitä tulisi hyödyntää entistä enemmän. Pelastustoimi ei keskity ainoastaan ennalta ehkäisevässä työssään paloturvallisuuden parantamiseen, vaan pyrkii tarkastelemaan turvallisuutta käsitteenä mahdollisimman laajasti. Pelastustoimi, myös alueellisella tasolla, tulee [STO]-toimintaohjelman mukaan olemaan monipuolisesti mukana ikääntyneiden turvallisuuden parantamisessa. On perusteltua, että alueellinen pelastustoimi on toteuttamassa ohjelman toimenpidesuosituksia muutoinkin kuin paloturvallisuuden osalta.

Keski-Suomen poliisilaitos: Arkeen liittyvien eri toimijoiden rooleja tulisi erikseen korostaa. Erityinen huomio tulisi kohdistaa oikeasti arjessa ikääntyneiden kanssa toimiviin, joilla on luonnollinen kontaktipinta ikääntyneisiin ja jotka näissä kanssakäymisissä voivat ottaa turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen liittyvät asiat luonnolliseksi osaksi toimintaa (kodinhoitajat, nuohoojat ym. mittarinlukijat, naapurit, sukulaiset...)

Kuntaliitto: Toimintaohjelmassa on suositukseen liitettyjen vastuutahojen kohdalla joissakin kohden puutteita. – – – Ikääntyneisiin kohdistuvaa taloudellisen kaltoinkohtelun ehkäisemisessä suositusten vastuutahoksi myös pankkitoimialan ja palvelualojen toimialaliitot sekä tarpeelliset valvontaviranomaiset (esim. Kuluttajavirasto). Muun muassa maksupäätteiden turvallinen sijoittelu ja niiden turvallinen muotoilu sekä teknologinen kehittäminen vaatii ylätasoa mukanaoloa.

Liikenneturva korostaa järjestötyön merkitystä jatkuvassa liikenneturvallisuuden parantamisessa.

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI: Kytkemällä vapaaehtoisjärjestöt vanhusten paremman elämän turvaamiseen, voitaisiin paikoitellen saada resursseja lisää. Olisiko mahdollista luoda taloudellisia houkuttimia siten, että paikallisesti saadaan mukaan parhaiten sopivia järjestöjä, joiden avulla paremmin torjutaan ikääntyneiden yksinäisyyttä ja edistetään liikuntaa sekä muuta toimintaa. Kolmannen sektorin ohjaamisen ja avustamisen kautta voitaisiin lisätä ikäihmisten turvallisuuden tunnetta. – Suositukseen tulisi keskeiseksi vastuutahoksi lisätä seurakunnat, jotka ovat merkittävä toimija- ja vaikuttajataho ikääntyvälle väestölle.

RIKU ja Suomen Setlementtiliitto ry: alueellisesti ja kunnittain kolmannen sektorin toiminta ja volyymit vaihtelevat ja sen vuoksi pidetään välttämättömänä, että kokonaisvastuu toiminnasta on viranomaisilla sekä valtakunnallisella että kunnallisella tasolla. Kolmannen sektorin nivominen ja vastuuttaminen toimintaan on tärkeää esim. kehittämällä vapaaehtoistoimintaa tukemaan turvallisuutta. Perusteltuna nähdään se, että eri

tahojen, kuten RAY:n ja ministeriöiden rahoittamissa hankkeissa olisi mukana myös turvallisuusnäkökulma. Suomi on koulutuspolitiikassaan sitoutunut elinikäisen oppimisen edistämiseen. Hyvinä toimijoina tämän edistämiseksi ikääntyneiden kohdalla ovat kattavan valtakunnallisen verkoston omaavat vapaan sivistystyön organisaatiot. Esimerkiksi jokaisessa kunnassa on vähintään yksi kansalaisopisto, jota on mahdollista hyödyntää edullisesti myös turvallisuutta edistävissä ohjauksessa, neuvonnassa, yhteisöllisyyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistamisessa. Ikääntyneiden itsenäisen asumisen tukemiseksi Setlementtiliitto tuottaa asumispalveluita, joissa sosiaalinen isännöinti on keskeinen toimintamuoto. Tällainen lähellä tuotettu palvelu olisi yksi mahdollisuus tukea ikääntyneiden kotona asumista ja se mahdollistaisi monien suosituksissa nostettujen kotiympäristöön liittyvien tekijöiden käytännön hoitamisen ikääntyneiden itsensä ja esim. yhteistyössä vanhusneuvoloiden toimijoiden kanssa.

SM/poliisiosasto: Ikääntyneitä kohtaavat viranomaiset tai palveluntuottajat ovat avainasemassa haavoittuvassa asemassa olevan ikääntyneen niin turvallisuuden parantamisessa kuin rikoksen ehkäisemisessä sekä selvittämisessä. On tärkeää, että vanhuksen luona käyvät sosiaali- ja terveystyöntekijät, palveluntuottajat sekä omaiset tiedostavat, tunnistavat sekä ryhtyvät tarvittaviin toimenpiteisiin turvallisuuden parantamiseksi ja mm. ilmoittavat poliisille havaitsemistaan rikoksista tai niiden uhista.

SPEK: Viranomaisyhteistyön kehittämisen rinnalla tulee selkeyttää järjestöjen ja vapaaehtoisten roolia, vastuuta ja velvollisuuksia paikallisessa turvallisuustyössä, erityisesti liittyen vanhusten luokse tehtäviin kotikäynteihin.

SPR: Turvallisuuden edistämiseksi on vastuu niin kansalaisilla, kunnilla, eri viranomaisilla, kuin yksityissektorilla sekä järjestöillä. Eri toimijoiden roolit ja tehtävät ovat erilaiset, päävastuu ikäihmisten turvallisuuden varmistamisesta on viranomaisilla ja ammattihenkilöstöllä. Järjestöt tukevat omilla toimintamodoillaan viranomaisten työtä. Järjestöjen kansalaistoiminta vahvistaa yhteisöllisyyttä. Ne organisoivat virkistystoimintaa ja vapaaehtoisten tukea ikääntyneille, tekevät ehkäisevää työtä ja järjestävät turvallisuutta edistävää koulutusta, neuvontaa ja ohjausta. Järjestöt ovat myös vaikuttajia ikäihmisten asioissa, puolestapuhujia ja epäkohtien esille nostajia.

STM: Terveystyöntekijöillä määritetään kunnan velvollisuuksista järjestää vanhuseläkettä saaville henkilöille hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä neuvontapalveluja. Lain mukaan kunta voi lisäksi järjestää asukkailleen terveyttä edistäviä terveystarkastuksia ja hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä kunnassa erikseen sovittavalla tavalla. Näitä järjestäessään kunnan perusterveydenhuollon on toimittava yhteistyössä sosiaalihuollon kanssa. THL:n verkkosivuille on valmistettu ohjeistus neuvontapalveluihin ja hyvinvointia edistävien kotikäyntien toteuttamisesta.

Svenska Pensionärsförbundet: Det är viktigt med frivilligt arbete och att man får fram personer som arbetar frivilligt. Organisationerna vill gärna ha mer information, rätt utbildning och klarar direktiv för hur de kan gå till väga för att vidta preventiva åtgärder för att förbättra säkerheten för äldre och öka förtroendet mellan de olika aktörerna i samhället. De äldre borde få ta del av den planering som gäller deras omgivning. Här borde myndigheterna och kommunerna samarbeta mycket mer med äldreråden och lokala och regionala pensionärsorganisationer. Naturligtvis ställer även de riksomfattande

pensionärsorganisationerna upp för att planera, informera och stödja verksamheten. Det skulle vara bra att göra ett omfattande handlingsprogram enbart för detta ändamål mellan ministeriets kontaktpersoner och pensionärsförbunden, eftersom organisationerna är involverade i det viktiga säkerhetsarbetet.

Valvira: Ennalta ehkäisevät kotikäynnit ovat viranomaistoimintaa, joiden avulla henkilön sosiaalipalveluiden tarve arvioidaan. Niitä ei voi antaa järjestöjen tehtäväksi. Valvira ohjaa toimijoita, kuntia ja aluehallintovirastoja sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvissä tehtävissä. Tavoitteena on, että ohjaus-, lupa- ja valvontakäytännöt ovat mahdollisimman yhtenäisiä koko maassa. Valvira ja aluehallintovirastot hoitavat valvontatehtäviä yhdessä laatimiensa valtakunnallisten valvontaohjelmien mukaisesti. Valviran valvontaohjelmien funktio toiminnan yhtenäistämisen edellytysten varmistajana on sama kuin nyt käsiteltävänä olevassa selvityksessä rikosten ja muiden ikääntyneisiin kohdistuvien turvallisuusongelmien ehkäisystä.

TUKES: Tuotteiden ja palveluiden tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen valvonnan varmistamiseksi tarvitaan selkeää lainsäädäntöä ja työnjakoa viranomaisten välillä sekä yhteistyötä viranomaisten kesken.

d. Viranomaisten välisen asiakastiedonvaihdon kehittäminen

Etelä-Suomen AVI: Lainsäädäntöön tarvitaan ehdottomasti muutos niin, että salassapitosäännökset eivät estä tiedon siirtymistä yli sektorirajojen. – Lainsäädännöllä ja sen velvoittavuudella voidaan vaikuttaa paikallistasolla turvallisuutta edistävään työhön.

Hgin poliisilaitos: Toimenpide-esitysten yhteydessä tulisi huomioida sosiaalitoimen tiedonsaantioikeuden varmistaminen myös ikääntyvien osalta. Näihin tapauksiin liittyviä salassapitosäännöksiä on samassa yhteydessä tarkasteltava tiedonvaihdon esteitä poistamalla. Muuttuneisiin tarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan niin palvelujärjestelmän kuin lainsäädännönkin kehittämistä. Yksi kärkihanke-ehdotus: Keskeisten toimijoiden tietojärjestelmien kehittäminen mahdollistamaan niiden välistä tiedonvaihtoa vanhusten turvallisuuden kokonaiskuvan hahmottamiseksi sekä yksittäistapauksissa toimenpiteitä edellyttävien tapausten varman ja turvallisen välittämisen mahdollistamiseksi toimivaltaiselle vastuuviranomaiselle.

Helsingin sosiaalivirasto on sitä mieltä, että ehdotukset tarvitsevat toteutuakseen uudenlaisia tietoteknisiä ratkaisuja, joissa turvallisuus (sekä asiakkaiden että tiedon) ja jaettavuus on kehitetty huippuunsa ja toimivaksi. Turvallisuustiedon jakamiseen ja hyvien käytäntöjen levittämiseen tarvitaan yhteistyömuotoja ja foorumeja. Asiakkaan mukaan ottaminen ja asiakasnäkökulman huomioiminen kokonaisuudessa tulee ottaa yhdeksi tehtäväksi ja lähtökohdaksi, koska asiakkaina voi olla erityisen herkässä ja haavoittuvassa tilanteessa olevia ikäihmisiä. Ikäihmisen arkeen liittyvien turvallisuusprosessien ottaminen tarkastelun ja kehittämistyön pohjaksi on tärkeä näkökulma.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: Yhteistyö ja tiedonvaihto kulkevat hyvinkin pitkälle käsi kädessä. Poliisiasiaain tietojärjestelmä (PATJA) tulee muuttumaan muutaman vuoden

sisällä viranomaistietojärjestelmäksi (VITJA), mutta tähän viranomaisjärjestelmään eivät kuulu esimerkiksi sosiaaliviranomaiset. Olisiko kuitenkin hyvä, jos tietyt tahot saisivat automaattisesti tietoa poliisilta ja poliisi heiltä, ja vielä niin, että tiedot automaattisesti linkittyisivät omiin töihin ja niissä oleviin henkilöihin sähköisesti. Hallinnossa tulisi sekä vanhusten turvallisuuden osalta, mutta myös monen muun asian osalta pystyä katsomaan asioita kokonaisvaltaisesti, joustavasti ministeriöiden ja muiden tahojen rajat ylittävällä yhteistyöllä. Ruohonjuuritasolta ajateltuna, olisi esimerkiksi hyvä, että sekä poliisi, syyttäjä, käräjäoikeus, sosiaalitoimi, sovittelutoimi, rikosuhripäivystys olisivat kaikki sijoitettuna kaupungissa samaan rakennukseen/rakennuskompleksiin, jolloin tarvittavat tahot olisivat saatavilla, työntekijät tutustuisivat toisiinsa ja jo tavanomaisen kahvikeskustelun avulla saatettaisiin saada ideointeja yhteistyön parantamiseksi ja tehtävien optimoimiseksi.

Itä-Suomen AVI pitää erittäin tarpeellisena selvityksen laatimista lainsäädännön asettamista esteistä viranomaisten väliselle yhteistyölle. Tarvittavien lainsäädäntömuutosten jälkeen on helpompi laatia tiedonvaihtomalli viranomaisten välisen tiedonkulun toteutumiseksi.

Juuan kunta: Yhteistoiminta on sitä sujuvampaa mitä enemmän jo kansallisella tasolla ministeriöiden yhteistyötä ja ohjeistoa on. Yhteinen sähköinen rekisteri vähentäisi huomattavasti eri viranomaisten päällekkäistä työmäärää. Tietosuojakysymykset lienevät suurin ongelma. Iäkkäiden henkilöiden asuntojen korvausavustusjärjestelmä on vain harvojen ulottuvilla. Tulisi luoda uusia ja nopeasti reagoivia avustusmahdollisuuksia.

Kuntaliitto: Kaikkien saavutettavissa olevat maan kattavat tietoliikenne- ja laajakaistapalvelut tukevat laajan turvallisuusnäkökulman toteutumista mahdollistaen sen, että tietoyhteiskunnan hyödyt ovat sekä ikääntyneiden että muun väestön käytettävissä yhteiskuntaan osallistumiseksi. Kuntaliiton ehdottaa yhdeksi kärkihankkeeksi Kaste I -hankkeessa kehitetyn sähköisen hyvinvointikertomuksen käyttöä turvallisuustilanteen kartoittamiseksi kunnissa. Lisäksi ehdotetaan, että Voimaa vanhuuteen -pilottikuntien hankkeita seurataan ikääntyneiden turvallisuuden edistämiseksi ja otetaan käyttöön ja juurrutetaan hankkeessa kehitettyjä hyviä toimintamalleja. Ehdotetaan myös turvallisuustilanteen tarkastelua vanhuspalvelujen laitosvaltaisuuden purkamisen yhteydessä.

Pohjois-Suomen AVI: Kaikkein keskeisimmät konkreettiset toimenpiteet löytyvät SM:n julkaisusta sivulta 35 suosituksesta 2: ”Varmistetaan viranomaisten välisellä yhteistyöllä, että kaikki turvallisuuden eri osa-alueet otetaan huomioon ikääntyneen itsenäistä asumista edistävillä kotikäynneillä. Varmistetaan viranomaisten välinen tiedonkulku luomalla kotikäynnteihin liittyvä tiedonvaihtomalli.” Tämä ja tilastointi/muu tilannetietoisuus sekä näiden jalkauttaminen kunnassa paikallisen turvallisuusyhteistyön kautta ratkaisevat paljon. Suuri osa muista suosituksista on jalkautettavissa tai niitä voidaan tukea kotikäyntien avulla.

Päijät-Hämeen poliisilaitos: Useat suositukset edellyttävät laajaa sidosryhmäyhteistyötä. Sidoryhmäyhteistyön perusteista, menettelytavoista ja varsinkin salassapidosta tulisi säätää laki, jotta oikeudelliset esteet sidoryhmäyhteistyötä voidaan poistaa.

Varsinais-Suomen poliisilaitos on yhtä mieltä siitä, että sosiaali- ja terveystoimen tietoisuutta ja mahdollisuutta rikosten esilletuomiseen tulisi lisätä. Muiltakin osin viranomaisten yhteistyötä tulisi parantaa ja viranomaisten välistä tiedonvaihtoa tehostaa ja poistaa ne lainsäädännölliset esteet, jotka nyt siellä ovat erityisesti salassapitosäännösten muodossa.

e. Resurssit, seuranta ja muita toimeenpanon edellytyksiä

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos: Ongelma on näiden asioiden oikeasti toteutuminen ja toteuttaminen kirjaamisen lisäksi. Ratkaisuna tähän näemme yhden turvallisuuskoordinaattorin toimen jokaiselle nykyisin pelastus- ja poliisilaitosalueella vastaavalle alueelle (22). Tämän toimen haltija ei saa edustaa ketään viranomaistahoa eikä mitään kuntaa, vaan tehtävänä on puolueettomasti koota yhteen ja ylläpitää poikkihallinnollista viranomaisyhteistyötä sisäisen turvallisuuden ohjelman toteuttamiseksi. Tämä toiminta sisältää käytännössä niin paljon työtä että oman toimen ohella viranomaisen lisätyönä se ei tule toimimaan siten, että jotain tuloksia tulevaisuudessa olisi mitattavissa. Edellä kuvattua kaltaista työtä tekee käytännössä pilottiluonteisesti Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin isännöimän ”Ehkäise tapaturmat” -hankkeen koordinaattori.

Helsingin kaupungin pelastuslaitos: Laajan [ikäntyneiden turvallisuus-]ohjelman tavoitteiden toteutuminen edellyttää merkittäviä muutoksia keskeisten toimijoiden toiminnassa, niiden välisessä yhteistyössä, voimavarojen mittaamisessa sekä näkökulman muuttamisessa vanhusten turvallisuuden hallinnassa ja kehittämisessä. Koska [ikäntyneiden turvallisuusohjelma-] hanke, tavoitteet ja toimenpiteet ovat hyvin laajat ja monipuoliset sekä sen toteuttajaverkosto hyvin monialainen ja -lukuinen, tulisi sen toteuttamista ohjaavien suunnitelmien olla erityisen konkreettisia ja selkeitä sekä seuranta ja ohjaus täsmällisesti kuvattu ja resursoitu. Tämän osalta esitämme, että esitettyjä toimenpiteitä tulisi täsmentää määrittelemällä tarkemmin tavoitteet, menetelmät, mittarit, voimavarat ja vastuutahot kunkin suosituksen ja ehdotuksen osalta. Samoin toimenpiteitä tulisi priorisoida kokonaisuuden osalta sekä aihealueittain. Liiallista rönsyilyä ja toimenpiteiden päällekkäisyyttä tulisi välttää, jota on havaittavissa erityisesti vanhusten riskejä ja turvallisuutta arvioivien menettelyiden osalta. Hankkeen toteuttaminen kohdistuu ajankohtaan, jolloin toimijat ovat heikkenevien taloudellisten resurssien ja kasvavan tehtävämäärän edessä. Tyypillisesti tämä on omiaan vahvistamaan toimijoiden keskittymistä omaan perustoimintaan ja vähentämään kehittämis- ja yhteistoimintaa, jopa vaikuttavuudenkin heikkenemisen uhalla. Ohjelma tarvitsee toteutuakseen vahvan poliittisen tuen ja resursoinnin niin valtakunnallisella kuin paikallisella tasolla. Vaikka ohjelman puitteissa monia asioita voidaan toteuttaa nykyisillä voimavaroilla tekemällä asioita eri tavalla ja paremmin, on selvää että esitetyt toimenpiteet tarvitsevat myös merkittäviä lisäpanostuksia. Keskeiseksi ongelmaksi tunnistettu kotihoidon ja avoterveydenhuollon henkilöstön vaihtuvuus sekä määrän riittävyys tuen toteuttamiseen heikentää merkittävästi mahdollisuuksia turvallisuuden kehittämiseen. Riittävän henkilöstöresurssin määrittämiseksi tulee luoda toimivat kriteerit, joiden avulla voidaan määrittellä vanhusväestön tarvitsemat voimavarat kodinhoitoa ja avoterveydenhuoltoa toteutamaan henkilöstöön. Tavoitteena tulee olla mahdollisimman pitkät henkilökohtaiset

asiakassuhteet, mikä on keskeinen mahdollisuus aikaansaada vaikuttavaa turvallisuustyötä. Lisäksi keskeisissä toimijaryhmissä tulisi olla vanhusten turvallisuuteen erikoistuneita asiantuntijoita, joiden varaan voidaan muodostaa alueellisia moniammatillisia yhteistoimintaelimiä. Toiminnan kehittäminen, uusien innovaatioiden luominen, parhaiden käytäntöjen jakaminen sekä käytössä olevien voimavarojen tehokas käyttö keskeisten prosessien tunnistamista, kuvaamista, kehittämistä ja yhteen kytkemistä toimivaksi verkostoksi. Tätä voidaan pitää ehkä keskeisimpänä vaikuttavuuden kehittämisen mahdollistajana.

Helsingin poliisilaitos: Toimenpidevalikoiman yhteydessä tulee edelleen pohtia, miten yhteistyön toteutuminen ja järjestäminen sekä resurssit taataan ja kuinka yhteistyön toteutumista valvotaan. Ikääntyviin liittyvät toimenpiteet ja toimenpidemallit on huomioitu poliisilaitoksen toiminnan ja talouden suunnittelussa ja tulosohjauksessa.

Hgin sosiaalivirasto: Osa näistä ehdotuksista ja tehtävistä sopii hyvin jo olemassa oleviin organisaatioihin mutta rajapinnoilta puuttuu menetelmiä yhteisiksi määriteltyjä käytäntöjä, joihin tarvitaan tekijöitä ja osaamista. Osaamisen lisääminen ja henkilöstön kouluttautuminen turvallisuusasioihin nousee tärkeäksi kehittämiskohteeksi. Vanhuksille suunnattuja turvakotipaikkoja ei ole riittävästi. Viranomaiset voisivat suojella vanhuksia hakemalla pahoinpitelijälle lähestymiskieltoa, mutta näin ei ole tapana menetellä. Jos uhri ja pahoinpitelijä asuvat samassa asunnossa, pulmana on asunnon löytäminen lähestymiskieltoon määrätylle eli tähän tarkoitukseen pitäisi olla osoitettavissa asuntoja. EU on antanut direktiivin, jonka mukaan viranomaisilla on velvollisuus huolehtia avuttomassa asemassa olevien henkilöiden turvallisuudesta, tämä edellyttää resursointia ja prosessien kehittämistä

Itä-Suomen AVI: Ehkäisevän toiminnan toteuttaminen paikallistasolla monitoimijaisena, pitkäjänteisenä, vaikutuksia synnyttävänä toimintana edellyttäisi isoja muutoksia ehkäisevän työn organisoinnissa ja toteuttamisessa sekä erityisosaamisen resursointia. Kuntien/yhteistoiminta-alueiden turvallisuussuunnitelmien laatimisohjeistuksessa tulisi painottaa nykyistä enemmän haavoittuvissa elämäntilanteissa elävien kuntalaisten turvallisuudesta huolehtimista. Turvallisuustehtävien toteuttamisessa on tarpeen kehittää eri toimijatahojen yhteistyötä ja toimintakäytänteitä, joilla olemassa olevilla resursseilla voitaisiin toimia nykyistä tehokkaammin, kun osaamista ja voimavaroja käytetään hallintorajat ylittäen. Sisäisen turvallisuuden alueellisten työryhmien tulisi omilla alueillaan edistää paikallisen turvallisuustyön monitoimijaista toteuttamista. – – – Ikääntyneen väestön turvallisuusasioiden toteuttamista pitää myös ohjata ja valvoa. Valviran ja aluehallintovirastojen roolia ja valvontatehtäviä sosiaali- ja terveydenhuollossa ei ole nostettu [Ikääntyneiden turvallisuus]suunnitelmassa ja sen ehdotuksissa lainkaan esiin. Valviran ja aluehallintoviranomaisten yhteistyönä on valmisteltu monia valvontaohjelmia, joissa on määritelty indikaattoreita ja mittareita vaadittavien palvelu- ja toimintatasojen arvioimiseksi ja epäkohtiin puuttumiseksi. Näkemyksemme mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa koskevassa viranomaisvalvonnassa tulisi luoda valvontaindikaattorit myös turvallisuusasioille niin kotiin annettavien palveluiden kuin ympärivuorokautisen hoivan ja hoidon osalta niiltä osin, kuin turvallisuusasiat voidaan määrittellä osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon vastuualuetta. Sosiaalihuollon toiminnassa

käyttöön otettava omavalvontatoiminta (L yksityisistä sosiaalipalveluista ja sosiaali-huoltolakiluonnos) mahdollistaa nykyistä paremmin myös turvallisuuspoikkeamien systemaattisen kirjaamisen ja epäkohtien korjaamistoimenpiteet. Omavalvontaa koskevan ohjeistuksen valmistelussa on pidettävä huoli siitä, että turvallisuusasioista koskeva omavalvontavelvoite tulee määritellyksi riittävän kattavasti.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: Useamman tahon tehtävät yhteen sovittaen ja koordinoidusti myös tulisi seurata toimenpiteiden tehokkuutta pidemmällä aikavälillä ja reagoida, mikäli tavoitteet eivät toteudu.

Keski-Suomen poliisilaitos: Suositukset, tai niistä keskeisimmät, tulisi saada niistä päävastuussa olevien tahojen tulossopimuksiin. Tämä edellyttää mittariston laatimista vaikuttavuuden seurannan mahdollistamiseksi. Vaarana on muuten, että sinänsä hyvät suositukset jäävät johtamisketjujen ja tulosseurannan ulkopuolelle. Toimenpiteiden toteuttamista varten tulisi olla erillistä rahoitusta, jotta suositukset saavat tiukassa taloudellisessa toimintaympäristössä ansaitsemansa sijan eri toimijoiden palveluiden tuottamisessa.

Poliisihallitus: Poliisin lähipoliisistrategia uudistettiin ja vahvistettiin vuonna 2010. [Ikääntyneiden turvallisuusohjelman] Suosituksia on toteutettavissa viranomaisten ja järjestöjen välisessä yhteistyössä ja ne ovat keskeisiä yhteistyön kehittämiskohteita kuntien kanssa. Ikääntyneisiin kohdistuvien rikosten ennaltaehkäisyä koskevia suosituksia tulisi tarkastella osana paikallista turvallisuussuunnittelua ja ottaa osaksi niiden seuranta. Toimenpiteet tulee valita, kohdentaa ja painottaa paikallisten olosuhteiden ja tarpeiden perusteella. Poliisilaitokset toteuttavat suosituksia poliisilaitosten toimintaan käytävissä olevilla resursseilla. Suositusten mukaisten toimenpiteiden toteuttamisesta tulee sopia poliisin tulosohtausprosessissa.

SPR: Myös ikääntyneiden parissa työskentelevien vapaaehtoisten valitsemiseen, kouluttamiseen ja ohjaamiseen tulee panostaa. Voidakseen huolehtia näistä tehtävistä järjestöt tarvitsevat riittäviä taloudellisia resursseja sekä kuntien sosiaali- ja terveystalouden kanssa tehtävää yhteistyötä.

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys esittää, että ohjelman toimeenpanosuunnitelmassa kiinnitettäisiin huomiota tarpeeseen toteuttaa ohjelman monisektorinen jatkotyö kaksivaiheisesti siten, että ensi vaiheessa rakennetaan yhteistyön toimintamallit ja -käytännöt tarkoituksenmukaisesti rajatuilla alueilla. Näin luotujen toimintamallien ja käytäntöjen alueellinen ja paikallinen laajentaminen ja juurruttaminen voivat toteutua ensi vaiheessa kehittyneen asiantuntijatahon, kuntien ja muiden paikallisten toimijoiden yhteistyönä. Suomen Vanhusten turvakotiyhdistyksen oma toiminta on mm. RAY:n rahoittamana pyrkinyt siihen, että toimintamallia kehitetään systemaattisesti yhdessä sellaisten kuntien ja järjestöjen kanssa, joiden kanssa on mahdollista saada riittävästi käytännön kokemusta vanhusten kaltoinkohtelusta ja hyväksikäytöstä toimintamallien rakentamisen pohjaksi. Väestöpohjaltaan pienissä kunnissa ei yleensä kerry riittävästi kokemusta harvoin esiintyvien tilanteiden vaatimien toimintamallien rakentamiseen taikka niiden vaatiman osaamisen ylläpitämiseen. Tavoitteena on tämän vuoksi ensi vaiheessa luoda maahan muutama, riittävän suurella väestöpohjalla toimiva yksikkö, jonka kehittyvä asiantuntemus voi aikanaan palvella laajempaa maantieteellistä aluetta.

Svenska Pensionärsförbundet: De rapporter som här tagits fram är mycket viktiga för att bygga upp vårt kommande samhälle. Rapporterna ska inte endast bli kvar i bordslådorna utan ska verkligen genomföras. Till det behövs även ekonomiska resurser, vilka förbundet tror att kommer att betala sig tillbaka inom en rimlig framtid.

THL: Suositusten ja toimenpide-ehtotusten määrä ja laajuus tekevät niiden toteuttamisen haasteelliseksi etenkin, kun vastuutahot on määritelty varsin yleisellä tasolla. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa monien kunnille vastuutettujen toimenpiteiden toteuttaminen on vaikeaa. Toimenpiteitä toteutettaessa on tarpeen muistaa, että vanhuus on monimuotoinen elämänvaihe ja ikäihmiset hyvin heterogeeninen ryhmä. Lisäksi päättäjät tarvitsevat tutkimustietoa ehkäisevän ja korjaavan työn välisten kustannusten vertailun helpottamiseksi.

Ähtäri: Olisi erinomaista, jos kunnassa olisi nimetty vanhustyön asiantuntija, jolle kuuluu ikäihmisten ja omaisten ja laajemminkin kuntalaisten informointi ikääntyneisiin kohdistuvien rikosten riskistä, rikoksiin varautumisesta ja niiltä suojautumisesta sekä tarjolla olevasta avusta ja tukitoimista. Kuntien vanhustyön henkilöstömitoitus on kuitenkin tavallisesti niin niukka, että tällaiseen toimintaan on vaikea löytää resursseja. Kunnissa tulisi olla vanhustyön sosiaalityöntekijä, jolla olisi päävastuu asiakkaiden ohjauksessa ja ikäihmisiin kohdistuvasta rikollisuudesta tiedottamisesta niin vanhuksille, omaisille kuin vanhuspalvelujen henkilöstöllekin. Myös ikäihmisten mielenterveystyötä ja päihdetyötä tulisi kehittää, sillä se osaltaan parantaa avun ja tuen saamista sekä myös ehkäisee kotona tapahtuvaa laiminlyöntiä ja kaltoin kohtelua.

f. Muita huomioita

SM/maahanmuutto-osasto: Ikääntyneiden maahanmuuttajien turvallisuuden tunnetta voidaan edistää mm. maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä palkkaamalla ja vahvistamalla peruspalveluiden henkilöstön osaamista huomioida eri kulttuuri- ja kieliryhmiä edustavien asiakkaiden palvelutarpeeseen vastaaminen. Järjestöjen antamat neuvonta- ja asioimispalvelut sekä kielenopetus, yhteiskuntatietous ja virkistystoiminta, käänös- ja tulkkausapu ovat ikääntyville maahanmuuttajille tärkeitä toimintamuotoja, joilla kotoutumista voidaan peruspalveluita täydentämällä edistää. Tiedon antaminen maahanmuuttajille paikkakunnalla tarjolla olevista järjestöjen ja muiden toimijoiden ylläpitämistä sosiaalisia verkostoja ja yhteisöllisyyttä edistävästä kohtaamispaikoista on myös tärkeää syrjäytymisriskin välttämiseksi. – Kaikille maahanmuuttajille pyritään tarjoamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Kotoutumislain 8 §:n mukaan maahanmuuttajalle annetaan tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Lisäksi maahanmuuttajalle annetaan tietoa palvelujärjestelmästä ja kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Perustietoaineisto annetaan kaikille Suomeen muuttaville oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden, rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä. Perustietomateriaali on valmistunut ja sitä on käännetty eri kieliversioille. Sähköinen versio on haettavissa sivuilta www.lifeinfinland.fi .

SPR: Riittävän hoidon ja huolenpidon laiminlyöminen on myös kaltoinkohtelua. Kuu-kausia jopa vuosia laitospaikkajonossa olevan vanhuksen kohdalla voidaan puhua huonosta viranomaistoiminnasta, jopa kaltoinkohtelusta. Sen lisäksi, että vanhusten hoidon ammattilaiset koulutetaan tunnistamaan vanhukseen lähiyhteisöstä kohdistuva kaltoinkohtelu, tulisi kuntien ja eri vanhuspalvelutuottajien toimintaa seurata myös mahdollisen kaltoinkohtelun näkökulmasta. Erityyppiseen kaltoinkohteluun tulisi kehittää viranomaisten yhteistyönä ehkäisemisen, tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen malli. Kysymys on toisaalta yhteiskunnallisesta arvoilmapiiiristä, toisaalta terveydenhoito- ja sosiaalialalla tehtävän työn laadun valvonnasta ja ammattietiikasta ja sen noudattamisen valvonnasta. Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta on STM:n valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan (ETENE) laatima linjaus, jonka suositusten noudattaminen tulisikin ottaa vakavasti ja käyttöön vanhusten hoidon arjessa.

STM: Vuonna 2010 valmistui naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos koordinoi ohjelman toimeenpanoa ja on myös selvittänyt ikääntyneisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys: Kaksi konkreettista ehdotusta, joilla saattaisi olla merkittävä vaikutus ikääntyneiden turvallisuuden kokemiseen ja myös heihin kohdistuvien rikosten ehkäisemiseen: 1) Ikääntyneillä pitäisi olla oikeus saada ilmaista tai ainakin kohtuuhintaista palvelua käyttämässään pankeissa. Pankkiautomaattien ja maksupäätteiden käyttö on monelle ikääntyneille sekä fyysisesti vaikeaa, sekä virhemahdollisuuksien että turvallisuudenkin kannalta riskialtista, kuten viimeaikaiset tapahtumat osoittavat. Sama koskee myös liikunta-, näkö-, kehitys- ym. vammaisryhmiä. 2) Tarvitaisiin yksinkertainen ja toimiva menetelmä aggressiivisen puhelinmyynnin, ovelta ovelle tapahtuvan kaupustelun ja rahankeruun estämiseksi. Kuten työryhmäkin toteaa, toimintakyvyiltään heikentyneet ikääntyneet ovat usein kovin ”helppo kohde” monille epärehellisille tahoille. Taitava puhelinmyyjä puhuu ikääntyneen pyöröryksiin, jolloin tämä ei tajua mistä asiassa on oikeasti kysymys ja hän saattaa painostettuna vahingossa tilata jotain. Myyjä ehkä myös ”tulkitssee” ikääntyneen tilanteen toisin, kuin iäkäs henkilö on asian tarkoittanut. Ikääntynyt maksaa laskun, kun ei pysty reklamoimaan asiasta. On myös tapauksia, joissa ikääntyneille on lähetetty perusteettomia valelaskuja, jotka eivät perustu mihinkään sopimukseen tai edes aiempaan kontaktiin. Ikääntyneen henkilön on käytännössä lähes mahdotonta todeta, onko keräyslupa tai henkilötodistus aito. Näihin asioihin on epäilemättä hyvin vaikea vaikuttaa, mutta niistä olisi hyvä mahdollisimman konkreettisesti mainita senioreille kohdistettavissa turvaohjeissa.

TEM: Toimintaohjelmassa on mainittu palovaroittimet, paloturvallisuus, sähkölaitteet – – sekä turvallisuuspalvelut ja turvavälineet. Asiat liittyvät Tukesin toimialojen turvallisuustyöhön. Monilla ikääntyneiden asumiseen liittyvillä kysymyksillä on ilmeisen asiallinen yhteys kuluttajaturvallisuuslainsäädäntöön. Mm. turvapuhelinpalvelut, siltä osin kuin ne eivät ole sosiaalihuoltoa koskevan lainsäädännön piirissä, ovat yksi kuluttajapalveluiden painopistealueista kuluttajaturvallisuuslainsäädännössä. – – Lisäksi monet ikääntyneiden kodeissa käytössä olevat laitteet ja tarvikkeet, jotka eivät kuulu terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetun lain soveltamisalaan, kuuluvat kuluttajaturvallisuussäätelyn piiriin. Toiminnanharjoittajien, jotka tarjoavat edellä mainittuja palveluja ja laitteita on oltava tietoisia kuluttajaturvallisuuslainsäädännön vaatimuksesta.

TUKES: Tuotteiden ja palveluiden tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen valvonnan varmistamiseksi tarvitaan selkeää lainsäädäntöä ja työnjakoa viranomaisten välillä sekä yhteistyötä viranomaisten kesken. Tiettyjä kuluttajatuotteita koskevaan lainsäädäntöön ja viranomaisten työnjakoon liittyvät rajanvetokysymykset ovat ongelmallisia. Aina ei ole selvää, milloin jokin tuote on yleisen kuluttajaturvallisuuksääntelyn piirissä ja milloin taas sektorihuoltolainsäädännön, kuten terveydenhuollon laitteita ja tarvikkeita koskevan sääntelyn piirissä. Esim. turvapuhelinpalveluita säännellään palvelusta riippuen sosiaali- ja terveysministeriön toimialan lainsäädännössä, jota kuluttajaturvallisuukslainsäädäntö täydentää. Epäselvyydet viranomaisten työnjaossa ja säädösten soveltamisaloissa voivat osaltaan haitata turvallisuustyötä, kun on kyse esim. ikääntyneiden turvallisuudesta. Tuotteita ja palveluita (esim. turvapuhelinpalveluita) tarjoavien toiminnanharjoittajien tulee olla tietoisia soveltuvan lain vaatimuksista.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-262-0 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi